

0,60

ZINKĢRAFĪJA K. E. KRĀSTIŅA KĀ RĪGA.

Kritiski raksti par anarķismu.

I.

Anarķisms teorijā un praktikā.

No Stanislawa (A. Wolfsa).

II.

Sozialisms un anarķisms.

No A. Panekeka.

Maksā 25 kap.

Rīgā, 1907. g.

Grahmatu apgādneezības „Strahdneefs” isdevumā.

Handwritten numbers and a red diagonal line: $\frac{32}{118}$

Anarkisms

teorijâ un praktikâ.

No

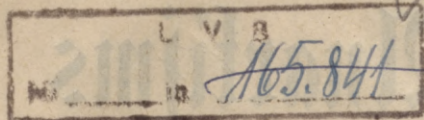
Stanislawa (A. Wolska).

Rigâ, 1907.

Grahmatu apgahdnezibas „Strahdneeks” isdewumâ.

1953

030906P31

Drukats S. Mūnana drukatavā, Jelgavā, CeĶā eĶā Nr. 21.

Bamata jehdseeni.

Wahrds „anarkija“ nosihmè „beswaldibu“, t. i. tahdu sabeedristu kahrtibu, kurâ naw waras, kurâ neweens nepawehl un neweens nekalso. Anarkistiskâ kahrtibâ katrs ir „patwaldneeks pats par sewi“. Zinih-zinati litumi, isnihzinata peespeeschana, isnihzinata walsts tiziba: brihws zilweks nebihstas ne zilweku teesafchanas, ne Deewa sodibas. Wiasch dsihwo sawu dsihwi, attihstidams tîfai sawu personibu, sawu prahtu, apmeerinadams sawas wajadsibas. Wiasch nem lihdsalibu sabeedristâ darbibâ ne tamdehl, ka wînu kahds us to speestu, bet tamdehl, ka tas wînam ir patihkami un isdewigi. Wiasch mihl sawu tuwaku ne tamdehl, ka Deewa litumi tà leel, bet tamdehl, ka wînam pat prahtâ nenahk pret wîneem zitadi isturetees. Un tà kâ tàs sabeedribas lozekki, kurâ wiasch dsihwo, neaprobesho wîna gribu, neappeesch wîna brihwibu, tad zaur to wiasch teel pee schis sabeedribas faistits ar nefaraujamâm brahlibas un mihlestibas faitem. Peespeedejas walsts naw: wînas weetâ pastahw brihwprahtiga saweeniba, dauds stiprakâ un zeeschaki faistita, kâ wîfas walsts kopâ nemot. Walsts weetâ eewest anarkistisku kahrtibu, tas nosihmè: waras weetâ eewest brihwprahligu lihgumu, sawstarpejas zihnas weetâ — sawstarpeju pabalstischanos. Luhl, tà saprot anarkistisku kahrtibu katris anarkists. Bet ja scho leetu apskatam shtak, tad domu starpibas gaischi redsamas. Waj pee anarkistiskâs kahrtibas darba rihki buhs kâ priwatihpafchums? „Ja, buhs,“ atbild anarkists Prudons. „Nekahdâ sinâ,“ atspehlo anarkists Krapotkins. Kâ panahkt anarkistisko kahrtibu? Wajag katru pahrleezinat, ka tas wînam ir isdewigi: wajag apweenot sewischkâs saweenibâs (federacijâs) anarkistiski domajoschos usnehmejus un anarkistiski domajoschos strahdneekus. Tahdas ir Prudona domas. — Katru wajaga pahrwehrt par kristigu zilweku; kristigs zilweks, „neruhpedamees par rihtbeenu“, nekrahs kapitalus us sawa tuwaka rehkina; sinadams, ka „deewa walstiba ir eelsch mums pafcheem“, wiasch zilweku walstibu, t. i. walsti netures ne grascha wehrtu; peeradufscham greest kreiso aufi, kad tam sit pa labo,

winaam gluschi dabigi nebuhs nekahda wajaðsiba ne pehz zeetumeem, ne pehz teefam, ne pehz polizijas. Tahdas ir Tolstoja domas. — Nemantigajeem wajag flubinat rewoluzijas ewangeliumu; winus wajag pahrlėezinat par nekawejoſčas ihpaſchumu ekſpropriazijas nepezeefſchamibu; no wineem wajag organifet rewoluzionaru armiju. Tahdas ir Krapotkina un Bakunina domas. — Wajag aplaupit arteļſchtſchikus, bankeerus un kapitaliſtus. Tahdas ir kreewu anarkifſtu-praktiku domas.

Rà redſams, domu ſtarpibas ir leelas. Tas iſſkaidrojas zaur to, ka weenu un to paſchu jautajumu apſkata no diwàm daſchadàm puſem. Weenai puſei (Prudonam, Tolſtojam) anarkija ir peewilziga tamdeht, ka wina atſewiſchlam perſonam dod eeſpehju attihſtitees, papilbinatees; galwenais naw ſabeedriba, bet atſewiſchlas perſonas (indiwidi), no kuzàm ſaſtahw ſchi ſabeedriba; tà tad, ſagatawot anarkifſtiſku ſahrtibu war tikai ar ſcho atſewiſchko perſonu (indiwidu) palihðſibu, attihſtot wina apſinu, domaſchanu, ſirdsapſinu. Katru zilweku wajag pahrlėezinat par anarkifſtiſkàs ſahrtibas pahrakumu, pahrwehrſt wina par apſinigu anarkifſtu, tad tagadejais ſtahwoðlis pats no ſewis paſubis un wina weetà nahks anarkifſtiſkà ſahrtiba. Sabeedriſkàs ſahrtibas pahrlabofſhana atkaras no paſchu zilweku labofſhanàs. Un tà ka zilwekeem daſchos gados naw eeſpehjamis eepotet jaunus uſſtatus un eeaudſinat winos jaunu ſirdsapſinu, tad aizinajumam uſ nekawejoſchu rewoluziju naw nekahdas noſihmes. Tà tad ſchi wirſeena anarkifſti nekad nebeigs ſpredikot meerigu propagandu, dibinat kooperazijas, kolonijas, un iſtureſees pret bumbam ar ne maſakàm bailem, kà kaut kureſch burſchujs. Tà ka wini galwenà ſahrtà intreſejas par atſewiſchku perſonu (indiwidu) labumu, tikumibu, tizibu, un ar ſcho atſewiſchko perſonu (indiwidu) palihðſibu grib ſabeedribu pahrbuhwet, tad wina wirſeenu paraſti dehwe par indiwiðualiſtiſko anarkifſtu. Turpretim pahrejee (Krapotkins, Reſly, Bakunins) galwenà ſahrtà eewehro wiſas nemantigàs maſas intreſes, kaut ari wina ſtahwetu uſ ſema garigàs attihſtibas pakahpeena. Tamdeht ari wini wiſpirms zenſchas iſſchfirt jautajumu: kà lai ſchis maſas ðſihwi tà eekahrtotu, lai ta (maſa) nezeestu ne nabadſibu, ne apſpeeſchanu. Kad tahda ſahrtiba (anarkija) buhs nodibinata, kad badojoſchais wairakums buhs pahrcpehjis laupoſcho maſakumu, paliks paehbis un nodroſchinàs ſew pahrtizibu uſ wiſeem laiſkeem, tad katra atſewiſchka perſona warès attihſtit wiſus ſawus ſpehtus un ſpehjas. Tad ſahkſees perſonas (indiwida) pilniga attihſtiſchànàs un pilniga ſabeedriſka brihwiba; pilniga weenlihðſiba rada tahbus genijs un talantus, ſahbus zilwezes wehſture wehl naw redſejuſe.

Personas atfwabinaſchanu war ſafneegt tikai zaur nekawejofchu maſas atfwabinaſchanu — un jo aſtraf, jo labaf. Un tamdehl naw nekahdas wajadſibas atlikt rewoluziju lihbs otreem grehku pluhdeem; to wajag tuhliit iſſaukt un organiſet. Maſa, kaut ta ari buhtu pilnigi neattiſtita, paſchâ zihnâ attihſtifees un aſtri eeguhs ſew tahdu pahrlleezibu un uſſkatus, kahdus wajadſès jaunajâ ſabeedriſtajâ kaſrtibâ. Tâ tad, wiſpirms wajadſiga ſabeedriſto apſtahku uſlaboſchana; zilweka (indiwida) uſlaboſchana nahls pate no ſewis. Wiſpahriga pahrtiziba radis ari wiſpahrigu brihwibu; manſu kopiba (komuniſms) nodroſchinâs kaſtru pret pahrejo warmahzibu un netaiſnibu. Schis otris anarkifma wirſeens, kurfch neatbalſtas tikdaufſ uf atſewiſchku perſonu apſinigumu, kâ uf maſas gribu un zenteeneem un kurfch zenſchas panahkt anarkiju zaur ſchis paſchas maſas ſazeliſchanos, top ſaukts par komuniſtiſko anarkifmu.

Turpmaſ mehs galwenâ kaſrtâ apſlatiſim tikai ſchi otra wirſeena anarkifmu tamdehl, ka tikai wiſch wed maſas propagandu un agitaziju, un ſchâ jeb tâ eeauzas ikbeeniſchajâ praktiſkajâ dſihwê. Turpretim anarkifſti-indiwidualiſti waj nu ir ſajantufſchees ar anarkifſteem-komuniſteem (kâ peem. Brudona pehznahzeji Franziâ), waj nodewufſchees atſewiſchku jautajumu iſſtrahdafſchanaſ mahſſlâ, religijâ un filoſofijâ; un tâ ka wineem naw nekahda eeſpaida uf proletariata kuſtibu, tad winu mahzibam, kaut gan daudſejâ ſinâ intrefantâm, mehs ſcheit nekahdu wehribu nepeegreeſiſim.

Anarkifſtiſko teoriju attihſtiſchanâs.

Domas par beſwaldibu, par anarkiju ir loti wezas.

Jau no ta laika, kad zilweze ſahka domat par brihwibu, weenlihbſibu, teefſbam, wina ſahka domat ari par waru, likumeem, par waldibu. No kuzeenes gan ir radufſchees wiſi ſchee karaki, zari un keiſari, no kuru weena weeniga wahrda atſaras tautu likteni? Kur gan ir radufſchees teefneſchi, bendes, zeetumi, polizija, eerehdnu un ſalbatu armijas? Kamdehl gan pawalſſneekem tik maſ teefſibu un tik daufſ peenahkumu, un waldibai tik maſ peenahkumu un tik daufſ teefſibu?

Schos jautajumus zilwekeem ir zehluſe preeſchâ pate dſihwe. Zit daufſ leeliſku peeminektu mums ir atſtaſjuſe zilwezes wehſture! Un par zit daufſ ſwehribam un pahrtahpumeem wini mums neſtaſta! Senee Egiptes waldneeki ir uſbuhwejuſchi leeliſkas piramides. Wairafus gaduhkſtoſchus winas lepojâs neaugligu ſmilſchu tukſneſchu widû. Ratra no winâm ir maſſajufſe wairafu tuhkſtoſchu wehrgu dſihwibas. Un ſem

katras no tām guļ apglabats kaut kahds mafinšch, neeewehrojams zilwejinšch, kuram liktena gabijums eedewis kroni, miljoneem pawalstneeku un eedwehšis meščonigās, besprahtigās eedomas. Tautas lepojas ar šaweem kara wadoneem, waroneem, zareem un walšis wihreem; zif wehšturneeku naw nodarbojuščees ar winu uswaru aprakstišchanu, zif dsejneeku naw winus apdšedajuschi dsefmās un prosā! Bet katram no wineem ir garšč, winu pastrahdato sleplawibu un pahrkahpumu farakšis; wini ir isnihzinajuschi weselas pafaules datas, ispostijuschi šawu tautu, sem šawa uswaru troščhna apšegas šaraujuschī milšigas bagatibas, daubš reiš naw atrahwuschees pat no paščas praštās laupišchanas, blehdiščanas un pa leelakai datai atščehruščees no šaweem lihšpilsonēem tikai zaur to, ka bijuschī wiltigaki un isweizigaki, tā ziti. Kas tad winus padarija par „leeleem“? Kahds ipehšs wiau wahrđus eenesa wehštures lapās? Wara, kura wineem bija, — šchi brihniščkīgā wara, kura melnu padara par baltu un leelato noseedsneeku pahrwehršč par eewehrojamu wihru. Wišs tas newareja nekrišt zilwezei azis, fewiščki winas eksploatejamai (išuhštajai) un apšpeestajai datai. Wišs tas špeeda zilwekus paluhkotees šawā apkahrtņē, meklet šaunuma eemeslus un atšwabinaščanas lihšjeklus. „Kamdehšt katrai waldbibai wajag pawehlet, kamdehšt katram pawalstneekam wajag paklawšt? Waj nebuhtu labati, ja wirs zilweka galwas nekaratos hendes knuta, ja winu nespeestu likums, ja wiščch dšihwotu beš waldbibas? Šchahđus jautajumus few uštahđija zilweki un zentās winus atrišinat wišpirms ar religijas, tad ar filosofijas un beidsot ar šinatnes palihššibu. Kadās waras noleedšjeji (anarkisti), kas zentās šawu mahžibu pamatot wišpirms uš Deewa likumeem, pehž tam uš zilweka prahta likumeem, beidsot uš zilweku kopdšihwes likumeem. No Deewa — pee zilweka, no zilweka — pee zilwezes, — tahds bij zekšč, pa kuru wiršijās uš preekšču anarkistisko teoriju attihštichanās.

Deews pret waru.

Pahrzelšimees uš křištīgās tizibas pirmajeem gabušinteneem. Wezeē paganu deewi ir miruschī. Wineem waire netiz. Zeišu, Apollonu, Weneru weetā nostahjas weens pats Deews. Wiščch dod likumus, luhko palak wišām dšihwes parahđibam, wišur atklahj šawu neaprobekšoto waru. „Beš Deewa šinas nekriht ne mats no zilweka galwas“ — tā isteigās křištigee par Deewa wišwaretibu. Dšihwē naw un newar buht nejauschu gabijumu, wiš gabijumi jau eepreekšč paredšeti debekšis pehž

Deewa litumeem. Religijâ toreisejais zilweks melleja wiſu to: apmeeri-
najumu, kopdfihwes noteikumus, pehdigi ſinatni. Un tà ka wiſch
ſawu prahtu eſſatija par wahju, ja, pat par grehzigu, tab wiſch it
dabigi ſahka domat, waj tab newaretu Deewa hauſchius iſpildit, tà
Deews to grih, wina litumus iſpildit pehz wina prahta, eemahzitees
ſpreest ne tà zilweks, bet tà Deews? Pee kura katra jautajuma iſſchir-
ſchanas wiſch lehràs pee bibeles un ſawu neſinaſchanu zentàs iſſchirt
ar Dawida, Moſus, Kristus palihdſibu. Tamdehl ari, ja ta laika
anarkifis ſazehlàs pret waldbibu, tab wiſch to wiſpirms ſaſkanoja ar
ſwehteem rakſteem. Wiſch pahrwehrta Deewu par ſawu adwokatu. Ne
wiſch, zilweks, ſludinot beſwaldbibu — nè, bet pats Deews pehz ſaweem
hauſchteem. Newis badojoſcho zilweku truſkuma un wajadſibu dehl wiſch
ſazekas pret waldbibu un pret litumeem, bet pehz Deewa pawehles un
Deewa prahta. Ne wina wahjà roka ſagraus tronus un iſnihzinàs
litumus, — bet neredſamà Deewa warenais pirkfts.

Religija neaprobeſchoti pahrwaldbija kauſchu prahtus. Tamdehl tee
ari ſawos „dumpjos“ (ſazelſchanàs pret ſaweem „kungeem“) palika par
wehrgeem, kuri wiſus ſawus zenteenus, domas un darbus mehgina at-
taifnot ar ſawa „kunga“ pawehlem. „Ne es pretojos litumeem, wal-
dbibai un warai, bet Deews man pawehl ſazeltees pret teem,“ — tahdos
wahrδος war rakſturot toreifejo „atkriteju“ gara ſtahwokli. Par komu-
niſtiſkà anarkifma apuſtuli kriſtigàs tizibas pirmajos gaduſimtenos bij
Karpofrats. Wina mahzibas ir deefgan pamatotas, konſekwentas.
Deews ir radijis paſauli un wiſu, kas winà atrodas — ar to ir weenis
prahtis wiſi kriſtigee. Tà tab, wiſch ir radijis mani ar wiſeem maneem
pahrkahpumeem, ar wiſeem maneem zenteeneem. Katris mans zenteens
ir wiſuwarenà Raditaja rofu darbs. Un ja tas tà ir, uſ kahda pamata
tab mehſ weenu, otu zilwela darbibu waram ſaukl par nekreetnu, ſaunu?
Beenemſim, es eſmu laulibu pahrkahpis. Es to nebuhtu warejis iſ-
darit, ja Deews tà nebuhtu gribejis. Bet Deews man to eedwehſis
tamdehl, lai peeſpeestu mani ſchinì dſihwè iſbaudit wiſas zilweziflàs
kaiflibas, notraipit manu dwehſeli ar grehkeem un ſagatawot preeſch
nahfoſchàs dſihwes, kurà nebuhs ne kaiflibu, ne aiſtrauſchanàs. Tà ka es
winas wiſas ſche jau, ſemes wirſu, eſmu iſbaudijis, tab man naw ne
maſakàs gribas tàs nemt ſew lihſ uſ debefim. „Deews ir wiſur —
tà wirs, tà ſem joſtas,“ un tamdehl laulibas pahrkahpſchana naw no-
ſeegums, bet deewiſchàs gribas iſpildiſchana. To paſchu, to nupat
minejàm par laulibas pahrkahpſchana, war teikt par wiſeem ziteem tà

ſauzameem noſeegumeem. Wiſi wini zilwekam no Deewa nolitti, un tamdeht newar zilwekus deht wineem ſodit un pahrmahzit. Bet ja nu deht noſeeguma newar ſodit, tad tatschu ari litums, kuzſch winu aiſleeds iſdarit, — ir nejehdſiba. Un reiſ naw wjadſigs litums, tad naw ari wjadſigas walbibas, kuras tos preeſchâ rakſta, teſneſchi, kuzi winus iſpilda, zeetumi, kuros ſehdina lituma pahrkahpejus. Wiſpahrigi, naw wjadſiga nekahda peepſeeſchana, nekahda wara, jo ta runâ pretim Deewa gribai un wina hauſchteem.

Bet zilweki taſ dſihwo kopâ; kâ buhs, ja, padodamees ſawai gribai, katris peeteiſs karu wiſeem? Naw litumu, naw peepſeeſchanas. Kas gan atturès zilwekus no wiſpahrejas paſchſiſnihzinatſchanàs, kas winus ſaiſtiſ weenu ar otu? Karpokratam ari uſ to ir atbilde. Lai waretu dſihwot kopigi, wjadag tiſkai ſargatees no eemeſleem, kuzi waretu radit ſadurſmes. Schis ſadurſmes zekas no tam, ka zilweks ſaka „mans“ un „taws“, no tam, ka winſch atſiſt priwatihpaſchumu. Kad priwatihpaſchums buhs iſnihzinats, kad wiſs buhs pahrwehrſts par kopihpaſchumu, tad ari ſudis ſtrihda un plehſchanàs eemeſli. Tamdeht nepeezeeſchami wjadſigs eeweſt kopigu ihpaſchumu, kopſaweenibu, — nepeezeeſchams pilnigs komuniſms. Tahdu ſabeedrſku uſbuhwi eeteiz Karpokrats. No beſwaldibas (anarkijas) winſch pahrgahja uſ komunizmu. „Wiſs ir katram atkauts, wiſs peeder wiſeem“, — luht, tahda ir ihſos wahrdos wina mahziba.

Karpokrats neaprobeſchojâs ar wahrdeem ween, bet pahrgahja ari uſ barbeem. Kopâ ar ſaweem peekritejeem winſch nodibinaja ihpaſchu ſetti, kura wina mahzibas iſweda dſihwê. Schai ſettei bij deesgan dauds peekriteju. Par noſchehloſchanu jaſaka, ka par karpokrateeſchu dſihwi mehs koti maſ ko ſinam, — galwenâ kahrtâ no baſniztehwu rakſteem, kuzi rakſtija pret ſcho ſetti un apwainoja to wiſnegehligatâs kaiſlibâs. Pehz 2—3 gaduſimtenu paſtahweſchanas wina gandrihs pawifam iſſuda.

Karpokrats beſ ſchaubam bij pirmais komunistiſkâ anarkisma nodibinatajs, kuzſch ſawas mahzibas zentâs realiſet. Pehz wina wairat gaduſimtenus no weetas radâs daſchadas ſettes taſ paſchâ wirſeenâ. Daſchadi bija tee religiiſke uſſkati, pee kuzreem winas turejâs. Bet weenâ ſinâ wiſas winas bij weenis prahtis. Lai iſglahtos no waras un apſpeeſchanas, nepeezeeſchami wjadſigs panahlt pateeſu, pareiſu Deewa prahta iſpildſichanu. Zilweku nelaima paſtahw tiſkai eeſch tam, ka wini ſcho prahtu neſin. Wjadag tiſkai wineem to iſſkaidrot, tad ari atnahſs winu atpeſtiſchana.

Katrs to laiku anarkists bij praveetis. Pee apfahrtejas dšihwes kaunumeem wiņšch ķehrās newis ar pehtneeka wihrišķķibu, bet ar wehr-dšifām bailem, tā zilweks, kuršch paradis baiditees no spēoem. Waru stuteja un attaisņoja ar Deewa hauschu, apustulu, luhgšchanu un basniž-tehwu rakstu palihdšibu. Un attal ar šcheem pašcheem hauschkeem, luhgšchanam un raksteem karoja pret to. Konserwatiwajam deewam stahdija pretim deewu-rewoluzionaru. Atbalsidamees us bibeli, aissargaja pašahwoščo ķahrtibu un ar šchiz paščas bibeles palihdšibu postija to nost. Zilweks no sawas zilwezifās šapraššanas baidijās tapat, tā no uguns. Pat „dumpodamees“, wiņšch flehpās sem basnižas apšardšibas un apspeestajai zilwezei par palihgeem peesauza debesu pulkus. Deews ir pret waru, archistrategis*) Mikelis pret noboklu peedšineju — tahds bij šchi laikmeta anarkista eerozis.

Filosofija pret Deewu. Filosofija pret waru.

18. gadu fimteka šaktumā religiskais karšonis, ar kuru basniža aptumschoja tizigo prahtus, šakla pahreet. Ruhpneeziba šakla ahtri atihstitees un prašija no zilweka wiņas wina šififās un garigās špehjas. Šigudrojumi šekoja weens otram, un prahtu šakla wairat zeenit, nekā deewbijibu. Bibeles nesaprotamo weetu isšaidroščanas weetā, zilweki šakla domat par ausčamo štelku papildinaščanu, par twaita špehka ismantosčanu, par zeku uslabosčanu. Un tā tā preekšč wiša ta nepeezeeščamas šinasčanas un šinatne, tad ari zilweka prahts zentās us šcho šinasčanu eeguhščanu. Deeso grahmatu weetā par šwehtā wakara ehdeena nošihmi, par gaweneem, luhgšchanam, burwjeem un raganam — šakla parahditees šazerejumi par medizinu, astronomiju, šifiku un ķimiju. Zilweka prahts atkratijās no basnižas aishildneezibas, ismekleja pats šew zeku un atteizās us wišeem laikeem no šwehto tehwu zeta rahdščanas, kuri mahzeja gan gawet un luhgt, bet nemahzeja ne maščinas taišit, ne dabas likumus isdibinat. Agrak tizeja Deewam. Tagad šakla tizet prahta wiswarenibai.

Širmais darbs bij ķertees pee religisko aishpreedumu isnihzinasčanas. Wajadseja no zilwekeem isdšiht wiau tizibu us mahneem, brihnumeem, luhgšchanam, neredšameem elles un debesu špehkeem. Ar wišu to no-

*) Wirsengela Mikela garigais ischins, tā debesu špehku wadonim žihnā ar welnu.

darbojās 18. gadu fimtena filosofija. Filosofija — tas burtiski nemot nofihmē zensčanos, mihlestibu uš finibu. Reif zilweks zensčās pehz finibas, grib buht par filosofu, tad winam wispirms wajag atmešt to, kas winu kamē. 18. g. f. zilwekus kaweja bafniza: wina dedfinaja to grahmatas; winu domas un mahzibas iſfludinaja par bihstamu ſezeribu un neatfina ar zilweka grehzigo prahtu nodibinato finatni. Tā tad, wajadſeja nobihdit noſt no zela bafnizu, wajadſeja peerahdit, ka winas mahzibas ir nejeħdſiba, ka wina neattihſta zilweka prahtu, bet to ſakroplo. 18. g. f. filofofi ſčho uſdewumu ari iſpildija. „Waj zilwekā ir kaut kas brihniſčēģis, ko newaretu iſgudrot? Waj dabā ir tahdi ſpehti, kuri ſpehtu mirokus uſmodinat, ſauli apturet, pehz ſawas eegribas ſuhtit uſ ſemi peħkonus un ſibenus, kuru un leetu? Waj debefis ir radijume, kurſč lihđſinatos wezim ar firmu bahrsdu, beſgaligi warens, bet totees ne maſat bahrgs, preeģis un mihlejoſčs, tapat kā zilweks?“ Tahdus jautajumus filofofi ſew uſſahdija, un uſ wiſeem ſčeem jautajumeem atbildeja: „ne, ne, un ne.“ Zilweks ſaſtahw no aſnim, kauleem, nerweem, muſkuleem. Wina domas ſtrahdā labi jeb ſlikti, ſtatotees uſ to, kā darbojas wina nerwi un muſkuli. Ahriſts uſſčēħriſč zilweka ķermeni un rebs, ka wina aſnis riņķo un ſmadſenes darbojas, bet nekur neatrod to ſlepeno leetu, ko ſauz par dweħſeli. Zilwekā neka neſaprotama naw, — winā wiſs padodas dabas likumeem. Bet paſčā dabā? Ari tur wiſs eet akurati un pehz ſtingri noteikta plana, kā laba pulkſtiena meħanifms. Debefu ſpeħdektu kuſtibu war pahrrēſet un gluſči pareiſi noteikt. Neweena kometa, neweena ſwaigine ne par weenu zollu newar nowirſitees no ſawa zela un ne par weenu ſekundi newar palehminat, ne paahtrinat ſawu gaitu. Ar tahſkata (telefkopa) palihđſibu zilweks war deſmiteem miljoneem werſtu tahlumā apſtatit debefis, bet nekur newar eewehrot nekahdu patwaribu, nekahdu nejaufčibu. Brihnumi naw rebsami ne zilwekā, ne apħahrtejā dabā. Wiſs atkaras no neſkaitami leela daudsuma dakiau (atomu) kuſtibam, no kurām (atomeem) ſaſtahdās zilweka meeſa, augu ſtebris, ſeme, uhdens, gais, debefu ſpiħdekti. Sinatne iſpehta ſčis dakinas, noteiz winu kuſtibu, un tahdō ſinā atklahj dabas noſleħpumus. Daba ir brihniſčēģi buhweta darbniza, kurā wiſas ſkruhwites un riteniſčji zeeſčji ſaweenoti weens ar otru. Tur naw ne labu engelū, ne aſnſkahrīgu demonu, ne niģiga deewa, tur ir tikai meħaniſti likumi, kuri pahrwalda wiſu paſauli. Zilweka prahtam wajag winus ſapraſt un noteikt: eekſč tam, un newis luhģčhanās, ſweħtā wakarēħbeenā un gawenos paſtahw zilweka uſdewums.

Tahda bija ūhi jaunā mahziba, kuru 18. g. f. filosofi ūludināja. Wina ahtri eekaroja ūew zilweku prahtus, un 18. g. f. beigās neweens Wakar:Siropas domajos ūs zilweks netizeja wairs brihnumeem un basnizas Deewam. Napoleons I. prasija Laplasam, kuf ū tam stahdija preekūhā ūawu grahmatu par ūaules un planetu izūelūhanos: „Kamdeht ūuhū rakūtā nelas neteef teikts par Deewu?“ „Man nebij wajadūiba to eedomatees,“ ūinatneeks atbildeja. Un tāpat wiū 18. un 19. g. f. iūglihtotee zilweki nesajuta wajadūibu „pehū ūhim eedomam“. Daba un prahts — luht, kam wini tizeja.

Rā mehs redūjam, zilweku uūūtati maintijās. Tamdeht ari 19. g. f. widū raduūhās jaunās anarkistiskās mahzibas naw nebuht lihdsigas Karpokrata deewahrdū un widus laiku anarkistu mahzibam. Agrako laiku deewbijgee laudis pamatojās uū Deewu. Wini wajaja: „Rā Deews isturas pret waru, likumu un waldbibu?“ Kad filosofija iūdsina Deewu, nahzās greestees pehū palihdsibas newis pee bibeles, bet pee filosofijas, ne pee Deewa, bet pee zilweka. Un tamdeht, lai apstiprinatu ūawas domas, jaunlaiku anarkists jautajumu uūstahdija pawisam zitadi. Winiū prasija: „Kā isturas pret waldbibu, likumu un waru wefelais zilweka prahts?“ Zilweka prahts palika par augstako ūogi un tikai pee wina mekleja atbildi uū uūstahdito jautajumu. Nu wajadūeja ar prahta palihdsibu anarkisma mahzibas pamatot: ūho uūdeewumu uūnehmās Prudons.*)

Cepasihūmees ar wina mahzibu.

Wiū muhslaidu zilweki zenūhās dūihwot ūastanā ar prahtu. Kad wineem eenahū prahtā kahda wehleūhanās, tad wirms winau realisē, tee apūwer, waj tas pareisi un labi, t. i. ūaprahtigi. Sahūot no dūihwes ūhūlumeem un beidsot ar ūaresūgiteem ūinatnisūeem jautajumeem, zilweks apūpreesūhās ar ūawu prahtu. Prahts zilwekam norahda, kā art laukus, kā buhwet namus, kā isgatawot maūhinas, kā rasūot prezes, kā pehtit dabu. Tā tad prahts pahrwalda wiūu ūadūihwi. Un reiū tas tā, tad ari prahtam wajag norahdit uū teem likumeem, pee kureem zilwekeem wajag peeturetees ūawstarpejā ūatiffmē, wajag muhs peeradinat pee kop-

*) Prudons attihūt privato ihpaūhumu un tamdeht winau newar ūaukt par komunistisko-anarkistu. Tomehr wina mahziba par ūabeedrisūo ūahrtibu wiūā wreselunā peenemta no komunistee -anarkisteem. Wini pat ūauz to par anarkisma „tehwu“. Tamdeht eekams cepasihūstamees ar „behrneem“, nepeceesūhami cepasihūtees ar paūhu „tehwu“.

bfihwes. Un fchee fabeedrifkàs bfihwes likumi buhs tikpat ftaidri un ne-
apghafchami, kà fifikas, kimitjas un geometrijas likumi.

Bet lai fafneegtu ufstahdito mehrti, wajag eepreefch iftihrit pafchu
prahtu, ifanalifet winu. Sawâ defmiteem tuhftiofcheem gadu ilgâ pa-
ftahweftanas laikâ zilweki fawu prahtu ir aptumfchojufchi ar wifabeem
aifspreedumeem. Weeni no wineem, ftipree un wiltigeer, palitufchi par
pawehletajeem un kungeem, un ifgudrojufchi mahzibu, kas apgalwo, ka
zilweku fabeedriba jau fen buhtu ifnihkufe, ja winas preefchgalâ nebuhtu
waldbibas. — Waldiba ir prahta darbs, tà teiza fchee laudis, un ziti
tizeja wineem. Garidsneeki, lai waretn peepaturet fawus eenahfumus,
fpredikoja faweem ganameem pulkeem par domafchanas kaitibu, par aklas
tizibas nepeezefchamibu un bespretrunas paklaufibu. Wineem ari tizeja.
Saimneeki apgalwoja faweem ftrahdneekem, ka leelihpafchums ir nepee-
zeefchams preefch fabeedribas, ka nabags aisees bojâ bef bagatneeka.
Un ilgu laiku winu prahtojumi wifai apspeestajai mafai likàs par fwehtu
un azim rebfamu pateefibu. Tahdâ finâ patmihliba, rijiba, waldbifchanas
fahre peepildija zilweka prahtu ar daschdaschadeem aifspreedumeem, kuros
gandrihf nebij eefpehfjams orientetees. Zaur to ifnahza tas, ka
beigu beigàs zilweks nellauftija wis fawam prahtam, bet fawam wehdera
interefem. Prahtu wairs neewehroja. Padewàs tikai fpehfam.

Lai fajufstu pateefàs prahta praftibas un likumus, palitfim weenatnè
ar fawu prahtu. Ufmirfifim, ka mehfs bfihwojam 19. gadufimtent, ka
par mums walda zari, karaki, parlaments; ka mehfs bfihwes ufuru da-
bonam no bankeera jeb if fabrikas kantora, ka mums ir parahdneeki
un kreditori, preefchneeki un apafchneeki. Ufmirfifim ari wifas tàs
mufkibas, kuras mums eemahzifufchi mahzitaji, pawehlfneeki un lihdfpifloni.
Paklaufim muhfuf pafcha prahta balfti, ko wina atbildès uf muhfuf
preefchâ litteem jautajumeem. Un tà tad, fahlfim runat pafchi ar fewi.
„Waj es mihlu fewi pafchu, waj es gribu ifleetot un attihftit fawas
fpehfjas?“ — „Ja, bef fchaubam.“ „Kamdehf tad?“ „Kamdehf, ka es
zeeniju pats fewi un gribu, lai ari ziti mani zeenitu.“ „Nu, bet ziti
tad ari ir zilweki, man lihdfigi, kuri tàpat bfihwo un ftrahdâ, kà es?“ —
„Ja, protams.“ „Tahdâ gadijumâ wini glufchi tàpat pagehrès no manis
zeenibu pret wineem, tàpat kà es pagehru no wineem zeenibu pret fewi?“
„Bef fchaubam. Man wajag winus zeenit tàpat, kà pafcham fewi. Kà
fewi, tà winos es zeenu zilwezifku individu.“ Tà tad, luhf, ko man
pateiza bespartejifkais, taifnigais prahts, kad es winu notihriju no ap-
tumfchojofcheem aifspreedumeem: winfch man teiza, ka man wajag tiklab

femi, kà zitos zeenit zilweku pee wisadeem apstahkteem, wisados gabijumos. Sihko kilbu, wiltigo knisju, neschehligàs pašchisnihzinaschanàs weetà prahts mahza zilwekeem šawstarpeju zeenishchanos. Ta ir tihra, absoluta taisnibas balss, un winas prašbas ir tikpat nenostrihdamas, kà matematikas un dabas sinatnes likumi.

Zilwekam wajadseja tikai uš minuti atteiktees no šawàm ikdeenišch-kajàm intrefem un winšch jau issinaja, ko tam wajag darit un kà rih-kotees. Ugrat winšch malbdijàs šareschgitajàs domàs un pretrunigajos noteikumos, kahdus tam usteepa waldbiba, šabeebria un likums. Winšch atratijàs no šcheem noteikumeem, greesàs pehz padoma pats pee šawa prahta, un, luhk, it kà migla tam nokrita no azim. Prahts tam teiza: „Zeeni zitus tãpat, kà tu pats femi zeeni. Zeeniba pret zeenibu, garantija pret garantiju, pašalpojums pret pašalpojumu sem weenlihdšibas noteikuma: eeksch tam, luhk, pašahw wisa sistema.“ (Prudons, О справедливости въ революции и церкви, т. I. стр. 120.) Tuhsiofchu leelu un maju likumu weetà iŋnahza weens likums, ween-kahrschs un škaidrs — taisniba.

Kamdehl gan zilweki winai peegreesušchi til maš wehribas wišà šawà daudsu gadu šimtexu ilgajà dšihwè? Warbuht, ka pate šchi šauzamà „taisniba“ ir kaut kahda wiltigi-gudra sinatneeka iŋgudrojums, kuzam nebij nosihmes preeksch pahrejàs zilwezes? Uš šcheem jautajumeem Prudons tã atbild. Taisniba ir bijuse arweenu, tiklab pee mešchona, kà pee muhslaiķu zilweka, tikai ar to šarpibu, ka mešchonis winai padodas beš apdoma, bet tagadnes zilweks war ne tikai šajust, bet ari winu šaprašt. „Taisniba atrodas zilwekà tãpat, kà mihlestiba, kà jehdseens par škaištumu, derigumu, pateekšgumu, kà wiš muhsu spehti un spehjas.“ (О справедливости, стр. 141.) Meeschu graudà jau dihgta weidà atrodas tiklab steebris, lapas, kà ari wahrpa; bet lai waretu palikt par augu, graudam wajag sinamu laiķu nogulet semè, dabut mitrumu, šakl-ditees šaules staros. Tapehz ari taisnibai, lihds wina atklahti parahdas, wajadšigs ilgs laiks. Wišà šawà pašahwešchanas laikà zilweze lehnam, bet pašahwigi wiršijàs winai tuwat, arween škaidrak un gaischak šakla winu pašiht. Frantschu revoluzija wispirms pašlubinaja winas prinzipus, t. i. winas pamatus. Tagadnes zilweka wispušgais mehrkis ir attihstīt šchos prinzipus wehl tahlak, un šakšanà ar wineem eerihkot wišu šawu šaimneeziklo un politisklo dšihwi. „Taisnibas prinzipi muhs wada un pabalsta, kaut ari mehš to nejuhtam; un kaut gan mehš tos iŋpildam, tomehr aisspreedumu dehl tos noleedšam. Un šchi pate nodewiba rada

muhfu tikumifko nabadsibu un muhfu wehrdsibu.“ (Turpat I., 7. un turpm. lapp.) Tikai tad, kad zilweki buhs peefawinajufchees ſcho taisnibu, un buhs taisnigi wiſos ſawos darbos un iſtureſchanâ, — ſtarp mums nodibinaſees newis wehrdsifkas un pawehlneezifkas, bet tihri zilweziſkas atteezibas. „Kas ir Taisniba? Zilwezes eſamiba. Kas wina bij no paſaules ſahtuma? Gandrihſ nefas. Par ko winai jabuht? Par wiſu.“ (Turpat 100. lapp.)

Tâ tad Prudons atradis ſew jaunu Deewu. Prahts — luht, tâs debefis, no kura wiſſch gaida brihnumus. Taisniba — luht, deewiba, kura tur mahjo un dod zilwekeem pateefus, pareifus dſihwes hauſchklus. Tai waretu nowehrtet waru, waldbibu u. t. t. wajag tikai iſſinat, waj wina iſpilda ſchos hauſchklus. Ja iſrahdas, ka wina pahrtahpj tos un attahlina zilwekus no taisnibas, kâ katra wara, katra waldbiba, tad no ta war taiſit tikai ſlehdsseenu, ka katra wara, katra waldbiba ir ſaitiga.

Filosoſija ſtahw waigu waigâ ar walſti. Filoſoſija ſaka winai: „Es nogahſu wezo wiltigo Deewu, bet ta weetà es norahdiju zilwekeem ſkaidru, azim redſamu taisnibu, kurai wini newar netizet. Es atwehru preeſch wineem taisnibu un peerahdiju, ka wina ir weenigâ ſabeedriſkas dſihwes awots. Saki, ko tu, walſts, eſi darijuſe un dari preeſch taisnibas uſwaras? Ja tu eſi pabalſtijuſe taisnibu — tu palikſi. Ja tu eſi kaitējuſe tai — tew neiſbehgami jaeet boſâ. „Waj tu eſi ar mani, jeb pret mani?“

Iſrahdas, ka walſts ir pret taisnibu, un tâ tad ari pret prahtu un pret zilwezi. Wina ir likumifki apſtiprinajuſe wiſadas nodewas un apſpeeſchanas, wina ir dewuſe preeſchrozibas wiſadeem „augſtdſtimuſcheem“; wina ir wiſadi aiſſargajuſe birſchas weikalneekus, bankeerus, augtotajus; wina ir nodewuſe waru iſſchkehrdetaju rokâs; wina ir monarcha jeb wina dinastijas intrefes augſtati turejuſe, kâ tautas. Wina nefargaja indiwidu (perſonu), bet noſpeeda to. Un winas armija, polizija, eerehdnu hari bij wirſiti uſ to, lai nirgatos par zilwela zeenibu, kuru praſa taisniba.

Walſts atmeta prahta praſbas, noſchnaudſa taisnibu. Tamdeht prahts noleedſ walſti. Tai ir noſpreeſts nahwes ſods. „Tas, no ka ſaſtahw walſts dſihwe, tas, kas noteiz winas paſtahwibu, jeb iſturibu, — ta ir winas paſchas ideja. Ja ſchi ideja kalpo taisnibai, waldbiba buhs nodroſchinata no eelſchejas iſirſchanas un netahds ſpehks winu nepahrwarès no ahreenes. Ja turpretim ideja, kas pahrwalda walſti, ir wiltiga un netaiſna, tad, ja ari winas puſè ſtahwetu wiſas paſaules aiſſpreedumi,

walfts sawas paščas 'pretrunas deht, agri waj wehlu ees bojâ..."
(O справедливости, т. II. 95 lapp.)

Tà tab jautajums ir isschirts. Tapat, tà reis juhbu praweetis nolahbeja iswirtuscho Babiloni, tà tagad frantschu pilsonis Prudons, taisnibas un prahta praweetis, nolahd tagadejo walsti.

Bet kas lai nahf tagadejās kahrtibas weetâ?

Zilwezes nelaimē pastahw eeffch tam, ka darbs neteef tà atlihdsinat, tà peenahlas. Ihpaschums nepamatojas uf darbu, uf pakalpojumeem, bet uf aprahpschanu, uf laupischanu. Jaunajai sabeedribai newajag tà rihtotees. Darba rihti tà ihpaschums winâ palitfees, bet katris dabus titai to, ko winsch pateefi pelnijas. Pirzejs prasis, kas winam wajabsigs. Pahrbewejs pehz firdsapfinas pastaiddros, zif maksâ finamâ leeta. „Pirzejam wajag noteikt produkta kwanitatati (labumu), raschotajam produkta zenu, samehrâ ar darba kwalitati (daudsumu).“ (Prudons, Обь устройеніи порядка въ совр. общ. 254 lapp.) Tomehr sche stahjas zekâ diwejadi kawelki: pirmais — ja pastahw darba dalischana, ja weens un tas pats preefschmets top raschots pa datam no wairakam personam, tab katrai no tam ir gruzti noteikt, zif tas ir wehrts. Un otris: ja ari zena buhtu noteikta, waj tab pahrbewejs to nepaaugstinās, lai eedshwotos uf pirzeja rehkina?

Rà nowehrst pirmo kawelki, Prudons isskaidro tà: Weenu un to paschu leetu wajag raschot weenai un tai paschai personai. Zilweki war sadalitees turpneefos, skroderos, kalejos etc., bet katram no wineem wajag sawu prezi pagatawot pawisam gatawu, no sahuma lihds galam, nefadalot darbu uf datam. Schahda kombinazija (darba eedalischanas weids) atkautu peegreest wispusigu wehribu raschojamam preefschmetam un jo smalki nowehrtet katra lihdsbeedra darbu.“ (Turpat, 277. lapp.) Rà uf tamlihdfiga strahdneeka peemehru waretu norahdit uf tagadejo semneeku.

Dtru kawelki taisniba pate nobihdis no zeka. Kad zilweki eemahzifees buht taisnigi, wini weens otru nepeemahnis.

Tà tab pretschu raschofchanu un mainu isdara atfewischki zilweki, pehz winu labalās grihas. Ja wini kaut kahda eemesla deht newar strahdat atfewischki, tad wini nodibina fewischku ruhpnēezibas saweenibu, kura tad stahjas sakarâ ar zitam fainnēezibam, nemot no winam to prezes un winu weetâ dodot sawas. Winu sawstarpejos sakaros neweens neeejauzas: „lai darbs paleef brihws, lai wara, kura preefsch darba nahwigata, nekâ pats komunisms, kahdâ jautâ deenâ neeejauktos darba

atteezibâs!“ (Turpat, 123. lapp.) Tahdâ sinâ ruhpnëeziskâ faweeniba (afoziazija) fastahda no fewis it kâ ihpafchu walfii. Ta ir weenigâ fabeedribâ efofchâ wara, bet tai paschâ laikâ newis apgruhtinoſcha wara, jo winai brihwprahrtigi padodas faweenibâ eestahjoſcha perfona.

Preeſch kopejeem mehrkeem ſchis faweenibas war apweenotees kopejâ faweenibâ (federazijâ). Wiſas winu ſawſtarpejâs atteezibas teef noteiktas zaur no abâm puſem noſlehgtu brihwprahrtigu lihgumu. Schahda faweeniba (federazija) tab ari nu iſpilbitu tagadejâs walfis funktijas. Weenas kopejas waras weetâ ſtahjas daubſas waras, padewibas weetâ — ſawſtarpeji nolihgumi, — luhk, ſchahda ir federazijas buhtiba. Schahdu fabeedriſtu eelahrto war eewefi kurâ katrà laikâ, pee kuras katras tautas. „Federatiwâ ſiſtema ir peemehrojama pee wiſâm tautam un wiſos laitmetos, tamdehſ ka zilweze, atraſdamâs uſ daſchadâm attihſtibas patahpem, eet uſ preeſchu (progrefè). (О федератив. принц. 83. lapp.)

Bet waj faweenibas newar ſazenſtees weena ar otru tâpat, kâ atſewiſchêas perſonas? Waj ſtarp winâm newar eedegtees nâids, kurſch waretu iſnihzinat winu federaziju, iſnihzinat winu weenibu? Prudons atbild, ka tas tâ newar notikt, jo zilweſi padofees taiſnibai. „Preeſch ſaprahrtigeem un brihweem radijumeem winu augſtafais mehrkis ir taiſniba.“ (О справедливости, 105. lapp.) Un tahdâ sinâ federazija ir nobroſchinata.

Tagad mehſ eepaſinamees ar Prudona, ſchi „anarkifma tehwa“ mahzibu, kâ to Krapotkins noſauz. Tiziba uſ taiſnibu ir wina rakſturigâ ſihme. Iſrahdas, ka muhſu „anarkifis“ bijis deefgan neapſtaufchams fantaſts (ſapnotajs), nezik neatſchêirdamees no teem muhſteem un garidſneekëem, ar kureem winſch tik nopeetni zihnijâs. Pateefi nemot, uſ ko gan wini dibina ſawu tizibu? Uſ wiſwareno Deewu, kurſch eenes ſaſſkanu un ſahrtibu zilweſi fabeedribâ. Schis Deews ir weenads preeſch wiſeem laiteem, ſemem un tautam: winſch bija, ir un buhſ. Uſ ko Prudons dibina ſawu anarkifmu? Uſ wiſwareno taiſnibu, kura pahrwalda wiſu zilweſa darbibu. Ari wina preeſch wiſeem weenada, wina ari bija un buhſ. Wina ir tas pats Deews, tikai beſ uhſam un bahrfdas. Taiſniba noder par tâs fabeedribas pamatu, par kuru ſapno Prudons. Wiſos ſtrihdos un neſaſkanâs wina noſtahjas kâ ſchêihreju teefneſis: pahrdewejs grib peekrahpt pirzeju, weena ruhpnëezibas faweeniba grib eedſihwotees uſ otras rehſina — tuhlit winu preeſchâ noſtahjas taiſniba un norahj tos. Kâ pagahjuſcho laiku zilweſi padewâs walfii, tâpat prudoniſkâ „anarkifma“ zilweſi padodas taiſnibai. Wina ir tas

zements, kurfch tos apweeno par weenu un nefauj teem stahtees nahwigâ zihnâ weenam pret otu. Utaemeet wiaw, — un federazijas pilsoni pahrwehrtimees par weens otu isnihzinoſcheem meſchoneem.

Lai zif neziſt noſtprinatu taiſnibu, Prudonam wajadſeja par jaunu pahrtaiſit zilweku. Tas zilweks, kurfch dſihwo prudoniſtâjâ „anarkifmâ“, ir gluſchi zitads, nekâ mehſ to redſam pateefibâ. Newis no Prudona iſdomatais zilweks, bet pateefs, dſihws zilweks wiſwairaf pabodas ſawâm kaiſlibam un intrefem. Preekſch wina wiſſwarigakais ir uſturet ſawu dſihwibu, apmeerinat ſawas wajadſibas. Pirmâ weetâ winam ſahw wehdera intrefes un bads groſa wina darbibu. Waj tas ir labi waj ſliski, — tas zits jautajums. Bet tagadejâs ſabeedribas zilweks ir taiſni tahds un zitads newar buht. Turpretim zilweks, kahdu Prudons ſihmê, riſkojas un domâ gluſchi zitadi: newis wehders, bet taiſniba wada wina darbibu. Pirms, ka wiſſch ko dara, tas jautâ ſewi, waj ar to netrauzê zita teeſbas. Pirms paeht, wiſſch pahrdomâ par tikumibu un tikai tad apmeerina ſawu ehſtgribu, kad redſ, ka tas ir pareiſi. Warbuht, ka tahds „prahtigs“ zilweks ari buhtu loti labs, bet nu nelai me tikai ta, ka wina pateefibâ nemaſ naw. Prudons wiaw iſgudrojis preekſch ſawas anarkifliſtâs ſabeedribas. Wiſſch naw dſihws, bet ir weenigi uſſiſhmetſ. Un tâ kâ wiſſch ir ſapawu tehſ beſ meeſas un aſnim, tad nekahda ſabeedriba newar uſ wiaw atbalſitees.

Tiklab prudoniſtâis zilweks, kâ prudoniſtâ taiſniba — weenlihbſigi abſtrakti un nedſihwi. Un zif pelekai un nedſihwai gan wajadſetu buht prudoniſtâi ſabeedribai!

Œhi ſabeedriba ſaſtahwetu zaur zaurim no ſihkruhpneeſeem. Katris dſihwo ſawâ buhdâ un wiſwairaf domâ par to, kad tik wiaw kaut kahds neapſchmauktu un ka pats zitus neapmahnitu. Prudoniſtâs ſabeedribas pilſonis bihſtas no ſaweem lihbſpilſoneem, bihſtas ari pats no ſewis. Tâ ſawos apkahtrejos zilwekos, tâ ari ſewi paſchâ winam ſpokojas pretim taiſnibas trauzetajs. Wiſſch lauſa galwu par lihgumeem un kontrahteem, wiſſch peefihmê maſakos ſihkuminus, lai tikai kahdâ nebuht ſinâ netrauzetu ſawu waj zita brihwibu. Sawus un zita pakalpojumas wiſſch zenſchas noteikt aſurati lihbſ pat $\frac{1}{100}$ datai kapeikas (jo zitadi ta buhtu netaiſna riſkoſchanâs — bagats weh! wari palikt!). Wiſâ ſawâ dſihwê wiſſch ſeto ſew un ziteem un tamdeht naw tikdaudſ pats ſaws patwaldneeks, kâ pats ſaws ſpeegs. Tâ kâ wiſſch dſihwo tikai ſawu perſonigu dſihwiti, tad ari wina intrefes ir nabadſigas un aprobeſhotas. Labakâ gadijumâ wiſſch intrefejas par tâs ruhpneeziſtâs ſa-

weenibas (asoziazijas) dšihwi, pee kuras tas peeder; tautas liktens, zilwezes liktens wianu neustrauz. Un tà ka šabeebria wianu newar ne pee ka peespeest, tad ari pašai šai šabeebriai preekš ta naw nekahdas nošhmes, — wišch isturas pret to weenalbšigi. Ir pahrdewiji un pirzeji, ir semkopji, kaleji, seltkati, galbneeki un atšlehšneeki, — bet naw kopà dšihwojšochu zilweku, naw beedru. Ir tirgus, bet naw zilwezes. Wiša šabeebria šastahw ij usnehmejeem, bet starp wineem naw neweena zilweka. Šo katris no wineem šatur fewi labakà gadijumà tikai gobigu usnehmeju, gobigu kapitalistu. Žitas nekahdas ihpašchibas no zilweka neteef praštas un winas ari pilnigi leetas.

Tà tad apštatot Prudona mahžibas, mehš nonahtam pee šchahdeem šlehšeeneem:

1) Prudona anarkistiskà šabeebria ir šhthipachneeku šabeebria.

2) Šchahda šabeebria waretu realizetees tikai tant gadijumà, ja pateescham eksistetu ta absolutà taišniba, par kuru runà Prudons un ja zilweki pateescham padotos tai.

3) Ja turpretim israhditos, ka tahdas muhšchigas taišnibas nemaj naw; ka zilweks kalpo un kalpos newis tai, bet šawàm personigàm intrefem, tad wiša Prudona mahžiba ijnihš tà kahršchu namišch.

Naw abstrakta prahta, weenada preekšch wišàm semem un tautam — naw ari muhšchigas taišnibas — newar buht ari prudoniskàs anarkistiskàs šabeebricas.

Sinatne, nenogurštoschi pehtidama šabeebriskàs dšihwes parahdibas, wiršjàs prudoniskajai teorijai taišni pretejà wiršeenà. Tàpat ka filosofija nogahša no religijas isgudroto muhšchigo Deemu, tàpat sinatne nogahša no abstraktàs filosofijas isgudroto muhšchigo taišnibu.

Sinatne pret abstrakto filosofiju. Anarkizms atmet filosofiju un ženschas atbalstitees uš sinatni.

Sinatne šahla pehtit waru, likumu un waldibu pawišam no žita redšes šahwokka, tà filosofija. Filosofija wispirms jautaja, ko zilwekam w a j a g darit, un tikai pež tam jautaja, ko wišch d a r i s. Tamdeht ari wina ispehtija newis pateeso, bet eedomajamo, idealo šabeebricas dšihwi. Rà mehš jau redšejàm, Prudons šawu mahžibu pamatoja uš no zilweka kaišlibam neattarigo prahtu, uš taišnibu, kura uš wišeam laikeem un preekšch wišàm tautam ir pašahwiga, negrošiga. Wina zilweks — naw bada wehršs, bet taišnibas wehršs. Un tà tà šchis

eedomatais zilweks rihkojas taisni tà un ne zitabi, tad, pehz Prudona domam, ari wisai sabeedribai wajadjes rihkotees tàpat.

Sinatne neko neeedomajas un neko neisdomà. Wina ispehti tikai to, kas ir. „Warbuht, ka taws zilweks ir loti labs,“ — wina šaka Prudonam, — „bet wispirms wajag pahrlēezinatees, waj winsch teescham ir (t. i. waj winsch effistē). Wajag issinat, kas groša zilwekus: taisniba waj bads, ideja waj teeschas wehdera intrefes. Tikai tad warēs noteikt, kašda wehrtiba ir tawai mahzibai.“

Un tà tad, paluhkofimees to sinatne atrod sabeedristajà dšihwē.

Katris dšihws radijums zihnas par šawu dšihwibu tà, kà winsch mahš. Winsch zihnas ar dabu un ar šew lihdsigeem. „Dšihwo, lai tur waj kas“ — luhš zihnas šauzeens weenlihdšigi atteezinams, kà us zilwekeem, tà us šwehreem. Kas peespeeda zilweku isgudrot pirmo darba rihku — rungu? Beš šchaubam, zenschanàs nošst medijumu, lai apmeerinatu badu. Wisos laikmetos bads ir stahwejis aš zilweka muguras un peespeedis to ar weenu wairak nodarbinat šawu prahtu un attihstīt šawas šehjas. Bads audšinaja zilweku un dšina wīnu us preekšču. Un tamdeht, ja mums praša pehz ta šehka, kas wadija zilwezes attihstību, tad mehš droschi ween waram atbildet: šhis šehšs bij wehders. Wehders pawehleja, prahts padewàs. Un to ari filosofī mums nestahstītu par zilweka effistenzi, dšihwe mums šaka, ka šchi effistenze ir loti weentahršča: „Zilweks ir tahds, kašda wina bariba.“ Bet reis tas tà, tad wiš zilwezes likumi, domas un eestahdes atkaràs no tam, kašdà mehrà zilweki apmeerina šawas wajadšibas, kašdà mehrà tee ašstahw šawu effistenzi.

Daschados laikmetos šhis wajadšibas tīfa daschabi apmeerinatas.

Birmatnejà laikmetà mešchonis dšihwo pastahwigà naidà ar zitām ziltim. Tas strihdas ar winām deht medību weetam un zensčas pehz eespehjas atnemt winām laupijumu. Pahrtikas truškums špeesch to taišst usbrukumus šweščām šahdscham, west nemitošču karu. Tamdeht ari wina waldiba ir dibinata pehz laupitaju bandu parauga: wadonim ir wara tikai usbrukuma laikà, meera laikà winsch tahds pats sabeedribas ložeklis, kà wiš ziti.

Zit nepastahwiga ir šchahdu zilšču „waldiba“, tikpat nenoteikta ir ari wīnu tikumiba. „Kas ir labs un šauns?“ prašja reis kašdam mešchonim . . . „Labs — ja es atnemu wehršī; šauns — ja man atnem wehršī.“

Rad zilweke pahreet us femkopibu, tas fahf isgudrot wairaf waj masaf pilnigafus darba rihtus — un lihds ar to pahrmains ari fa-beedrišta lahrtiba. Darba rihti pahreet atsewischku personu ihpafchumâ. Agrafais wadonis, atamans, pahrwehrschas par fainneeku: winsch pahrwalda ne few lihdsfigus kareiwjus, bet wehrjus; winsch peefawinas ne zita leetas, bet zita darbu. Winsch pastahwigi feko darbeem, isbod rihtojumus un pawehles. Peepefchu, nelahrtigu medibu un kazu weetâ stahjas pastahwiga, nokahrtota pretfchu raschoschana. Preefsch tam, lai neweens to (pretfchu raschoschana) netrauzetu, wajadfigas pastahwigas eeraschas, nepeezeeschami likumi. „Neekahro fawa tuwafa fewu, kalpu, kalponi, lopu, nedj ko zitu, kas tam peeder,“ faka desmit Mosus hauschki. Nostiprinus likumi, nostiprinus ari winus apfargajofchâ wara. Waldneeki un waldbibas usstahda few par mehrki apfargat ihpafchneekus un winu intrefes.

Sabeedriba attihstas. Sahkas pastiprinata pretfchu maina, no femkopibas atdalas ruhpneneziba. Lihds ar semes ihpafchneekem parahdas kapitalisti, darbnitschu un fabriku ihpafchneeki. Tauta noschkiras naidigâs schkirâs. Râ likumi, tâ waldbibas atkaras no tam, kahda schkira sinamâ laitâ ir walboschâ. Ja muischneeziba ir walboschâ — likums nogruntê dsimtsbuhtibu, augstakâ walsts wara pahreet stiprakâ muischneeka rokâs, walsts ar eerehdnu, teefneschu un polizijas palihdsibu aissfargâ „muischneeku lahtas“ intrefes. Ja waldischana pahreet burfchuafijas rokâs — likums atfwabina femneekus no dsimtsbuhtibas, lai ruhpnenezistajeem usnehmumeem dotu brihwu darba spehku, — augstakâ walsts wara pahreet tautas weetneeku rokâs; walsts fahf aisstahwet kapitalistu intrefes. Weenas waj otras schkiras pastiprinaschands waj pawahjinaschands, un tâ tad ari likuma un waldbibas pahrmaina atkarajas no ruhpnenezibas un walsts fainneezistâs dsihwes attihstibas. Tirgotajs un ruhpnEEKS wispirms fakrahj kapitalu un tad fagrahj walsts waru fawâs rokâs. Wispirms wini muischneeku pahrwar ar wefsekeem, bet pehz tam ar fazehlufchâs tautas schtikfu palihdsibu pabsen muischneekus un winu peefritejus no fktajâm weetinam.

Tâ tad, fahkot ar pirmatnejo laikmetu un beidsot ar muhsu laikeem, mehS redsam pastahwigu tikumistô usskatu, likumu, politistô eestahfchu pahrmainischanos. Wis rit us preefschu, wis pahrmains; gluschî tapat lâ upê neweens wilnis neatgreeschas fawâ weetâ, tapat ari fa-beedribas dsihwê nepastahw neweens nowezojees likums, neweena nowehlojusês pahrleeziba. Raschoschanas weidi un kapitala eefrahschanas metodes

katram gadu ſintenim noſaka ta laikmeta tizibas, teeſibas un taiſnibas prinzipus. Sinatne ſaka, ka zilwezes wehſturē ir bijuſči zilweku ehbaji, weena otrai naidigas meſchonu kareiwju tautinas, ir bijuſči wehrgu turetaji, muiſchneeki-ſhimtsbuhſchanas peekriteji, tirgotaji, fabrikanti, proletareeſči. Katrs no ta laikmeta laudim teeſibas un likumus peemehroja ſawām wehbera intrefem. Tahlat ſinatne ſtahſta par to, ka wehſturē ir bijuſči elka deewu kalpi, muhki, garidsneeki, ſinatneeki, filoſofi: katrs no wineem peekrita reigijai waj ſinatnei, ſtatotees pehž ta, kaſ peemehrojas ta laikmeta ſaimneezikſtajeem apſtahkteem. Bet nekur ſinatne naw atraduſe ne ta abſtraktā prudoniſkā „zilweka“, kurſch padodas tilai taiſnibai, ne tās abſtraktās taiſnibas, kura wiſām tautam un wiſos laikmetos buhtu bijuſe weenada. Prahts un taiſniba ir tikpat groſigi, kā ſaimneeziklās dſihwes apſtahkti. Raſchofchanas weidi, zilweku ſaimneeziklā dabiba — luht, weenigais ſpehks, kurſch noſaka waru, tikumibu, tizibu un wiſas zilwezes uſ preekſchu eeſchānu.

Sinatne apgaſa abſtraktu filoſofiju, iſnihzinaja tos pamatus, uſ kureem Prudons bij uſbuhwejis ſawu anarkisma mahzibu. Tamdeht ari wina turpinatajeem — Bakuninam un Krapotkinam wajaſjeja pahrtaiſit anarkistiſtu mahzibu, peemehrot wina ſinatnei. Pēe tam wina zenschas neween pamahžit, bet ari iſpehtit. Ar wina wahrdeem ir ſaiſtita tā ſauzamā „komunistiſka“ anarkisma mahziba.

Jaunajam komunistiſkajam anarkisma wajaſjeja atbildet uſ trim jautajumeem: 1) waj wiſpahri nemot war iſnihzinat paſtahwofcho kahtibu? 2) Ko likt winaſ weetā? 3) Kahbi ir ſchee pamati, uſ kureem warēs atbalſitees jaunā ſabeedriba?

Bakunins atradās ſem ſupra Markſa eeſpaida. Winaſch atſina, ka ſaimneeziklās dſihwes apſtahkti ir wiſas tautas uſ preekſchu dſineji. Waſſis parahdas un pahrmainas ſem ſchkiru zihnas eeſpaida. Tā tad, ſchāi paſchāi ſchkiru zihnai wajaž wina iſnihzinat. Proletareets buhtas ſpehks, kurſch iſpildis ſcho uſdemumu. Sameerinaſchānās ſtarp proletariatu un burſchuwiſiju naw eeſpehjama: „ſtrahdneeki grih weenlihſibu, burſchuwiſija — neweenlihſibu. ſtaidri redſams, ka weens otu iſflehdſ.“ (Bakunina, Политика интернационала, 22. lapp.) Krapotkins ſelo Bakuninam, tilai ſtaidrà un noteiktā wahrda „proletareets“ weetā, winaſch leeto iſpluſhſtoſcho iſteizeenu „tauta“. Tauta — t. i. badojoſchees ſemneeki, puſiſputejuſchee amatneeki, ſtrahdneeki, blandoni (ſtrandu proletareets) un ſawos pahrtahpumos atſinufchees burſchui. Tautai winaſ tagabejais ſtahwollis ir nepaneſams un nepazeefchams. Tautas maſas ir daudſ

leelakas, nelā to apspēdeju stāits. Tahdā kahrtā sozjalās pahrgrosības ir neisbehgamas un tautas uswara neschaubama. Us pirmo jautajumu: „waj ir eespehjams gahst pastahwoscho kahrtibu,” — anarkisti komunisti atbild ar „ja”, pee tam pamatodamees us no wineem eenihsto sozjalistu mahzibam.

Kahda buhs jaunā anarkistiskā šabeeeriskā kahrtiba?

Anarkija wispirms gahdās wifseem pahrtizibu. Tuhlit otrā beenā pehz sozjalās rewoluzijas tautas rokās tiks nodoti ne tik ween wifš ruhpnēezības usnehmumi un seme, bet ari wifš produkti. Pate tauta pahrsfāitīs wifš isgatawotās brehbes, maifš, gaku, augkus un isbālis tos šawā starpā. Pee tam šfāitishānu isdaris ne no paščas tautas ihpāšchi eewehleta komišija, bet šabeeerības lozēkši no brihwa prahta. „Tautai naw wajadsigs nelahdu komišiju!” usšauz Krapotkins. No kopigas mantas katris ņem, ko wifš grib un zil wifš grib. Wifš raschoschana atrodas brihwprahtigu šaweenibu (asoziaziju) rokās. Katra atšewišēka šaweeniba šāškanojas ar pahrejām šaweenibam, lai ta dabutu no winām wifš to, kas tai wajadsigs un šawukahrt atdotu winām to, ko pate raschojufe. Nekahdu šewišēku zentru, kuri apweenotu atšewišēku asoziaziju darbibu, nepastahw. Pa laikam winu preekšstahwji šabrauz kopā un isstrahdā nolihgumu projektus, turus pehz tam katra šaweeniba luhfo zauri. Wifš teek darits no apasčas us augšchu.“ Nepastahw nekahdi preekšch wifseem obligatoriskī noteikumi, ne likumi. Šteizeena „šeeniba pret likumu” weetā, mehš šakam „nizinaschana pret likumu un pret wifseem wina atributeem!” Druhmōs un bailigos wahrbus: „padoschānās likumam” — mehš pahrmāinam ar wahrdeem: „wifš likumu noleegschana un šazelschānās pret teem”! (Krapotkins, Рѣчи бунтовщика, 112. lapp.)

Kā jau redšejām, anarkistu-komunistu šabeeerība ir ļoti lihdsiga prudoniskajai anarkijai, tikai ar to stārpibu, ka winā naw priwatihpāšchuma. Katrs ir brihws, wahrda pilnā nošihmē. Un tomehr, wifšch rihšojas ne šawu personigu, bet wifšas šabeeerības intreschu labā. Šedomasimees us azumirkli, ka komunistiskā kahrtibā laudis ir palikuschi tahdi pat, kahdi tee tagad ir, kur katris ruhpejas par šewi wairak, nekā par ziteem. Kas tad notikšees šehinī šabeeerībā? Wina wamasam šahšs isirt. Peeņemšim: kaut kahdai šaweenības (teikšim kalezu) beedru dālai nepatihšchi šaweeniba. Nespehdami uslabot šcho šaweenibu, wini isstahjas no tās un dibina jaunū: jo zitadu lihdsēktu tak wineem naw, un kaut ari teem isdotos us šawu puš dabut šaweenības wairakumu, tomehr wini

nespehtu realiset sawus nodomus, jo brijwprahrigâ saweenibâ neweens naw speests padotees wairakuma lehmumeem. Jaunâ saweenibâ wineem buhs wajadfigas masçinas, telpas, darba rihi. Wisu to wini nems no saweedribas. Weenas rasçofçhanas eestahdes weetà radisees diwas, apweenofçhanâs weetà sadalifçhanâs. Neleelâs ruhpnneeziabâs darbs ir masat rasçigis, produktis isnaht dahrgats un teef pagatawots lehnaki: saweedriba zeefç saudejumus zaur kaleju saweenibas sadalifçhanos un tomehr ta glufç; nefo newar darit. Winai preefç jaunâs saweenibas wajaga peegahdat wisu, fo tif ta prafa, tamdehl fa wifs peeder wiseem un katris rihojas ar wisu. Kaleju saweenibas peemehrs atradis few pakadaritajus: no burklifçu, wehweru, maisneku u. t. t. saweenibam atdalisees jaunâs masas saweenibas un lihðj ar to fkaldis saweedrifto rasçofçhanu. Tautas bagatibas pawairofçhanâs weetà, fâ to stahsta Krapotkins, radisees winas pa stahwiga isnihzinafçhana.

Bet ari pasçâs saweenibâs war iszeltees nopeetni farefçgijumi. Râ buhs ar flinkeem, kuzi negribes ne strahdat, ne istahtees no saweenibas? Anarkifto-komunifto Krapotkins fçho kawekli atrifina tâpat fâ tagabejais kapitalifto. Beedram, lurfç apdraud usnehmuma labklahjibu, teifs: „Mans draugs, mums labpraht patifto strahdat kopigi ar tewi, bet fâ fa tu beefçi neerodees sawâ darbâ, jeb — tu nolaidigi ispidi sawu peenahkumu, — tad mums ir jafçkiras. Ej, meklê few zitus beedrus, kuzi waretu peemehrotees tawai besruhpiwai.“ Sçhis lihðjeklis ir tif dabigs, fa winu jau tagad peemehro wisur, wifâs ruhpnneeziabas nosarês.“ (Krapotkine, „Завоевание хлеба“, 141. lapp.). Fâ tad, bes ahra fweefçhanas newarês isift pat anarkifto fâsoziazijâ: starp anarkifteem un kapitalifteem ir titai ta starpiba, fa pirmee, isfweefçot flintu lihðfbedru, nosauz winu par „mans draugs“ un apleezina winam sawas beedru juhtas. Bet waj wina ismekletâ laipniba nelihðfinas Zuhdafa ifuhpftam?

Weidsot saweenibas war taf fazenstees weena ar otu, war tâpat zenstees pehz wirswaldibas, fâ muhflaitu ruhpnneeziiftoe sindikati. Ja fahdeem no ffehjjigatâs saweenibas lozeftem ir radufçâs stipri leelas wajadfibas un ja saweedriba fahts pret winu wajadfibam protestet, tee zentiftoes faimneeziifto peefpeefçhanas zelâ to nolift jem sawas gribas (peem. elektro-technifas spezialifto war usfahht streiku un, eewehrojot elektrizitates truhkumu saweedribâ, war apturet wifas semes ruhpnneeziifto dñhwi). Isnaht, fa saweedribai naw teefibas peefpeeft fa saweenibu; bet saweenibai ir teefiba peefpeeft fa beedribu, — un netifween teefibas, bet ari eefpehja.

Tà tad, anarkistiskais komunisms nenowehtsch ne atfewihtschu personu zihnu ar faweenibu, ne weenas faweenibas ar otru, ne atfewihtschas faweenibas ar wisu sabeedribu. Ja peenemam, ka laudis otrâ deenâ pehz remozuluzijas no jauna nepeedstims, tad anarkija isfauls neisbehgami wisu zihnu pret wiseem. Tikai tahdâ gadījumâ nebuhs schis zihnas, ja katris wispahrejo labklahjibu, wispahrejo laimi, wispahrejo pahrtizibu stahdis augstak par sawam personigam intresem, ja katrs mihlès sabeedribu wairak, kâ fewi paschu.

Anarkisteem komunisteem nepeezeeschami japeerahda, ka taisni tà notiksees un ne zitadi, jo — pretejâ gadījumâ isnihks wisa wiku sistema. Japeerahda, ka taisniba un tuwaka mihlestiba wada zilwekus, ka schis ihpaschibas ir zilwekam eedsimtas un ka tikai tagadejâ lahtriba trauze tam parahditees wifâ sawâ spilgtumâ. Ar weenu wahrdu fakot, wajabsès atgreetsees pee prudonistâ abstraktâ zilweka un abstraktàs taisnibas. Bet tagad scho taisnibu wajabsès meklet newis ar filosofijas palihdsibu, kâ to Prudons darija, bet ar sinatnes palihdsibu.

Schi wirseenâ eet ari Krapotkins. Wintsch wispirms pehta dsihwneeku dsihwi. Tur wintsch reds neskaitamus sawstarpejâs pabalstischanas peemehrus: sirgu bari kopigi usbruht laupitajam — wiltam, uhdri upitès taifa kopigus dsihwoklus, wilki eet medibâs newis pa weenam, bet baros u. t. t. No schi tad ari iswerd sawstarpejâs palihdsibas likums, kuru daba dod dsihwneekem wiku paschustureschanas labâ. „Nefazenschtees sawâ starpâ!“ jo sawstarpeja fazenschanâs ir nahwiga preeksch juhfu fugas, un jums ir daudj lihdsjeku winas nowehrschanai! — tahda ir dabas tendenze, kura gan ne arween ir iswedama dsihwè wifâ sawâ plaschumâ, tomehr ir gan eespehjama. Schahds ir tas losungs (zihnas fauzeens), kusch atskan krehmu, meschu, upju, okeanu dsihwè... Schim dabas prasibam padewâs ari zilweks — pirmatnejais zilweks.“ (Krapotkins, *Взаимопомощь среди животныхъ и людей*, 50. lapp.) Pee pirmatnejeem zilwekem mehš atrodam to paschu: katris swehrs top kopigi nogalinats; kopigi teek isdalita ari wina gala un ahda. Meschoni ir zeeschi faistiti pee sawas zilts, tee wiku aifargâ no breesmam, seedo par wiku sawu dsihwibu. Daudsas meschoni ziltis noder par sabeedristâs dsihwes paraugu; tà peem. „hotentoti sawas noteiktibas, godprahstibas, peeklahjibas, ahtras un taisnas teefas isspreeschanas sinâ pahrtipehj daudsas semes lodi apdsihwojoschas tautas.“ (Turpat, 61. lapp.). Pirmatnejais zilweks tif leelâ mehrâ patakdarina sawu dsihwi sabeedribas dsihwei, ka

katru sawu rihzibu, lai ari buhtu pate neezigatà, usftata par fabeedriřku dřihwi." (Turpat, 75. lapp.). Widus laiku pilsehtas un zunstes palihdseja weena otrai tillab kara usnehmumos, tà ari sawàs ruhpnээzistajàs wajadřibàs. Pehdigi, pat tagadejà, uř řchkiru pamata dibinatà fabeedribà plařhos apmehros teel peekopta pařhpalihdřiba: teel dibinatas wiřadas glahbřhanas eestahdes, Sarkana frusta beedribas, finatneeku, mařtřlineeku beedribas — un wiřas tàs ar dalibneeku brihwprahřtigu peekriřhanu. Wiřs augřhà řazitais nowed Krapotkinu pee řekosřa řlehđseena: „zilwezes progresa preekřhgalà řahw řawřtarpeja pabalřtiřhanàs un newis řawřtarpeja řihna. (Turpat, 24. lapp.).

Šho řawřtarpejàs pabalřtiřhanas un mihleřtibas řikumu ir aifmirřuřřas augřtatàs řchřiras. Bet pehř anarřiřtu-komuniřtu domam pařhà tautà řhřis řikums ir pilnigi usglabajees. „Muřku tauta warbuht ir rupja, neiřglihtota, bet totees winà ir dřihwiba, řpehřs un nahřotne. Ja mehř řizam nahřotnei, tad řikai tapehř, řa řizam tautai. Mehř tautà pařhà ređřam mehřki, bet newis řihđřekli, un uř řewi řkatamees, ja pate tauta tà ir ar meeru, tà uř řawas (?winas?) leetas řalpeem. Weentahřřhi řakot, mums wajag winu mihleř wairak, tà řewi pařhà, lai wina muřs mihleřtu, lai wina mums řawu leetu uřřizetu.“ (Bakunina, „Народное дѣло“, Balasřewa řřd. 173. lapp.). Wajag řikai řařhokřhanu un patehřřhanu nodot tautas rokàs, — tad mantahřribas intreřhà weetà uř reiři nahřs řihřakà taiřniba. Řas pahřřinàs komunas (fabeedribas) ehđeena nolikřawas? Šhřis řautajums, protams, buřs řaiřřchřir weens no pirmajeem. Kakra pilsehta uř to pate atbildes, un mehř eřam pahřleezinati, řa řhřis atbildes teeřřam buřs pateeřas.“ (Krapotkins, „Завоевание хлѣба“, 59. lapp.). Pilsehta atwehřs preekřh lauleem řawas magasinas un nolikřawas — un tad uřřuras řihđřekli nahřs no wiřam puřem. Semneeks atřtàs řit winam preekřh dřihwes wajadřigs, bet pahřejo weđis pilsehtas řrahđneekeem, řuros winřř, p i r m o r e i ř k a m e h ř p a ř t a h w e h ř i u r e, eeraudřis brahřlus, un ne eřplo- atatorus (iřřuhžejus).“ (Turpat, 65. lapp.). Řikai wehř mihleřtibas un taiřnibas řeniřřas tauta; tabeřt ari wina radis anarřiřju.

„Tauta zere, řa wini (t. i. anarřiřtiřtee idealiřti) atneřis pařaulei taiřnibu, weenibu un brahřlibu. Šhàjà tautas řihđřjuřřtibà ari atrodas pateeřais anarřiřtiřtà komuniřma řpehřs.“ (Krapotkins „Рѣчи бунтов- щика“, 47. lapp.).

Tà tad, řinatne Krapotkinam palihdseja usmeřlet pee meřhokreem fabeedriřtàs dřihwes dihřlus, un winam pateiza, řa řilweks řawas eřři-

stenzes pirmajā laikmetā, peedereja fabeedribai wairak, nekā pats ņew. No tam Krapotkins taira flehdseenu, ka wajadņigs tikai eewest anarkiju — un tagadejee zilweki uņ reisi peesawinaņees pirmatnejā zilweka teizamās fabeedriņtās eerasčas. Bet ņchim flehdņeenam truhņti ņinatniņka pamata; to ir iņgudrojuse Krapotkina fantasija. Un teesĆam, waj tad pamatiga iņpehtiņĆhana mums nestahņta, ka tagadejā fabeedriba ir pahrpildita burņĆhujisĆeem knisĆeem zaur zaurim? Waj tad katrs no mums naw paradis wispirms aistahwet ņawas intreses? Atstahņim ņahaus burņĆhuasiju, kura katris tās lozĆelis ir gataws pahrĆost otram riĆkli desmit kapeiku deĆt. Greesiņimees pee strahdneeku ņĆĆiras, pee wisdņirdigatās, pasĆaisleedņigatās tagadejās fabeedribas ņĆĆiras. Waj tad winā mehņ uņ katra ņola neusdurņimees uņ no kapitalisĆma eedwestām nepilnibam un kaislibam? ProfesĆionalās beedribas — pats weentahrņĆatāis pasĆpalihdņibas weids; un tomehr ari tās lehni attihņstas. Wahzija, neņkatotees uņ pastiprinato agitaziju, tikko ņestā dala strahdneeku peeder pee profesĆionalām beedribam. Franzija, Italija un zītās Wakar-Eiropas walņtīs tās leetas stahw wehl ņlittak. Anglu profesĆionalās beedribas, kaut gan plasĆi attihņstas, tomehr pahrņeids ar ņawu lehno attihņstibas gaitu un ņĆaurumu. Un streika laikā, waj wiņi strahdneeki turas ņingri un weenprahņtigi? Waj starp wineem neatrodas tahdi, kureem, kaut gan ir tahds eetaupijums bankās, nahĆ pirmee peĆz nolenteem pabalsteem? Ćodigs un patees strahdneeku ņĆĆiras draugs newar, nedriĆĆt flehpt wisus ņĆos faktus. Wini mums norahda, ka strahdneeku ņĆĆirā wehl naw peeteekosĆi eespeedees solidaritates gars pat pee ņawu ikdeenisĆku darbu intresĆu aistahwesĆanas. Lai eeaudņinatu ņĆo garu, wajadņigs newis atbalit weenu ņaweenibu no otras, atstahjot winām pilnigu riĆzibas briĆhwibu, bet turpretim apweenot winas weenā sozjalistisĆkā darba walņti. Tahdā walņti katris zaur ņaween pilnwarneekēem peedalas tautas rasĆosĆĆanas pahrwaldibā, katris apņpreesĆ jautajumus, kuri atteezas neween uņ wina profesĆiju, bet uņ wiņu tautu, katrs audņina kā ņewi, tā zitus.*) TamdeĆt ari fabeedribas intreses zilwekam buĆs tikpat tuwas, kā wina

*) PeesiĆhme: Anarkisti ņtuhrgalwigi apgalwo, ka sozjalistisĆkajā kahrtibā buĆĆot taiņi tahdi pat parlamenti, kā tagad. ņĆo muņĆigo eedomu neĆhligums ir azim redņams. Ja jau tagad dasĆhās walņtīs (ņhweizē) ņwarigakus likumus neisĆĆhir parlaments, bet wispahrejā tautas balsosĆanā (referendumā), tad sozjalistisĆkajā walņti tatsĆu nebuĆs zītādi. SozjalistisĆka parlamenta peenahĆums beņ ņĆaubām buĆs tikai lihdsleku apņwehrĆĆana, kā iņwest dņihwē no tautas peenemtos likumus, kā ņaņkanot winus ar weenas waj otras ruhĆneziĆibas nosares wajadņibam. Tahdā ņinā likumu deweja buĆs wifa tauta, bet ne tikai winas iņwehletee.

personigàs. Turpretim anarkisti-komunisti leef preekschâ saraut wifas faites stary zilwekeem, atstahjot wifû atsewifschku personu (indiwidu) un atsewifschku saweenibu labai gribai. Wini nowehero, ka tagadejâ sabeedribâ katra ruhpneeziba ir zeefchi faistita ar zitâm, ka schis faites arween stiprinàs, ka milfigajâm nahkotnes fabrikam un sawodeem wifadâ sinâ wajadsès kopiga wadibu. Maschinu buhwejamâ fabrika ir faistita ar tschuguna leetuwî, tschuguna leetuwe — ar atmenu oglu schachtu un dselskraftuwem u. t. t.; katrai ruhpneezibai wifadâ sinâ wajadsigs noteikta daudsuma un noteikta labuma materiala. Un bes kopiga zentra, kursch wifû scho ruhpneezibu darbibu fastanotu, nekahdâ sinâ naw eespehjams istiti: katras ruhpneezibas pilniga pastahwiba nowestu pee ta, pee ka wina tagad noweduse, t. i. pee sliktas un nepeteefoschas produktu iistrah-daschanas, pee ahrprahktigas materiala bojaschanas, pee tautas bagatiibu isschlehschanas. Tahlat, anarkisti aismirst to nolahdeto mantojumu, to jaunajai sabeedribai atstahs tagadejâ kahrtiba — to naidu, rijibu, masiko paschmihlibu, sawstarpejo neustizibu, to mums eeaudsejuschî wairaki wehsturiskàs dsihwes gadusimteni. Scho neewehrodami, wini prasa brijwibu wifur un preeksch wifseem. Bet brijwiba preeksch wifa ka — tas nosihmetu ari brijwiba burschujistû zenteenu atihstibai. Un burschujistû zenteenu brijwiba — nosihmè fazenschanos, sawstarpeju fainneejistû zihnu, un tà tad — jaunàs kahrtibas nahwi.

Stipras ir tàs sehdes, ar kuzâm mehse esam faistiti pee wezàs pasaules. Ka ruhja eehdas dselsi, tà masduhschiba, domu un juhtu bailiba eehdusès wifàs tagadejâs sabeedribas schuhninàs. Un tikai desmitgadeja wifas tautas sozialistiskâ dsihwe warès wifas notihrit no muhsu gribas un sawraschanas.

Anarkisti-komunisti ir „pahrlleezinati“, ka tauta ir taifniga un ka brahlibas juhtas winâ zaur zaurim eespeeduschàs. Wini ir „pahrlleezinati“, ka anarkistiskâ kahrtiba nekastaps nekahdus fainneejistus kawektus, ka atsewifschkàs saweenibas bes jeb kahdeem pilnwarneekeem, bes jeb kahdeem lifumeem, bes jebkahdeem obligatoriskeem noteikumeem tiks galâ ar grandiofo pasaules fainneeziabas maschinu. Wini ir „pahrlleezinati“, ka deenu pehz rewoluzijas mihlestiba eesatnosées zilwekos. Bes pahrlleeziabas gluschi neta! Tad lai taf wini eet pee teem, kas meklè-tizibu un newis sinibas, pee teem, kureem ir wajadsiba pehz swehteem un praweescheem. Proletariatam wajadsigas sinatnes, apfinas, weenibas. Un pee teem, kas wifû preezina ar ilusijam, kas sinibu weetà wifû ehkina ar komplimenteem, kas wifû fauz uf fastaldischanos — wifsch nees.

Glehdseeni.

Tagad mehs ihšos wilžeenos waram apšihmet komunistiskā anarkisma mahzibas un nowehrtet wina berigumu:

1. Anarkistiskais komunisms nowed walsis raschoschanu pee safalliščanās, turpretim tautas dšihwes wajabšibas pagehr raschoschanas apweenoschanu. Tamdehl winaš ir ekonomiski neeefšehjams.

2. Komunistiskais anarkisms, isnihzinadams katru šabeeđribas waru pār winas atšewišķeem lozķeem, dod weetu neween proletariskeem, bet ari burschujiķeem zenteeneem. Tamdehl winaš isnihzina pats fewi. Ja winaš dašchos gadijumos ari peelaišķ peespeeschanu (išdšihšchanu is šaweenibas), tad lihđ ar to winaš isnihzina neaprobeshoto personigo (indiwidialo) brihwibu, un tā tad isnihzina šawus pašā pašaulēs ušflatus.

3. Komunistiskais anarkisms, šaistidams personu pee masas šaweenibas, un newis pee zilwezes, šaščaurina, pamašina, aprobescho zilwela apšinu. Tamdehl winaš ir personibai (indiwidam) šaitigs.

4. Komunistiskais anarkisms eewehro ne patešo tautu, ar wišām winas wehrtibam un truhumeem, bet eedomato, idealo tautu. Winaš nepamatojas uš ešamibu, bet uš eedomam. Tamdehl winaš ir nesišnatiņķs.

5. Komunistiskais anarkisms nerada nešahdu jaunu tikumibu. Winaš šahšta par zilweķeem eedsimto mihlestibu, taiņibu, brahšibu, — t. i. par to, šo burschui jau ir šlubinajušči wišos laikmetos un pee wišām tautam. Winaš ir tapinajis no burschuasijas winas leekuligos aiššpreedumus. Tamdehl winaš ir šaur šaurim burschuiķķs.

Anarkisms un politika.

Burschuasija naw weena pate šawā muhščigā, nešameerinamā žihnā ar šrahđneeku ščķiru. Winas pušē šahw baņniza, armija, polizija. Tagadnes walsis ar ščitiku palihđšibu apšargā burschuasiju no wišadeem ušbrukumeem winas „šwehtajam priwatihpaščumam“. Meeru, šaru, nođokus, muitas — wišu to nošpreesč šašinā ar muhšlaitu wišwareno pawehšneeku — wilnas, šokwilnas, tehrauda un birščas „šaraku“ gribu. „Walšibas ir palikuščas par burschuasijas gribas išpilbu šomitejam,“ rakšija 47. g. „Komunistu Manišešts“. Un šatris paħrdšihwotais gads šikai apššiprina ščo wahŗdu pateesķbu.

Parises strahdneeku flaktinšč 48. g., ašinainā komunas apspēššana 71. g., wahju isnehmuma likumi pret sojālistiem 70. gados — wišas šķis uswaras tika aplahtas ar nāzionalo flagu. Bursčuafija wišas paghejeja — walsts tās ispiļdija. Wina šawas neteefajamās „taišnās“ teefas šoda zirwi wišā smagumā nolaida us proletariata galwu, un ar nekāunigeem smeekleem aizināja strahdneeku mafas pee „nāzionalās labklahjibas“ tānī brihbi, kad wehl ta kakra un zeetumos bahja brihwibas zihnitajus.

Det — muhsu gadu simtenis ir šawstarpeju pakalpojumu gadu simtenis. Ja walsts pakalpo bursčuafijai, tad ari bursčuafija pakalpo walstij. Wuhflaiku bursčuafija jau nerunā tos breešmigos wahrbus par tiraneem un despoteem, tā to darija wišas tehwi un tehwu tehwi 18. gadu simtenī, — wišai nekās naw pretim pret monarhu, ja tīfai ta ušturešana neišmafā dahrgi, un ari pret wišas kalpeem, ja tee tāi pašā laikā ir ari wišas (t. i. bursčuafijas) kalpi. Wina grih šipru waru, šipru waldbibu. Winai wajašigs uštizams fargs wišas naudas mafam — šehdē turams šeisars, šehdē turams presidents un weens otrs buzis šehdē turamu ministru. Un ja wišai labi košč, wišateem isteiz mihlešibas un padewibas juhtas.

Wišs ščini kahrtibā ir šapinees un šajuzis: neiščķirš, kur beidšas tirdšneezibas firmas komijs un kur šahkas walsts wišrs. Šikuma kalps un Roščšilda šulainis atščķiras weens no otra tīfai zaur šawu liwreja krahšu. Wina weenabi uštizami un paklaufīgi šawam augštājam pawehlneekam — kapitalam...

Walsts ir šwehrejuse bursčuafijai uštizibu. Wina, pabalštidama mantigo ščķiru, smehlās šew jaunus špehkus un, lai gan 40. gados šahtdama isirt tā šawā eelščeene, tā no ahreenes, — 19. gadu simtena beigās palikās šipra un warena. Ta neustiziba, kura ščķihra ihpašneekus no eerehdneem, šuda lihds ar wišpahreju patwaldbibas kriščšanu. Wišpahrejas wehlešanas teefšbas tuwināja tautai waldbibu un dewa wišai (waldbibai) to, ka tīf ilgi truhka walsts warai: draudšigu un apšinigu leelo, widejo un šihšo bursčuaju palihdsību.*)

Walsts, šem tautas preeščšahwju eepaida, pahrmainija ari šawu walbišanas sistemu. Wina beidša dot eerehdneem neaprobeshotu waru pahr eedšihwotajeem, un wišu šawu atklahto un šlepeno kalpu armiju nodewa weenlihdsigam likumam. „Šodigs eerehdnis“ beidša buht isneh-

*) Še eet runa, protams, par Wakar-Eiropas walstim.

muma gabijums: wīnšĉ palika par waldbibas mašĉinas nepeezeesĉamu peederunu. Bahzija lepojas ar ņaweem walstis-, galma- un ņlepen-padomneekeem tapat kà ar ņaweem ņaldateem: wini ir iņņkoloti, iņdrefeti, diņziplineti un kufuku nemsĉanas brihwibu bauda tikai Afrikas kolonijàs. Bahrejàs Eiropas walstis, kaut gan lehnam, bet droņĉi tuwojas wahzu paraugam. Kà ņupra ņeena noņtahjas proletariata preeņĉà ņĉi jaunà zilweku ņuga „zilweki-mašĉinas“, kura ņewi aptwer wahzu profesora gudribu ar pruhņĉu ņeldebeka diņziplinu. ņĉis ņugas zilweki ir akurati un pehz eepreeņĉ pahrdomata plana un uņ teeņĉa likuma pamata eetin nepaklaufigo proletariatu burņĉuņiņtàs ņabeedribas ņirneņta tiņklà. Beņ leela troņĉna, beņ rupjeem kleebeeneem wini arweenu diņkal zensĉas to eewilkt pilņoniņtjà „priwatihpaņĉuma“ purwà. Seteepigàs waldbibas weetà ņtahjas likumibas waldbiba: burņĉuafņija jo ņĉĉi apreĆĉinaja to patwaribas datu, kura tai nepeezeesĉami jaiņdala ņaweem kalpeem. Katra patwariba, kuru waldbiba iņleeto, iņpausĉas newis kà atņewiņĉtu eerehdu, bet kà wiņas walbosĉàs ņĉĉiras griba. Un tamdeht perņonigas patwaribas naw, — ir weena weeniga konņekwenta un nelokama burņĉuafņijas patwariba, kuru ņauz par tagadejo walņti.

Ne weens ween ņozialists beņņpehtà noņtahjees pret ņĉo patwaribu un lizis zeribu newis uņ zihau, newis uņ apņeeņto ņazelņĉanos, bet uņ uņwaretaju burņĉuju augņņirdibu un miņleņtibu. Katru gadu atjaunojas un atņahrtojas mehĆinajumi ņameerinat paehbuņĉo ar iņņalkuņĉo, apweenot burņĉuafņiju ar proletariatu. Teek turetàs runas par lopeju darbibu wiņpahribas labà, nahņ uņaizinajumi buht pažeetigeem, ņĉehlfirdigeem un pakahwigeem uņ walņis aiņbildneezibas augņņirdibu. Ja, pat ņozialdemo-kratijas rindàs eeņpeesĉas ņĉis bailigais ņpredikis. Un ari tur atrodas zilweki, tamlihbņigi kà wahzu deputats Heine, kuri apgalwo, ka ņozialà rewoluzija ir tukņĉas eedomas, un ka ņĉo laiku prahtigam zilwelam nepeeņlahjas runat par to.

Atņahņim neewehrotus ņĉos no bailem eemidņnatos zilwezius. Proletariats, kuruņ ir peepildits ar ņozialistiņĉam idejam, iņweebis winus no ņawàm rindam, kà newajadņigas un netihras putas. Pateefais, preeņĉ ņrahbneeku ņĉĉiras eņoņĉais diņhwibas jautajums paņtahw newis eekĉ tam, kà ņameerinatees ar tagadnes walņti, bet eekĉ tam, kà wina iņpoņtit. Lai burņĉuafņiju baro ar zukuru tee, kureem tas patihņ; rewoluzionaree ņozialisti turpretim grib uņlikt wina iņņurni. Tahds ir wina uņdewums, kà tee ņaprot to politiņko zihau, kuru wini wed.

lai pretineeku wahjinatu un fkalbitu. Burschuasija un wiinas waldbiba ir stipras zaur fawu falbatu istsuribu un diiziplinu; tahdu pat istsuribu un diiziplinu wajag sewi eeaudsinat katram proletareetim, ja wiinisch grib fpehktees ar burschuasifko fabeedribu. Tikai tad proletariats buhs teefcham nepahrwarams, ja tam buhs kopiga rihziba, weenprahtiga griba.

Ta tad, lai gahstu burschujifkas walfts warenibu, wajadfigs to graut no eefcheenes un no ahreenes — if deenas, if stundas. Wisas posizijas wahjinat pretineeku, wisas posizijas pastiprinat proletariatu — luhf, eefsch lam pastahw politifka zihna, kuru web sozialdemokratija.

Tagad paluhkofimees, tahdu politifku zihnu refomande (eeteiz) anarkisti un waj wiina noweb pee pareisa mehrka.

„Lai panahstu jo pilnigaku anarkistifko ideju uswaru, tad pats labatais lihdselis ir ismehginat tas praktika.“ (Ж. Гравъ, „Умирающее общество и анархия“ 152. lapp.). Anarkifma idejas ipauschas beswaldbiba. Ta tad, ismehginat tas praktika — nosihme pretotees katrai peefpeeschanai, no ka ta ari nenahstu — no fabrikanta waj no waldbibas. Wet ta ka katru waldbibas rihzibu ispilda atfewischka persona, tad taifni uf winu ari wajag greestees katrai anarkifsta atreebibai. Par waldbibas groschu fagrahbschamu proletariata rokas, anarkifsts pat nesapno: katra waldbiba, — ari rewoluzionara tai starpa, pehz wiina domam, ir kaunums. Strahdneeku fchekiras preekschstahwi ir fpehjigi tikai uf fawu wehletaju apmahnischanu un appeeschanu. „Wispahreju wehleschanu teefiba ir wehletaja teefiba ismeklet rihfsti, ar kuru to (wehletaju) paschu pehrs.“ (Ж. Гравъ, turpat, 49. lapp.). Un ja nu tas leetas tahdas ir, tad ne tahdas wehleschanas newajag nemt dalibu: tas, kas apmelle wehleschanu fapulzes, tikai fagiftejas ar burschuasijas „gisti“, kriht waj nu sem atfewischka zilweta, waj wefelas partijas floga. Tamdeht strahdneekam, kusch grib buht rewoluzionars, wajag uf wifseem laikeem atteiktees no tam blehnam, kuras fawz par fabeedrifko fchekira politifko zihnu un seebot fawus fpehklus kaitigo indiwidu isnihzinaschanai.

Tahda fina anarkifsts nahf pee flehdsena, ka politifkai zihnai wajag buht ne zitadai, ka usbrukumu wirknei. Franzija no anarkifsta Kaserio fiteena krita presidents Karno; anarkifsts Wajjans fweeda bumbu deputatu palata . . . Anarkifsts Anshelilo (Spanija) noschahwa reafzionara kabineta preekschneeku Kanowas'u wiina pascha kabinetu . . .“ (Хлебъ и Воля, 20. lapp.). Schis schauschanas, pehz anarkifstu domam, atradis atbalsu plafchās mafas un daris daudj leelaku eespaidu uf mafu prahtu, ka garas agitazijas runas. Mafai wajag peeraft pee schim politifkam flep-

kawibam, „fagistetees“ ar winàm. Un anarkîsti tomehr netiz, ka wineem isdofees itbeenas weenu, otru duzi ministru aissuhitt us winapawuli. Bet kas par to, ja newar nolaut pašchus walbneefus, tad wismaf isnihzinafim winu gihmetnes... Tam ari ir leela „audsinafchanas“ nosihme. Lufk, ko Krapotkins par to šala: „Šai eewehro, ka usbrufums 1879. g. wehleschanu telpam un Juljona un Bertije teefafchana, glufchi pahrgrosija rewoluzijas raksturu. Un wifs tas bij tikai ta realisejums (dšihwê isweščhana), ko agitatori tautai bij fagatawojuščhi un eedwehfuščhi zaur šalmu-lekku teefafchana. Bet apluhkofim wehl daschus peemehrus. Parises eedšihwotaji newareja eeredset weenu no Ludwiga XVI. mihluteem — Mopu. Ruanâ Mopa tehlojums (gimetne) teel farauštits us tšchetram dafam, bet tā ka šchandarmi neatkauj tautai šapulzetees, tad puhlis ap robeschojās ar to, ka uspirzeja gimetni, kuzam no deguna, aušim un mutes kà leetus biršt ahrâ tweeščhi, uštar ar šahjam us augšču. Lufk, fur propaganda! Šchahda propaganda wišadâ šinâ ir leetderigata, kà abstraktâ propaganda, kura ir peeeetama tikai neleelam isrešfeto škaitam.“ (Krapotkins, РѢчи бунтовщика, 153. lapp.) Rogalinat ir eeteizami netil ween mafumâ, bet ari wairumâ, neween eerehđnus, bet ari wifus burščujus beš isnehmuma. Weens anarkîstis usspridšinaja kafarmi, bet otrs, Wašjans, eesweeda humbu deputatos. „Bet Šmils Anri (Š. Anri usspridšinaja weefnižu) bija logiškats un konsekwentats par wifem teem, raididams šawu spehreenu puhlim, nefinamam puhlim, ganamam pulkam, kuzšč (nesinamais puhlis) ar šawu neprahtigo lihdsbalibu balšofčanâ, ar šawu weenaldšibu un šlintumu dewa warai eespehju pašrahdat wifas šwehribas un pahrkahpumus.“ (ХЛѢБЪ и ВОЛЯ, 238. lapp.) Wifš ičee usbrufumi atšewiščlâm peršonam un wešlâm grupam ir atšewiščku anarkîstu darbs, kuzi us šawu galwu eet breešmâs un bailēs. Atšewiščlâi anarkîstu grupai naw teefšibas šawam lihdsbeedrim aisleegt išbarit usbrufumu, kaut tas ari pehž winas domam buhtu nepareišiba un neprahtiba. Šo brihwibai taš jabuht it wifur — pat neprahtibâ. „Wehs organifetu teroru neatšihštam un nolikt winu šem „partijas kontroles“ neween neeeteizam, bet, glufchi otradi, tahbu padofčhanu nebuht neatšihštam, jo tahdâ šinâ terroristiškais akts, kà neatkaramibas un rewoluzionara ihgnuma akts, šaudē šawu nosihmi.“ (ХЛѢБЪ и ВОЛЯ, 115. lapp.)

Tâ tad terroristiškâ žihna, kuru šlubina anarkîsti, naw nefas žits, kà atšewiščku eerehđnu un atšewiščku rewoluzionaru diwkauju wirtne. No winas ruhpiģi teel išlehgts wifs tas, kas, kaut ari aplinkus, atgahdinatu noteiktibu un organifaziju: žil leelâ mehrâ šinama peršona ir

kaitiga, waj wehrts taifni winai atreebtees, — to katrs anarkists isschkir pehz sawa prahta. Grandiosajai waldbibas maschinai, kura wisu ar fewi aptwer, stahjas pretim atfewischki waroni-atreebeji. Wini isnihzina weenu, oturu, warbuht, desmitus, warbuht, simtus. Bet nonahweto eenaidneeku weetâ stahjas ziti: waldbibas wara nem few jaunus kalpotajus no winu pabalstoschâs burschuasijas rindam, un jo ar leelaku niknumu ta waja sawus pretineekus. Un kamehr burschuasija — leelâ, widejâ un fihkâ — fastahda lautas wairakumu, kamehr wina ir weenprahtiga, kamehr wina ar wisu spehku aistahw no winas eewehleto waldbibu — lihds tam laikam atfewischkas sadursmes ar scho waldbibu ir nosoditas us neisdoschanos. Tikai fewischki ašos rewoluzijas momentos, kad leelais tautas wairakums stahw pret waldbibu, terroristikajeem usbrukumeem ir zeribas us setmem: bet tad jau wini naw wairs tahbi atfewischki akti, par kahbeem anarkisti rundâ, bet wišas tautas partisanâ zihna. Anarkisti turpretim šlubina terroru wišados politiskos apstahktos — waj tur pastahw patwaldbiba, waj konstituzija, waj republika — wišs weens. Tahds terrors, kuru peemehro arweenu un wisur, nepawahjina, bet stiprina walšis waru: winsch (t. i. terrors) ataem tai daschus eerehdnauš, bet totees winas rihzibâ dod kara stahwoškus un isnehmuma likumus. Tautas wairakuma ažiš winsch (t. i. terrors) attaisno katru šwehrischkibu, kuru waldbiba eedomajas nodarit sawas pašchaisfardšibas dehl.

Teeschâs dšihwes fakti to pilnigi apstiprina. Atgreesfikimees pee 90. gadu šahkuma (92., 93., 94., g. g.), pee laikmeta, kuru anarkisti nošanz te par terrors, te par „Kawaschola“ laikmetu.

92. g. Kawaschols, lai atreebtu bahrgos špreedumus, kuras teesa pašlubinaja dascheem anarkisteem, wispirms usšpribšinaja namu, kurâ dšihwoja teefas preešschehdetajs, pehz tam namu, kurâ dšihwoja profurors. Simons „agitazijas labad“ nonahwê kaut kahdu weentuli. Kaut kahds anarkists usšpribšina kašarmi. 93. gadâ Waljans eesweesch bumbu deputatu palatâ. 94. gadâ Anri usšpribšina no apmekletajeem pahrpildito weefnizu. Baumans, ari agitazijas dehl, nonahwê winam pilnigi nepašhstamu preesteri. Kaserio, atreebdams Waljana nahwes šodu, ar dunzi nonahwê prezidentu Karno. Scho leelo usbrukumu starpbrihškos nahl wešela wirtne neisbewuškos masatu usbrukumu: namu šchweizari beeschi atrod pee namu burwim šardinu kastites, pilditas ar dinamitu. Pariseescheem usnahl bailes. Luht, ko amerikaneets Senborns raksta par plašcho burschuasijas masu gara stahwoški: „Terrors laikmetâ namu ihpašchneeki luhdja un pawehleja eedšihwotajeem, kuri eerehma waldbibas

deenastu, iswahktees no dšihwofteem, lai nams nepeewilktu bumbu, tãpat, kã augsti koti peewelf sibeni, un lihbj ar dšihwoftu plakateem iskahra fetofçhus sludinajumus: „namã naw teefnesçhu“. Teefnesçhu kaimini, eebaiditi zaur anarkistisfteem usbrufumeem, steidšigi pahkrwajãs us žitãm pilsehtas dašam, waj pat us laukeem. . . Anarkisfteem — dšihwoftu noneh-mejeem mahju ihpašçneeki žentãs peelabinatees til pat leelã mehrã, žit tee žentãs tift wafã no eerehdneem — dšihwoftu ihreneefteem; anarkistus tee apšalpoja un luhbša neruhpetees par dšihwoftu nomam, bet weefnižu kalpotaji žits par žitu ruhpejãs, lai waretu apmeerinat anarkistu-apmekle-taju eegribas. Flors D'Stuorrs atšahšta šahštu par pateesu jeb išdo-matu anarkistu, kuruš pirmãs šçkiras weefnižã noturejis teizamu brofastu, pafaužis ihpašçneeku un teizis: „Mani koti labi paehdinaja, bet man naw ne šarkana grasçha, ko šamãšat par ehdeenu. Ja patihšas, arestejeet mani; bet es juhs brihbinu, ka es esmu anarkists un ka juhs zaur to padoseet fewi manu beedru atreebibai. Išwehlatees!“ No bailem pah-remtais Bonifazijs (weefnižas ihpašçneeks) pazeenaja drošçho puifš ar šçampaneeti un kad otrã deenã atnahža polizija, kura par notikušçho bija dabujuše sinat, wišç attreizãs želt šuhšibu pret blehbi, waj dot kaut kahbus ašrahbijumus wiãa apžetinašçanai. — „Apbrihnojams žilweks, koti peeklahjigs, labi školots un nebuht naw lepnis!“ — luhš wišs, ko no wiãa wareja iššinat.“ (Sanborne, Paris and the social revoltion, 120 lapp.)

Mehršis, kã redšams, bij šafneegts: bursçhuafija ne pa jokam bij eebaidita. Bet, drebedama par šawu dšihwibu, wiãa kã beš galwas metãs polizijas apšampeenos. Polizijai tai laikã bij wišs kas atkauts: likumifki noteiktã peršonas neaiškaramiba beibša ekšistet, žilwekus lika žetumã neezigãto aišdomu deht un ihšã laikã Parišẽ bij išdaritas lihbj 2000 kratišçanas un 64 aresti. Spreedumi, kurus teefa pašludinaja, bij pahršeidšofçi šawas bahrdšibas deht. Tika wajati neween anarkisti, bet ari no bursçhuafijas neeeredsetee sozialifšti, wara, ar kuru išnehmuma likumi apwełtija poliziju, dewa tai eespehju wajjat kaut kuru špehjiçu šrahdneeku, apwainojot to šatikšmẽ ar anarkisfteem, — eeslobšit to žetumã. Šestahjãs bailigãs atreebšçanas un wišwarenãs špeegošçanas laikmets. Polizija žutã kã siws uhdeni un pa laikmetam, lai pãildšinat šawu walbišçanu, šarišçoja prowotatorifštus usbrufumus.*)

*) P e e š i h m e. Šaatsihmẽ, ka polizija to jau praktiseja agrãt: Parišẽs prefekts Andriẽ avgãhdaja anarkistus ar naudu awišeš išdošçanai, 1884. g. anarkifšs Žeflãws išbarija Monso-le-Minë dinamita špribšinajumu sem šlepen-polizifsta rižibas u. t. t.

Zif leelâ mehrâ no anarkisteen baidijâs, tif pat daudj tos ari neeeredseja. „Anarkistus usluhkoja kâ plehfigus smeherus. It wisur, kâ sabeedrifkâs sapulzês, tâ laikratsiu kantoros, wahrds „anarkists“ tifa farenmts ar isbaitu fauzeeneem.“ (Хлебъ и воля, 284. lapp.). Nestatotees us pastiprinato agitaziju, dinamita (terrora) usbrutumi plaschjâ masâ neatrada peekrischanu, un pehz 95. gada sahla eet majumâ: „Terora laikmets“ beidsjâs.

Zif daudj paschusupureschanâs bes kahda mehrka, zif waronigas broschfirdibas bes kahdas zeribas ir scho triju asnaino gadu wehsture! Wisu, ko anarkisms wareja teikt un darit — tas teiza un darija: winsch folija bendem atreebibu — un ispidbija to, winsch fauza atfewischkus weentineekus us fazelschanos — un wini gahja zihnâ us ta fauzeena. Det waldbibas waras pawahjinaschanâs weetâ isnahza winas pastiprina-
 schanâs: anarkistisko usbrutummu laikmets bij atflahtâs un fleepnâs polizijas medus mehnefs, kuras preekschâ us zeleem lihda lihds nahwei nobaiditais „pilsonis-burschujs“. Sihlais bodneeks tâpat drebeja, kâ miljonars-bankëeris. Un schis bailes us laiku pawahjinaja winu politisko naidu un peespeeda winus peeluhgt sawus engelus — apfargatajus-
 speegus, agentus-prowokatorus, polizijas komisarus, kuzi palika par wisas Franzijas listena noteizejeem. Pat weens no anarkistu wadoneem, Elise Reilly, samulfinats no schis weenprahtigâs nizinaschanas, sahla sawus beeburus peerunat rikotees masat ar dinamitu — „zitadi muhs nekur wairs nepaklausis.“ Schat ihšajâ frahsê spihd zauri atsihschanâs, ka, jo konsekwentaki anarkisti rikofees, jo wairaf tee postis paschi sawu leetu. Un tahda atsihschanâs preeksch partijas ir lihdsiga nahwei. Ko schee gadi labu dewa? Kahda atmîna par teem usglabajâs tautai? Burschuasijas juhtigakee zilweki iplehja daudj ašaras, us noteefato kapeem tifa nolikti wairaf desmitti wainagi, — dsejneeki fazereja daschas aisgrahbjoschas dsejas — luhk wis tas, ar ko plaschâ publika apweltija nonahwetos anarkistus. Daka burschuasijas tos peemineja kâ godprahtigus atreebejus, preeksch weenas dakas proletariata wini palika nefafneedsami waroni. Burschuasiju wini nenoweda pee bojâ eeschanas, proletariatu netuwinaja uswarai. Apmahnischanâs, schkiru warmahzibas un nekaunibas pasaulê pehz wineem palika tahdas pat, kahdas bija preeksch teem. Wini pagahja tai gazam, neaisrobijuschi neweenu no winas stutem. Burschuasijai, kâ mantojumu, wini atstahja stiprus juhtu eespaidus, proletariatum — desmittfahrteju polizijas flogu.

Schahbi bij scho waronigo zilweku zihnini, kuru paschaisleedsiba bija titpat leela, kâ winu aklums.

Tà tad, anarkistifkeef usbrukumi tagadejai waltij neatnesa nekahdu postu: tee neween neeenesa winas peekritejos schkelschanos, bet apweenoja tos ar kopigàm bailem. Genaidneeks palifa jo nifnats, jo nekau-nigats — un tas ir wifs. Bet warbuht anarkisti pastiprinaja strahd-neeku schkiras organifaziju, dewa proletariatam garigo weenibu?

Rà mehs redsjeàm, anarkisti noleeds katru grupas kontroli pahr winas atfewisckheem lozelleem. Tamdeht ari usbrukumus pa leelakai datai pahrspreesch un ispilda katrs par fewi. Kaserio, Kawaschols, Waljans — rihlojas katrs par fewi, un polizijai neisdewàs tikt us pehdam kaut kahdai organijetai „fajwehrestibai“. Un winas jau ari nemas newareja buht, tamdeht ka anarkisti negrib pat dsirdet par organijetu usbrukumu. Tas ari isskaidro to apstahkli, ka starp grupas lozelleem nerodas intreschu kopiba: famus planus un nodomus tee glabà katrs pee fewis, nebalida-meeks weens ar otu ne sawà waronibà, ne sawàs breefmàs. Tahdà sinà naw nekahds brihnums, ka daschi no wineem atfihst rihzibas brihwibu neween atteezotees us burschuifsko fabeedribu, bet ari us faweem paschu beedreem: „ir peemehram anarkisti“, faka Sch. Graws, „kuri ais privatihpaschuma nizinaschanas noeet lihds fagschanas attaisnoschanai un pat — wedor scho teoriju lihds absurdam — lihds faudsigai atteekfmei pret fagfchanu starp paschu beedreem.“ (Sch. Graws, „Умирающее общ. и анархия“, 122. lapp.). Ismantodami tahdas faudsofchas atteekfmes, daudsi blehschi lepojas ar anarkistifskàm domam un peedod sawàm sahdsibam idealistifku nofrahfu. „Leelakà data tà fauzamo anarkistu — naudas wiltotaju — prasti noseedsneeki jeb nekreetni kauschu krahpeji, kureem anarkija ir tikai isdewiga aifbildinaschanàs, waj gluschi weenfahrschi, polizijas speegi.“ (Sanborne, 125. lapp.). Un tomehr, wifa schi raibà sagtu, laupitaju un wiltotaju kompanija ar pilnu teefibu war eeeet anarkistifko grupu rindàs: jo wini tatschu praktikà noleeds privatihpaschumu, kaitè burschuafijai, bet kas atteezàs us wina rihzibas weibu, tad tas ir wina darifhana: partijai naw teefibas tos nosodit un atschkirtees no teem. Labakà gadijumà wina war teikt, „dahrgge beedri, juhs maldatees!“ (kà peem. Sch. Graws to dara), bet atteiktees no kopofchanàs ar wineem, isflehgt winus no sawa widus, to ta newar. Tahdà sinà anarkists, noleegdams fabeedribas waru, jaunàs kahrtibas wahrdà, nonahf pee paschas skaidrakàs, pee paschas failakàs kapitalistifskàs kahrtibas. Gribot negribot winsch sawà darbibà atfahrto to paschu, to burschuafija dara un par to tas ustrauzas. Winsch kaunojas us burschuafijas schaurumu, winas negribefchanu strahdat wispahribas labà; bet

winsch pats ir tikpat schours un tikpat nebeedriks sawa revoluzionara darbiba. Winsch ar nizinaschanu runa par lepneem kungeem, kuri no-darbojas ar labbaribu; bet ar ko gan atschiras no scheem kungeem anarkistu isdaudsinatee Binji un Douwals, kuri aplaupija kapitalistus un nosagto naudu isdalija truhtumzeetejeem? Jo ta taf ari ir us laupi-schanu bibinata labbariba, kas gluschi nefa nepahrweido zilweku atteezibas. Un, pehdigi, kahda starpiba ir starp anarkistu, kusch apfog sawu lihds-beedri un starp kapitalistu, kusch apfog sawu strahdneeku? Ne, tahdi panehmeeni un usskati neko newar dot proletariatum; ja wini plashi isplatitos starp pehdejo, tee eenestu proletariata starpa to paschu schel-schanos, to paschu sawstarpejo karu, kusch saehd burschuasiju. Wini ne-rada sawstarpeju pabalstischanos, bet wifos gabijumos to isnihzina.

Mehs tagad apskatijam anarkistu politiskas zihnas weibus un wa-ram apswehrt wiku wehrtibu pehz nopelneem. Anarkistu politika:

- 1) Neprawahjina walfts waru, bet dob winai roka jaunus pilnwaras.
- 2) Neiposta burschuasiju, bet to apweeno.
- 3) Neapweeno proletariatu ne ar kopigeem mehrkeem, ne ar kopigu or-ganizaciju, bet isposta katru weenibu un katru organizaciju. Ra redseet, „ispostischanas gars“ strahda pilna spehka; turpretim „radoschais gars“ guk deewa meerâ un tikai pa laikmetam parahdas us broschuru wahkeem.

Anarkisti nu zitas politiskas partijas.

Dshwe ir arweenu spehzigata, ka stanas frahses. Zit lahstu ari anarkists nefuhstitu tagadejai walstij, ka winsch ari nebrihdinatu strahd-neekus no peedalischanas politika, — tomehr ir gabijumi, kur tam gribot negribot jaemaisas politiska zihna, japaleef par politiki, — un, protams, par wahju politiki. Gaibidams nahkoscho anarkistisko kahrtibu, anarkists ir pasteidsees aismirst wina aptweroscho dshwes aplahrti, no-lahdejis wifus ar burschujisko garu sagistetos zilwekus; protams, ka, ja winam isnahk sadurfme ar scheem zilwekeem un ja tam ir jadara ar teem kahds kopigs darbs — winsch israhdas peefrahpts. Burschuasiju winsch ir paradis nolahdet, bet naw paradis wiku ismantot. Tamdehl burschuasija ismanto wiku un politiskas dshwes juku laikmetos us wina kshdam buhwè sawu labklahjibu.

Ra gaischafais tahdas anarkistu politiskas bespehhibas peemehrs noder 1873. g. spaneeschu fazelschanas.

„9. februari 1875. g. karalis Amedejs juta dšihwes apnikumu pret ņawu karalisti Spaniju un — pirmais karalis-streikotajs atteizās no trona. 12. februari tika iņsludinata republika, bet drihš pehž tam Baņkas prowinzēs uņleefmoja jauna karlistu*) ņazelņņhanās. 10. aprili notika ņatwerņmes ņapulzes wehleņņhanas.“ (Engelņs, Бакунисты за работой, 10. lapp.) Taħdā ņtaħwoņli atradās ņpaneefņu tauta, auņtainā rewolu- zijas ņtaħwoņli un niņnā ņabeedribas ņņņkiru ziħnā. Uņ karalistes drupam wajadņeja dibinat republiku. Bet kaħdu republiku? Weeni refomandeja zentraliņetu republiku, t. i. taħdu, kura ņem wiņpahrigas waras ap- weeno wiņas pahrejās prowinzes, otree — federatiwu republiku, t. i. taħdu, kurā katra prowince ņawās eefņņejās dariņņhanās ir patņtaħwiga un pilniģi neatkariga no zentralās waras. Preeņņ burņņuafijas kā weens, tā otris gadijums bij tiņai politiņtās waras pahrmaina; ņtraħd- neeku ņtaħwoņli uņlaboņņhana, darba apņargaņņhanas liņumi, protams, ne- bija wiņas apreħņinā. Waģ nu burņņuģs bij zentraliņetās waj federa- tiwās republikas peeņriteģs, — tomehr abos ņņaģs gadijumos wiņņ bij wiņpirms ņawa naudas maņa peeņriteģs. Tā kā toreiņejā Spanijā pro- letariata bij ņamehrā ņoti maģ un wiņs leelafais eedņiħwotaju wairafums paņtaħweja no ņiħkeem un widejeem ihpaņņneekeem, tad par burņņuģiņtās ņaħrtibas gaģņņanu newareja ņapnot pat paņņas karņiņtās galwiņas. Neņkatotees uņ wiņu to proletariats, iņmantodams naiģigo burņņuģiņko partiju ziħnu, wareja guħt ņew iņdewiģus ņaimneeģiņtus liņumus. Preeņņ tam, protams, wiņpirms wiņam bija wajadģiga organiņaģija un darbības weeniba.

Bet taiņni ņģis weenibas tam truħģa.

Spanijas proletariata wadoni peedereja pee Baņunina peeņritejeem. Wiņi iņņtaħģās no wezās Internacionales (Internazionale ņtarptautiņtā ņtraħdneeku ņaweeniba dibinata 1864. g., iņniħkuņe pehž 73. g.), tamdeħl, ka tee neatņina taħdu diģziplinu, kaħdu Internacionale paģehreja no ņaweem beedreem. Peeweenodamees no Baņunina dibinataģam Alianģam (ari ņtarptautiņta ņtraħdneeku ņaweeniba, bet ar anarķiņiņtu wiņņeenu), wiņi weģa ņtraħdneeku maģās paņtiņprinatu aģitaziju un ihģā laiģa panahģa eewehrojamas ņeģmes. Wiņi Spanijas apņniģee ņtraħdneeki atradās ņem wiņu eefpaida. Raģrā ruħpneeģibas piņņeģtā bija wiņu organiņaģijas,

*) Peeņiħme: Politiska partija, kura aiņņtaħweja Don Karloģu (tagad wiņa peħznahģamo) teeģģbas. Don Karloģs bij Spanijas karala Karla IV. oģrais deģģs. Pehž weģafā braģta nahwes wiņam wajadģeja mantot troni, bet ar in- trigam tika nobiħģits pee malas.

kuràm bij eewehrojams flaits peekriteju. Bet lai ari zif bakunifiti neisteizàs par politikas kaitigumu — dsihwe nehma wirsroku. Rewoluzijas karstumà strahdneeki negribeja palikt ahrpus zihnas lauka, un stingri peeprafija faweem wadoneem, ko teem buhs darit. Bakunina peekriteji wareja teem atbildet tihri weentafhrfchi: „nefo nedarit“. Bet dot tahdu atbildi — nosihmè, faudet pret fewim katru uftizibu, — un tamdeht bakunifiti fahka eet pa aplinkus zekeem. Satwerfmes fapulzes wehleſchanu preekſchwarà Spanijas leelafajàs pilſehtàs tika fafauktas strahdneeku fapulzes, kuràs tika nolemts, lai Aliansa beedri „rihkojas pehz faweem eefſateem un lai peedalas pee kaut kuras partijas, kura pret wineem iſturas labwehligi. (Engelſs, Бакунисты за работой, 13. lapp.).

Schahds ſpreedums tika peenemts „pilmigas perſonigas brihwibas deht“. Brihwiba gawileja; bet burſchuafija gawileja wehl wairaf, jo par winas preekſchtahweem balſoja strahdneeku wairakums. „Palatà eegahja tikai diwi waj trihs strahdneeki, zilweki, kuri abſoluti nefo neiſteiza, kuri ne reiſes nepazehla ſawu balſi muhſu, t. i. strahdneeku ſchiras intrefchu aiſtahnweſchanas labà un gandrihſ labprahtigi balſoja par wiſeem, no wairakuma preekſchà likteem, reakzionarajeem likumeem.“ (Engelſs, turpat, 13. lapp.) Bakunifiti negribeja, lai strahdneeki nobibina patſtahwigu politifku partiju; lihds ar to wini pahrwehrta ſawus peekritejus par „balſofchanas lopineem“, uf kuru muguram „labwehligee“ burſchuji eebrauza Spanijas parlamentà. Nolahbedami politifu, tee palihdsjeja gawilet paſchai nekaunigakajai, paſchai wiſnegehligakai burſchuafijas politikai.

Tahdam ſpihdofcham ſahkumam ſeſoja ne maſaf ſpihdofchs turpinajums.

Wiſu no „apaſchas uf augſchu“ — tà ſkan Bakunina peekriteju tizibas lozeklis; „katra politifkàs warmahzibas organifazija, kaut ari ta noſauktos par pagaibu jeb rewoluzionaru waldbibu, war buht tikai jauna trahpſchana“ — tà Aliansa peekriteji noſpreeda ſawà Sent-Zimmeras kongreſà 1872. gabà. Bet kas notikàs? Wajabſeja tikai Alkas pilſehtà iſjeltees pagaibu waldbibai, kad Bakunina peekriteji paſteidsàs winà eenemnt weetas, un pee tam tee paſchi, kuri Sent-Zimmeras kongreſà ar wiſeem ſpehkeem zentàs iſweſi zauri augſchà aprahdito nolehmmumu. Bet ko tad ſchi pagaibu waldbiba darija? Wina „aiſleedsa wiſeem wiſreeſcheem atſtaht pilſehtu, atſtahdami ſcho teeſibu tikai ſeeweetem, ja tikai tam ir paſes“. (Engelſs, turpat, 20. lapp.) Paſe là „tuhlitejs strahdneeku ſchiras atſwabinaſchanas“ lihdselkis — nudeen, lihds tahdam ſpihdofcham domam wehl neweens nebij nahzis! Rà pagaibu waldbibas

pilnigas bešdarbibas rezultats bij tas, ka, kad valdības kara spēks tuvojās Alkai, šabedriškā labklājības komiteja (t. i. revoluzionārā valdība) atteizās, kara spēks beš pretoššanās eegahja pilšehtā, un weenigais folijums, kuru komiteja dabuja, bij wispahriga amnestija.“ (Engelšs, turpat, 20. lapp.). To pašču bakunisti isbarija wišās Andalufijas šazehluščahjās pilšehtās: wini „eegahja wišās revoluzionarajās Andalufijas pilšehtu walbēs, lai gan wisur bij masakumā, tā kà nesa-meerinajamee (tā šauzās burščujiskā republikanešču partija) wareja darit, ko tif gribeja“. (Engelšs, 22. lapp.)

„Nekahdu zentralu waru! Katrai šameenibai, katrai pilšehtai wajaġ buht patšahwigai šawā darbībā!“ Šis domas Bakunina peekriteji wairakus gabus šuhrgalwigi peerahdija šawās runās un laikrakstos, bet tagad, revoluzijas laikā, mehginaja peemehrot praktikā. Šazehluščos pilšehtu patšahwiba šneedsās tif tahlu, ka, ja weenai no winām tuvojās waldbibas kara spēks, pahrejās nekustinaja ne pirktu preešč palihdības šneegšanas. Spanešču generati bij loti apmeerinati par šchahdu patšahwibu un 2—3 nedelu laikā eenehna weenu pehž otra wišus šazehšanas punktus.

Tahds bij bakunistu revoluzionarais darbs. Engelšs taifa šleh-dseenu šekofšeem wahrdeem:

„Tikko bakunisteem isnahza dariššana ar nopeetnatu revoluzionaru šahwolki, teem nahzās glušči atteiktes no lihdi tam usturetās programas. Wispirms jau wini seedoja mahzibu par obligatorisku atturešanas no politikas un šewišķi no wehlešanasam. Tam šekoja atteiššanās no anarkijas un walšis isnihzināšanas; walšis isnihzināšanas weetā wini zentās pehž eespehjas drihš rabit wešelu rindu jaunu masu walštinu. Pehž tam šuda prinzijs, ka šrahdneeki nedrihsti ņemt nekahdu dalibu tahdā revoluzijā, kura šew neustahda par mehri tuhlieteju pilnigu proletariata atšwabināšanu, un bakunisti nehma apšinigu lihšdalibu tihri burščujiskā kustišā. Pehdigi tee pašči isgaisnaja tikko no wineem isšludinato tizibas ložekli: ka revoluzionārās waldbibas dibināšana ir tikai jauna šrahdneeku šķiras krahpschana un jauna šobosšanās par to. Un tomehr tee nekautredamees nehma dalibu pašču pilšehtu komitejās, pee tam gandrihš wisur šastahdidami wahju, no burščuakšijas pahrspehtu un politiski ekšploatetu masakumu. Ar weenu wahrdu šakot, Spanijas bakunisti mums dewa wislabako peemehru, kà newajag taifit revoluziju.“ (Engelšs, turpat, 30.—31. lapp.)

Rā jau redšjam, anarkistiskā teorija, tikko to mehginaja iswešt

bfihwē, iſſchēhda uſ wiſām puſem. Šči preekſch tahtās nahſotnes ap-
reſhkinatā taktika, arween peenemdama ſapnuſ par iſhſtenibu, eewehrodama
weenigi iſdomato zilweku un iſdomato ſabeedribu — ta iſrahbijās pilnigi
beſſpehziġa ſchajā grehziġajā ſemes wirſā. Dſihwe anarkiftiſko karogu
ſaploſkija gabalu gabalinos, — to wajaſeja ſaſchuht ar burſchujiſkām
bſijam un loſungus, kuri runaja pretim weſelam zilweka prahtam, uſ
ahtru roku pahrtaiſt. Wāhdos anarkifti gribeja burſchuafiju iſnihzinat;
barbos wini iſrahbijās par allu eerozi winaſ rokās. Wini ſolija ſpa-
neefchu proletariatam pilnigu uſwaru, un dewa pilnigu ſakaufſchanu.
Wini negribeja dabut ſrahbneeku ſchkiru aiſſargajofchuſ litumus, un
panahza kartawas, noſchauſchanas un kara teeſas.

Spanijas ſazelfchanās wehſture mums dob ſkaiſtaſto nenoteiktibas
peemehru, uſ kuru anarkifti ir noſoditi. Franzijas 90. gadu wehſture
ir pahrpilbīta ar tahdeem paſcheem peemehreem.

1888.—1889. g. parahbijās kaut kahts generalis Bulanſchē,
kuſch gribeja iſweſt walſts pahrmānu (rewoluziju) no augſcheenes un
iſnihzinat republiku. Winaſch runaja ſkanoſchas ſrahſes par tautas teeſibam,
lihtās uſ weenu roku ar ſrahbneeku ſchkiru, paſluſam tirgojās ar preeſtereem
un burſchuafiju, iſſuhtija uſ prowinzem ſawuſ agentuſ, werweja blandokuſ,
blehſchuſ un weenteeſiguſ zilweziņuſ — ar weenu wāhrdu, iſleetoja it
wiſuſ lihtſektuſ, lai nahſochā wiſpahrigā frantſchu tautas balſochāna
uſliktu uſ wina galwu leiſara kroni. Rahdas, ka preekſch anarkiftieem i
leiſars Bulanſchē, i frantſchu republika ir beſ iſſchkiribas — jo, kā pirmāis,
tā otrā ir waras, kuras nahſas iſnihzinat. Tomehr anarkifti nepalika
beſjuhtigi un wiſoſ ſawoſ laiſkſtoſ un ſapulzēſ ar niſnumu nehmas
norahdit uſ ſcho „awanturiſtu“. Wini ſtahjās uſ republikas puſi pret
Bulanſchē: „anarkifti ar blankiſteem iſjauza bulanſchiſtuſ tāi momentā,
kad pehdejee ar ſawu operu waroni taiſijās iſweſt walſts pahrmānu“ —
ar leelu paſchāpmeerinājumū peebilſt anarkiftiſkaiſ rakſtu krahtjums
„Хлѣбъ и Воля“. („Хлѣбъ и Воля“, 20. lapp.).

Otru bihtamū momentū frantſchu republikai nahzās pahrzeeſt
Dreifuſa leetas laiſā. Kapitans Dreifuſs bij apwainots kara teeſā par
ſpeegoſchanu, pee tam teeſneſchi preekſch apwainoſchanas iſleetoja wiltotus
dokumentuſ. Kad ſchi leeta nahza gaiſmā, ſahhtās ſihwa zihna ſtarp
kara miniſtrijas peekritejeem, kuri, kaut tur waj kaſ buhtu, gribeja aiſ-
ſtahwet „armijas godu“, un ſtarp newainigi noteefatā kapitana peekritejeem.
Monarkifti iſmantoja ſcho zihnu un ar armijas un ar ſawu peekriteju
palihdbibu gribeja gahſt republiku un aplaimot Franziju ar kaut kahtu

jaunu Ludwigi, Jndriki waj Karli. Bet anarkisti ari ščoreiš spehleja III. burschujistās republikas engelū-apšargataju Iomu. „Wini, anarkisti, ar spēēka šteeneem isklihdinaja monarkistūs, klerikalūs un šlepenos tara ministrijas agentūs, kuzi gatawojās gahst republiku, isnihzinat, faslobsit žetumos Solā, Klemanso, Brifsonu un žitus šabeedristūs un politistūs darbīneekūs.“ (Хлѣбъ и Воля, 20. lapp.).

Diwas reises republikai draudeja breešmas un abas reises wīnu nolahdošēe anarkisti šteidšās to aiššargat „ar spēēka šteeneem“. Tee nolahdeja wīnas deputatūs, šenatorūs, un nošauža tos par „politistās taurīneem“. Bet tiklihdš kašds „taurīneem“ draudeja apdešinat špahrnīnūs, tee wīnu ažiš pahrwehrtās par „šabeedribas darbīneekēm“, kuruš nepezeēščami wajadšeja aiššargat.

„Ar burschujistām partijām man naw eēšpehjamš beedrolees,“ šata anarkistš, un kopā ar republikaneēščēem žihnās pret monarkīsteem. „Wišpahreja wehleščanas teešba ir teešba išwehlet preekšč šewim rihtstes,“ tā wīnšč apgalwo, un aišštahw ščis rihtstes pret teem, kuzi grib tautai tās atnemt. „Republika ir behdīga komedija un mums wīnas naw wajadšigs,“ tā wīnšč šlubina štrahdneekēm. „Aišštahweet republiku!“ tas uššauz teem paščēem štrahdneekēm, šad apwahrtščhna malā parahdas kaut kašds godkahrigs generalis. Ar weenu wahrdu, wīnšč negrib išmantot republiku proletariata intrešču labā, un tai paščā laiškā dod tai palihbšību katru reiš, tikko tas wajadšigs. Šelšč tahdas ušweščanās ir daudš křištigas labširdības, bet naw ne pilites apšinigas politistās žihnas.

Mehš nupat apluhkojām anarkististās žihnas weidūs un eepašinamees ar to rezultateem. Wīnas rakšturigatā ihpaščība ir — katras nōteiktības un katras konšekwentas darbības truhkums. Anarkistš „pilnigas peršonīgās brihwības“ wahrdā ir špehjigs nodot grandiošu tautas kuštību (kā peemehram, Španijā); otrkahrst, aiš naida pret monarkīsteem, wīnšč ir gatawš pahrwehrtš ščo „pilnīgi brihwo peršonu“ par burschujistās republikas labprahtigu ščandarmu. Burschuasišjas ščķīru šawštarpejas atteežības wīnam leekas šā tagadejās kahrtibas mašwehrtigakee šihkumi. Neewehrodams un neišmantodams wīnu šawštarpejo žihnu proletariata intrešču labā, anarkistš atštahj ščo proletariata žihnu tās dabigam wiršeenam, wairat pašaudamees humbu un newis ščķīru preteščķību poštoščajam špehšam. Tapehž ari tautas dšihwes notikumi tos arweenu pahršteidš un šā spalwīnu mehštā no weenas pušes uš otru. Anarkististki-komunīstistās kahrtibas attahtēe mehrki aiššlahj wīna ažiš un nedod wīnam glušči nekahdūs aiš-

rahbijumus par tagadejo, waj nahkofčo darbibu. Un tà gribot negribot wiam, kufsch gribeja buht par „fawa pascha patwaldneeku“, japaleef par noscheshlojamur apstahku wehrgu, par gadijuma lihbfstezi, par eenaidneeka neapfinigu pabalstitaju. Anarkista waroniba fatreez fantasiju, bet nefatreez walsti. Wina bumbas, kuras atfewischkeem indiwideem ir gan nahwigas, burfschujskai sabeedribai israhdas par nekattigu muschu fitamo. Un jo karstaki wiasch nododas fawam domam, jo konsekwentaki grib iswest fawas mahzibas — jo wairaf wiasch saude pamatu sem kahjam, jo masaks wina eespais us apfahrtejo dsihwi. Tanì sinà Plechanows, analisjedams anarkistu, pilnigi pareisi faka: „anarkists ir zilwets, kufsch pastahwigi un wisur ir nosodits (t. i. ja titai wiasch naw speegs) fasnegt gluschi preteju tam, ko wiasch wehlas.“ (Plechanows, Анархизмъ и социализмъ, 75. lapp.).

Anarkijms un strahdneeku kustiba.

No ta laita, kad strahdneeku Starptautiskà Sawayniba 1864. g. pasnoja pasaulei, ka „strahdneeku atswabinaschana ir paschu strahdneeku leeta“, — strahdneeku kustiba eeguwa few jaunuu nosihmi un jaunuu faturu.

No 18. gadusimtena beigam lihbf 19. gadusimtena otrai pusei strahdneeku schkira bija itin ka darbniža, kurà isgatawojās wisadu nokrahsu rewoluzionari. Strahdneekos gahja politiskās brijwibas apustuki, godprahstigi sapnotaji, garidsneeki, awanturiski, pehdigi — sozjalisti. Katra frahse par weenlihbfibu un brahlibu, zif wiltiga un apmahnoscha wina ari nebuhtu, ja titai to isteiza kahdà nabadsigà kabakà waj jumta istabinà eeguwa dsihwes spehtu un warenibu. Tur, kur paschas feenas, ka rahbijās, bij peemirkufschas ar gadusimtenu wehrdsibas asnim un asaram, weens weenigs wahrdsinsch „brijwiba“ issauza stipru zeribu un tizibu us drihsu atswabinaschanu. No ka schi atswabinaschana nahks, un waj tee, kuri to sola, ir ari spehjigi to dot — strahdneeki newaizaja. Teem teiza, ka, ja tauta dabus konstituziju, tad wina dsihwe atweeglofees, un wini sauza: „lai dsihwo konstituzija!“ Teem apgalwoja, ka republika drihsaf nowedis pee schi mehrka, — un wini sauza: „lai dsihwo republika!“ Wini sawu prahtu baroja ar tam domam, kuras radās daschadās burfschujskās sabeedribas grupās un tamdeht, pehz faweam zenteeneem un rakstura buhdami proletareeschi, fawas darbibas pehz israhbijās par burfschujeem. Wini bija ijauguschi ar naida juhtam pret eksploatatoreem (isfuhze-

jeem) un apspēdejeem; un šchis juhtas bij wīnu eedšimtās juhtas — šchīru juhtas; bet kad wīni gribeja tās isteikt, — tee atšauzās waj nu uš Kristu, kūršč nosodija bagatneekus, waj nu uš profesoru, kūršč runajis par taisnību, waj adwokatu, kūršč šludinajis meeru un šatizību šabeeđribas šchīru starpā. Proletariats wehl nebija eemahzījees šaprast pats šewi un lihdsinajās behrnam, kūršč mahš gan gribet, bet nemahš nowehrtet un realijet šawu gribu. Wīnam bija gan šawas juhtas, bet nebija šawas isteikšmes. Tamdehl ari strahdneeki šewi redšeja newis tagadejās kahtibas eenaidneekus, bet nabadšigakos pilšonus, kuri, lihdsigi ziteem pilšoneem, grib eeguht „weetīnu šaulitē“. Šat strahdneeki, buhdami šozialisma peekriteji, nodomaja to išwest meerigas pahrlēezinaššanas zelā: wīni negribeja uš w a r e t, bet p a h r l e e z i n a t burschuafīju. Buhdami lihds ar behrna gadeem apmahkti no burschuafijas, kura walba, kura arween pamahza, arween gruhti nopuhščas, kura nodarbojas wīšu šawu muhšchu ar dšēju „kalschanu“, kura atšihst bašnizās šwehtumus, nodarbojas ar dahwanu lašišchanu un išbališchanu, — wīni no šchis paščas burschuafijas zereja panahkt ar wahrdeem to, šo wareja išdarit weenigi ar špehtu. Wīni mahzeja taišit rewoluzīju, bet nemahzeja ismantot to šawā labā: wīni patapinjaja no burschuafijas štašās šrahšes, bet atdewa tai šawu dšihwību.

Proletariats bija weentulis, bet nešaprata šawu weentulību. Tas bija šchīra, bet neapšinajās šewi par šchīru. Štreikodams tas domajās zihnotees pret atšewišchēem darba dewejeem-blehšcheem, pazeldams šarkano šozialisma šarogu tas bija pahrlēezinats, ša šew peewilks wīšas labwehligo „lihdsipilšonu-burschuju“ šrdis. Ar weenu wahrdu šakot, tas domaja atšwabinatees no burschuafijas ar šchis paščas burschuafijas palihdsību.

Štarptautiškā strahdneeku šaweeniba (Internazionale) darija galu šchahdam diwdomigam šahwošlim. Wīna šauza wīšu tautību un tizību proletareeščus uš apweenošchanos. Wīna iškaidroja, ša strahdneeki šawā zihnā war palautees tikai pašči uš šewi un ša wispāšaules burschuafijas juhgu war nošratit tikai wispāšaules proletariata organišazijas.

Internazionale šoti labi šaprata ta ušdewuma gruhtumu, kuru šew ušnehmās. Šeels strahdneeku weenoššanas wahrds bija šazits un to wajadšeja išwest darbos. Šet te nu tik šahkās leelakās gruhtibas. Burschuafija wešelus gadu šimtenus puhlejās strahdneeku mašās eedwest naidu un neuštizību pret zītām tautām: wīna zentās peerahdit, ša šabrikants-franzušis ir tuwaks štrahdneekam-franzušim, nekā štrahdneekam-wahžeetim, ša wīšām tautas šchīram wajag weenlihdsigi neeeređset šatru, šas runā

zitu walodu waj peeder pee zitas tizibas, ka katrai nazijai ir ņawi eedņimti eenaidneeki, — tã, peemeņram, franzuņņeem angli, wahzeefņeem frantsņi u. t. t. Bihņi ar to burņņuafņija zentã eedwesti ņrahņdneekes neustizibu weenam pret otu: wina gribeja, lai profesņijas atņweņņina ņrahņdneekus tãpat, kã zeetuma ņarpsenas atņņkir eeflodņitos, un lai katrã profesņijã buhtu ne zilweki-beedri, bet zilweki-naidneeki, kuzi gatawi plehstees no darba deweja peeņweeņta maiņes kumofa deht. Ar wahrdu ņatot, wina gribeja ņrahņdneeku ņņkiru pahrwehrt par beņņpehzigesem lautineem, ko war beņ ņoda ņamiht un isputinat. Pret katru proletariņtu organizaciju ta zihnijãs te ar wiltu, te ar ņpehtu: ko newareja panahkt mahzitaja ņprebiki, to panahza ņobins un ņhtiks. Wahņņch un atņņkirts Eiropas proletareets noņtahjãs Internazionales preetņchã: lai wiku westu pee uņwaras, to wispirms wajadņeja uņaubņinat weenibas garã un atņwabinat no wahjinofņeem burņņujņņeem aiņņpreedumeem. Beņ wiņa ta nelahda ņekmiga zihna nebij domajama.

Pirmais, pee ka Internazionale ņehrãs, bij ņrahņdneeku apwee- noņņana teefņo darba intrefņu laukã. Winas lozekki darbigi ņehrãs pee dasņhadu profesņionalu beedribu dibinaņņanas, un kur tahdas jau bija, tur tãs zentãs peeweenot Internazionalei. Jau pirmee foti peerahbija, ka ņarptautiņkã ņrahņdneeku brahtiba naw tufņņa ņkana: 1866. g. bronņas ņrahņdneeku ņreika laikã Parises ņreikotaji dabuja no anglu ņrahņdneekes eewehrojãmu pabalņtu, ar kura palihņņibu panahza ņawu praņbu ispidi- ņņanu no darba deweju puņes. Kad Londonẽ ņahkãs drehņneeku ņreiki un darba deweji wiku weetãs gribeja peekemt frantsņu ņrahņdneekus, tad ņchã leetã eemaiņjãs Internazionale un isjauza darba deweju planus; Bãņeles un Ehenewas ņreika laikã ņreikotajeem tãpat tika iņņneegts naudas pabalņts. Walbibai waj fabrikanteem tikai wajadņeja islaisi tahdu warmahzigu rihtojumu — un par to tuhtit ņahka rakņtit wiņos partijas laikrakņtos un apņpreet wiņãs partijas ņapulzẽs. Tahdã ņinã Interna- zionales lozekki isplatija winas eespaidu uņ wisplãņņakãm tautas maņam un peewilka ņrahņdneeku uņmanibu ņozialisma pamata prinzipeem.

Beņ ņreikeem un profesņionãlãm organizacijãm Internazionale no- darbojãs ari ar politiņko zihnu. Wajadņeja taņ ņrahņdneekus glahbt no burņņuafņijas garigãs aiņbildneezibas, atgreest tos no leetuligãjem dairunatajeem, kuzi, iņnemot ņkanãs ņraņas, neko wairãk nebewa. Ar ņcho noluhkt Internazionale zentãs eewilkt maņas tihrã ņrahņdneeku politiņkã, kura nenodarbotos ar weenlahrņņu ministru un deputatu pahrweetoņņanu,

bet sagatamotu wālsti preekšč pamatīgas sozīalas revoluzijas. Ar weenu wahrdu, Internazionale zentās apweenot īslaištās proletarīstās mafās weenā weenīgā un nesčķīramā sčķīrā, kura wīfās pafāules datās rīkfotos pehz noteikta plana un īpildītu wīspahrīgo zīhnās ewangeliumu.

Plasčā strahdneeku kustība, kura stipri atščķīhrās no wīfām agratām politīskajām kustībām, apstulbināja burschujīsto Eiropu. Fabrikanti, sawodu īhpasčneeki, ministri trihzeja sčķī jaunā noslēhpumainā spēhla preekščā, kursč draudeja īsnihzinat wīku eksīstēnces pamatus. Katrā streikā tee redseja wīspahrīgas revoluzijas spēku, katrā profesīonālā beedribā tee mekleja neredšamu ahrsemju „mufīnataju“ pehdas. Tee runāja par kaut kačdu „wīspafāules šafwehrestību“. Bet nesaprata, ka ta bija wehl draudošhata, tā wīspafāules šafwehrestība: ta bij īj dšīhwes dšīlumeem wehrdošhās wīspafāules behdas.

Pasčā Internacionales darbības karstātā brīhdī wīnas rindās parahdas jauns lozēklis — Michails Bakunins. Tas bija zilweks, kursč daubf ko bij eesahzīs, bet neta nenobeidšīs; wīfās dšīhwes oštas atstahjīs, bet neweenā neebrauzīs: kreemu muisčneeks un tā pasčā laikā bespases behgļīs, kungs pehz eerasčham un proletareets pehz zenteeneem, wīsedēfīgākais brahlibas apustulis un wīsiweizīgākais kīlbu organīfators, kas ar weenlīhdšīgu baudījumu īpostīja tiklab wālsti, tā revoluziju. Stingrā dīzīplīna, kačdu Internazionale prasīja no šaweem lozēkleem, politīskā zīhna, zensčhanās īsmantot wālsti sozīalīfma mehrku labā — wīku ustrauza: dšīlās, wīszaur eespeedošhās un tamdeht lehnās proletariata kustības weetā wīnsč pagehreja strauju kustību, līhdšīgu besbehdīgai kreemu trijuhga pahrdošhībāi. Apdomība un noteiktība šaduhrās ar revoluzionaro fantasiju: pasčā Internacionālē šahās zīhna starp markšīsteem un bakunīsteem.

Bakunins tīzeja anarķīfismam. Pehz wīna domam katra wālstis īr — neprahtība, launums; politīskā zīhna — krahpsčhana; sozīalīsti, kuri runā par strahdneeku wālsti — krahpneeki. Weenīgee pateesee revoluzionari, „besšrahšainee revoluzionari — tee īr Stenka Rasīna un Pugatšchewa laikmeta laupītāji“. Šeaudšīnat tautā dumpības garu war tīkai tahdi dumpji, tā Pugatšchewa. Šcheem dumpjeem wajag īzeltees wīszaur, un nekahda wīspahrīga wadība wīneem naw wajādšīga: tauta pate atrabīs šew zeku. Bakunins šīnāja, ka tahdi ušklati, ja wīkus īšwedīs teesčī, neatradīs Internacionālē peekrīšchānu. Tamdeht wīnsč īšwehlejās aplīntus zeku.

1868. g. septembrī wīnšch nodibināja „sozialdemokratijas ņaweenibu“. Tur wīnšch īsweda ņawus uņskatus par walņti un religiju. Šchis ņaweenibas uņdewumus wīnšch īstehloja ņchahbi: ņaweenibai wajag pastahwet neatkarīgi no Internacionales un nodarbotees ar politiskem, filosofiskem un religiskem jautajumeem. Bet tai pašchā laikā wina atradiņees zeeschā ņafarā ar Internacionali un daris uņ wīnu rewoluzionariņejoschū eespaidu. „Weenai (t. i. Internacionalei)“ — rakņtija Bakunins, „wajag apweenot strahdneeku maņas, miljoneem darbīneeku, neņkatotees uņ walņts robescham; otri (t. i. ņaweenibai) wajag dot ņchim maņam patees rewoluzionaru wīrņeenu.“ (Weils, «Истор. соц. движ. во Франци», 132. lapp.). Tā tad, pehž Būkunina domam, ņaweeniba palis par garigo wadoni un Internacionale — par paklausīgu ņaweenibas ideju īsplaitāju. Būkunina peekriteji, kuru wīwiszaur atradās sem wina eespaida, bija tais pašchās domās: ka, ja ņaweeniba un Internacionale apweenoņees, tad „weena (t. i. Internacionale) ja ne weenigi, tad galwenā ņahrtā nodarbōņees ar ekonomiskem (ņaimneeziskem) jautajumeem, bet otra (t. i. ņaweeniba) — ar politiskem, filosofiskem un religiskem jautajumeem, un tad — wīņa rewoluzija ir muņsu rokās“. (Būkunina wehstule, eeweetota Guillome L'Internationale, 73. l. p.). Būkunins loti labi ņaprata, ka pateesais ņpehks ir Internacionales rokās un ka tikai ņchahbā zelā buhs eespehjamš to īsleetot. „Mihlāis draugs, neaīsmīrņīm,“ tā wīnšch rakņta, „ka ņpehks ir wīnu (t. i. Internacionales peekriteju) un ne muņsu rokās (turpat, 74. lapp.).

Saweeniba ar wīņu ņparu likās uņ ložektu wahņchānu un drihjumā nodibināja nodalas (ņekzijas) Schweizē, Italijā, Spanijā un Franzijā. Wina greesās pee Internacionales Generalpadomes (t. i. komitejas) ar luhgumu uņnemt to kā neatkarīgu organizāciju. Bet Generalpadome īsprata wīnai gatawoto ņlasdu un atteizās peekemt. Tad Būkunins likwīdeja Saweenibu un wīnas nodalas — katru atņewīschki, kuras nu pašinoja, ka wehlās eestahtees Internacionālē. To newareja atraidit — wīnas tika peekemtas. Ahriigi ņaweeniba ņaschhīhda, bet pateesibā sem Būkunina wadības turpināja pastahwet un padewās Generalpadomei tikai tamdehkt, lai ņahktu zīhnu no eescheenes. Luhkt, ko Būkunins tai laikā par ņaween nodomeem rakņtija Herzenam: „Kā tad tu neredsi, ka wīņi ņchee lungi (Marņa peekriteji) ir muņsu eenaidneeki, ņastahbidami ņlangu (karaspehka ņahni), kuru wīņpirms wajag atschkirt, ņadalit, lai to weeglaņ wāretu ņafaut. Tu eņ gudrats par mani un tamdehkt par mani labak ņini, kas pirms teiza: dali un walbi. Ja es tagad eetu atklahtā zīhnā pret

Markfu, tad trihs zeturdabas internazionalās pafaules buhtu pret mani un es paspehletu, saudetu weenigo pamatu, us kura gribu stahwet. Turpretim fahkdams karu pret tās wasankeem, es eeguhšču few wairakuma peetrifščanu . . .” (Dragomanows, Мих. Алекс. Бакунинъ, стр. 93.)

Šči zihna tika westa firdigi. Wispirms bakunisti usbruta Generalpadomes darbiba, apwainodami to leeliskās blehbibās, tahdā finā zeredami masinat winas ustizibu pahrejo Internazionales sefziju (nodaku) azis. Raut gan šchis kildas aishnehma daubš laika un spehta, tomehr mehrki nefafneedsja: leelakais wairakums stahweja par Generalpadomi. Atteezibas arweenu wairaf paašinajās un 1870. g. notika atklahta faskaldiščanās: no Internazionales atšchihrās tā fauzamā romānu sefzija, un 1872. g. jau tika nodibinata jaunā Internazionale.*) Bakunins wareja gawilet: winam tomehr bija isdeweēs faskalbit strahdneeku kustibu, kura fahkumā bija tif weenprahtiga un sekņiga. Tas atbalija revoluzionarās awis no marksišteem-ahšcheem un palikās par Spanijas, Itālijas un pa daļai Franziņas revoluzionarā ganamā pulka weenigo ganu.

Drihši liktena pahrbaudiščanā nahza kā Marksa, tā Bakunina peekriteji. Sahlās wahzu-frantsču karš, un pehž ištchetrām nedelām gawilejoschee wahzu kara pulki tuwojās Parisei. Napoleons III. tika fawangots un Franziņa isšlubinata par republiku. Strahdneekleem, kuri atradās sem Internazionales eespaida, wajadsjeja šchajā leetā eejauktees, ja nu ne taišni tamdeht, lai apturetu šlaktinu, tad wismaf tamdeht, lai isteiktu fawas atteezibas pret karu. Wahzijā notika wešela demonstraziju wirtne meeram par labu. Generalpadome islaida manifestu, kurā wispafaules proletariata wahrdā peeprašija kara nobeigščanu un godigu meeru preekšch Franziņas. Tani pašchā laikā ari Bakunina peekriteji islaida manifestu, kurā tika pasinots, ka no šchi brihšča frantsču republika (tas ir buršchujiskā republika, kura daschus mehneschus wehlat apšchahwa tuhštostscheem strahdneeku!) flehpi fewi wišas Eiropas brihwibu, un tamdeht strahdneekleem wajag apbrunotees un eet roku rokā ar muhšu frantsču brahkeem.” (Zeffs, Истор. Интернационала, 110. lapp.). Marksištiskee „wasanki” prašija meeru; turpretim bakunisti, lepni buhdami us šawu walšis niziņasčanu, pabalstija buršchujisku republiku un, neeewehrojot winu frahšes par starptautisko brahlibu, peeprašija kara turpinaščanu. Tagad naw gruhti redset, kura no šchin diwām partijām bija usglabajuse pateeso revoluzionarismu . . .

*) Tā fauzamā wezā Internazionale isnihta pehž 1873. gada.

No ta laika bakuniski trihsreij ir parahbijuschees atklastiba: pirmoreij Sionā, kur tee neisdewigi mehginaja iswest fazelschanos, otrreij Spanijā, kur tee igahja zauri wefelu revoluziju (par to skat. agrak) un treschoreij Stalijā (1877. g.), kur tee issauza diwu fahdschu sadumposchanos. Tas ir wifas no wineem panahstās uswaras.

Rā partija, anarkisms wispirms parahbijās Bakunina personā. Un ari schein, ar sawas darbības pirmajeem solem, tas israhbija wifas sawas sawadības: nespehību organizētees, jeb, pareisaki sakot, nefahdas stingras organizācijas wehleschanos, pakatbsihšchanos wahrdeem, nizinashanu pateesai, noteiktai darbībai. Zik mas fajehgas anarkisma wadoxem bij par schkiru zihnu, redsams no fetoschā fakta, ka eepreetsch tam, kad Bakunins sawu saweenību wehl nebija nodibinajis, tas Internacionalei lika preetschā apweenotees ar „Meera un brihwibas ligu“ (ta bija liberaku (brihwprahtigo) burschuju beedriba) us fetoscheem nosazijumeem: „strahdneeki usnehmās pabalstīt burschuasiju politiskās brihwibas eefaroshanā, burschuasija usnehmās pabalstīt proletariata ekonomisko atswabinaschanos“. (Dragomanows, Мих. Алкс. Бакуинъ, 72. lapp.). Tas nosihmetu, ka burschuasija usnemtos pate sewi apest! Tahda nefapraschana isfkaidrojās, protams, ne ar Bakunina mulkību, bet ar to, ka winsch wehl naw parahwis wifas faites ar bespehzigu burschujisko pasauli, no kuras tas atfazijās: winsch tomehr wehl tizeja apsolijumeem un firsnigeem wahrdeem. Un tahdu, kahds Bakunins, bija tuhstoscheem toreisjā jaunajā strahdneeku kustībā. Bes wiku pabalsta Bakunins nefad nebuhtu warejis eewest Internacionālē tik dskas nefastanas, kas beigū beigās noweda to pee isnihlshanas. Pa dauds ilgi strahdneeki bij westi pee pawadas, tee nebija raduschi pee kopeja darba — un tamdeht tee tikpat mas ustizejās weens otram, kā no wineem pascheem nizinatai waldbībai. Kopīga rihzība teem islikās kā warnahzība, padoschanās wairakumam — kā wiku teesību aprobeschoschana; un nu wiku widū parahbijās zilweks, kusch gaischi isteiza wiku tumshās nojautas un usazijnaja peesleetees brihwibai — strahdneeki usskatija to par sawu glahbeju un pateeso proletariata atswabinaschanas apustuli. Tee gribeja sakot, bet negribeja buht par armiju: preetsch tam wini loti bijās weens no otra. Zilweks, kusch juta lihdsi wiku behdam, kusch wiku truhkumus un wahjību isfkaidroja par zehleem, newareja netikt par wiku wadoni. Taisni tahds bija Bakunins; un eelsch tam ari ir meklejami wiku panahkumu eemesli.

Sozialisms un anarkisms stahweja pee strahdneeku kustības schuhpula.

Mehs rebsejam, to darija weens un to otris. Sozialifms zentàs apweenot kustiibu warenà straumê, anarkifms — fadalit to masos strautinos. Sozialifms domaja par kopigu fpeedeenu, anarkifms wehlejàs atsewifschfus dumpjus. Sozialifms zereja uf daubf miljonu leelo strahdneeku schkiru, anarkifms — uf treewu „rasbaineeteem“ un „besbehbigem“ jaunekteem. Sozialifms tizeja fpehla warenumam, anarkifms — wahrdu fpehklam.

Kad anarkifsti „strahdaja“ Internazionaliê, wini wehl neatdalijàs no kopigàs strahdneeku kustiibas un fewi peeklahjigi nosauza par „kolektiwisteem“. Tiklab few pascheem, tà ari ziteem wini islikàs tikai tà weens sozialifma kara pulks. Tà tas bija lihbf 1876. gadam, kad frantschu anarkifsti Londones kongresà galigi atdalijàs no wisàm pahrejàm partijam. No ta laika anarkifms wed pilnigi patstahwigi fawu dshwi. Tagad mums atleekas isstaidrot, kahdu eespaidu anarkifms darija uf turpmafo strahdneeku kustiibu.

Kad proletariats tikfo pamodàs uf apfinigu dshwi, wina pirmais usdewums bija fawas zihnas mehrka noteifschana. Scho mehrki tas rebseja sozialifmà. Bet wajasdseja isfraudsitees wehl seknigakus zihnas panehmeenus, un scho panehmeenu isstrahdaschanà pagahja wisa nahkofcho gadu desmitu darbiba.

Pate dshwes teeschamiba norahdija proletariatam wina zihnas eerozi — streitu. Atsewifschka strahdneeka fpehks neko nenofihmeja famehrà ar darba deweja — kapitalista fpehku; bet ja strahdneekus isdotos apweenot preefch kopiga fpeedeena, tad uf seknem wareja zeret. Tas bija tik staidri, ka newajasdseja nekahdu peerahbijumu. Jautajums pastahweja tikai eefch tam, to panahkt ar streika palihdfibu, waj tikai daschus uslabojumus: t. i. darba algas paaugstinaschanu, darba laika faihfinaschanu, waj sozialu pahrmainu (sozialu rewoluziju)? Sozialifsti faprata, ka ar streika palihdfibu war panahkt wairak waj masak eewehrojumu peekahpfchanos no darbdeweju pufes un strahdneeku mafu apfinas padfiliinaschanu; kamehr kapitalistu rokàs atrodas teem padewigà armija un usturos lihbfekki, tik ilgi nekahds streiks newar atswabinat strahdneekus no wina juhga, un tamdehl zeribas isnihzinat kapitalifmu ar „lepni fakrustotàm rokam“ — ir tukfchas eedomas.

Anarkifsti uf scho leetu statijàs zitadi. Tee isturejàs neustizigi pret „neeizigu kapitalistu peekahpfchanos“ un nebij apmeerinami ar masakeem panahfumeem, tà weenigi ar sozialàm pahrmainam (sozialo rewoluziju). Tamdehl ari streiks wina azis bija tikai lihbfeklis attihstit mafàs

„dumpibas garu“. Katram streikam, peh3 wiņu domam, wjadseja zenstees fagrahbt raschoschanas lihdsjektus fawās rotās un kapitalistiskās fabrikas weetā nobibinat strahdneeku komunu. Ja tas tomehr neisdots — par to newajag noskunt: neisdoschanās wehl wairaf faniknos strahdneeku mafas un attihstis wiņās šķirū naibu. Tā tad, katru streiku wajag paplaščinat, pahrwehrt to par atklatu „dumpi“, meerigas farunas un peekahpschanos pa daļai darit piluigi par neespehjamām: „Wifū jeb neko“ — luhk, ar kahdu loşungu anarkisti tuwojās katrai streika kustibai.

Pirmajā laikmetā šķis domas tika sludinatas fapulzēs, bet praktikā anarkisti tās loti maf isweda. Streiku kustiba wehl bija wahja un anarkisti dewa preekščrotu atsewischkeem dinamita usbrutumeem. Bet 90. gabos wifū Eiropu pahrpluhbina streiku wilnis. Peem. Franzijā „no 1890. lihds 1895. g. streikojoscho strahdneeku skaits pazehlās lihds 92.000 un nostreikoto deenu skaits libds 1.500.000. Starp 1895. un 1899. g. abi skaitki nebeids augt, un 1900. g. statistika usrahda milşigu skaitli — 216.530 streikotaju, kuri streikojā apmehram 4.000.000 deenas.“ (Galefi, Очерки рабоч. движ. во Франции, 101. lapp.). Tahda pat streiku wairoşchanās tika nowehrota zitās walstis. Tad anarkisti druskū pamafina dinamita usbrutumus un eejauzas kustibā, lai issauktu fawus eemihotos „dumpjus“. Wiswairaf wiņu eespaids parahbijās sinamajā Barselonas generalstreikā 1892. gadā.

Barselonā (Spanijā) anarkisti jau ņen agiteja un strahdneeku aprindās teem bija peeteekoschi leels eespaids. Bet domas par wispahrigu generalstreiku pee strahdneekem attihstijās loti lehni. Tadehl wjadseja pakautees us kaut kahdu gabijumu, kusch grositu strahdneeku gara stahwolli. Tahds gabijums nahza ar metalurgisko strahdneeku streiku. Tai peedalijs ap 10,000 zilweku. Darba deweji nepeekahpās, bet strahdneekem preekšč streika weşchanas nebija gandrihş netahda reşerwas fonda. Tā pagahja gandrihs 8 nedetas — starp streikotajeem iszehlās bads. Wjadseja greestees pee pahrejem strahdneekem dehş pabalsta: anarkisti isslubinaja generalstreiku. „Nahkoschas pirmdeenas rihtā generalstreika peekriteji apšrehja wifas eelas un panahza, ka leelakā strahdneeku dala nekehrys pee darba, bet tur, tur bija jau šahkts strahdat — meta darbu pee malas. Wiņu darbiba ispaudās šchahdos fauzeenos: „Weedri un pilsoni, mostatees us zihnu! Sai pilsehtā wiş apklus, lai wiş pamirst, lai tā fodiba par bagato wampiru nepeekahpschanos pilsehtā walba tukşchums, klusums un wispahrigs bads! Beş ehşchanas, beş dserşchanas, beş ispreezas

buhdami muhfu eenaidneeki padošees!" Sāhtumā wišs gaħja glubi: streikotaji taišija zeeti magasiņas, atneħma kałpotajeem eħdamas weelas un gatawojās ar badu ušwaret buršċuasiċu. Uš wafara puš tomeħr apstahki grošijas: pilšehtā eenahza karaspeħts, un nu saħtās šċaušċanās. „Šrahbdijās, ka nonahweti bija apmehram 40 zilweki, eewainoti ap 200.“ Zeetumi pahrpildijās ar arešteteem anaršisteem un sozjalisteem, kaut gan peħdejee bija pret generalstreiku. Aptaħrtne ari saħtās streiki, tomeħr tee neatrada atbaški leelajās pilšehtās: Madrides un zitu ruħpneeziabas zentru šrahbdneeki bija noteikti pret streiku, tapeħz ka mineto momentu atšina par nelabweħligu. Peħz dašċām deenam generalstreiks beidsās; ari metalurgijas šrahbdneeki driħši ķeħrās pee darba uš agrako no = te i k u m u p a m a t a. Šrahbdneeku organizaijas bija pa pušei išputinatas, un kuštiba ušwaras weetā pahr buršċuasiċu zeeta nedširdetus un ašinainus šaudejumus. (Par Baršelonas streiku šf. Pablo Zglešia korespondenze eekšċ Le mouvement socialiste, 1902. g., I. d., 459—462, un 1042.—1043. lapp.). Šċajā streikā wišpilgtatās krašās parahbdijās wiš anaršistišās ziħnas rakšurigeew wilzeeni. Streiku saħta ar neezigeem naudas lihšċeem. Par proletariata kopigu ušstahšċanos eepreekšċ neparuħpejās: zereja, ka tuħštošċeem leelās mašas pabalšts nahšs pats no šewis, ka ušbrukumi buršċuasiċas deendereem un polizišteem uš reiši pamudinās šnaudošċo tautgs „dumpibas garu“, ka sozjalā pahrmaina nahšs tikpat nejaušċi, ka šemes triħze. Pateesibā išrahbdijās, ka no 80,000 leelā Baršelonas streikotaju šrahbdneeku škaita mišigs wairakums ķeħdeja mahjās, un tikai neleelas šraujako šrahbdneeku grupinas dabuja zeest wišus šaniknoto šaldatu šteenus. Un, protams, jo leelakas bij zeribas, jo šipraka išrahbdijās wišċanās.

Sewišċki jo špilgti ir reħjama šarpiba šarp anaršistu un sozjalistu ziħnas weideem, ja mehš šaliħšċinam Baršelonas streika kuštibu ar Belgijas un Stoħholmas streikeem (ari 1902. g). Belgijā sozjalistišā šrahbdneeku partija noleħma ar streika paliħšċibu iškarot wišpahrejas weħlešċanas teešbas. Wišpirms wešela armija agitatoru publejās iššċaidrot tautai preekšċā šahwošċās ziħnas mehŗus; tika noturetas mašu šapulzes, pašino un apwaižajās peħz wišu organizaiju domam. Noteiktā deenā uš reiši saħta streikot wairak ka 300,000 zilweku. Bet šrahbdneeki šinaja uš šo wini išeet: tee neloloja jautas zeribas gaħst tuħlit buršċu = iškto šaħrtibu, un ļoti labi šaprata, ka šċeit war buħt tikai peekahp = Ńċanās — ļoti eewehrojama peekahpšċanās, bet tomeħr ne sozjalā re = woluzija. Streika karštumā išrahbdijās, ka buršċuasiċa ir nodomajufe

isleetot wifu brunoto spehtu, kahds atrodas winas rihzibâ, un ka kara-
spehts „ja ari schaubisees schaut us tautu, tad wehl wairat schaubisees
peeweenotees tai.“ Tahdos apstahktos bija skaidri redjams, ka war-
mahzigâ rihziba war nowest newis pee uswaras, bet pee asinaina slattina.
Rustibas wadoni nolehma beigt streiku, — un Belgijas proletariats tit-
pat weenprahtigi kehrâs pee darba, kâ no ta atstahjâs. Winstsch neuswareja,
bet ari netika uswarets: wifas wina organizijas palika weselas.
Ar wina palihdsibu tas wareja turpinat sawu apweenoschanos un west
plafschu agitaziju armijâ, lai to waretu grofit us sawu pusi un nodroschinat
tâs lihdsbalibu nahkoschajâ fadurfmê (E. Wandervelds, Всеобщая стачка
въ Бельгии, Mouven. soc., 1902. g., I. d., 824.—841. lapp.).

Stokholmas generalstreiks bija wirsits us to paschu mehrki, t. i.
wispahreju wehleschanu teesibu eeguhfchanai un beidsâs ar uswaru —
waldiba padewâs.

Râ isbewigos, tâ neisbewigos, titlab politiskos, kâ fainneeziskos
streikos, kahds leeto Wafar-Giropas sozialisti, mehs to rihzibâ redsam
stingru apdomibu. Lai droschaf guhtu uswaru un warbuhtejâ neisdo-
fchanâs gabijumâ pamasinatu launâs sekas, tee zenschas noteikt katru foli.
Proletariata wadoni nekahr dina strahdneeku schkiru ar folijumeem, kuras
newar ispildit; tee sawz wina newis us tuhliteju zihnu par sozialo rewoluziju,
bet tikai us tâs zeta fataisfchanu. Tahdâ sinâ strahdneeku schkira peeron
pee isturigas un apsinigas schkiru zihnas, un newis pee aklam un tam-
lihds besspehzigam dusmam. Turpretim anarkisfi, neewehrodami neezigâs
peefahpfchanâs, wed masas pee dahrgi maksajoscheem saudejumeem, kuri
strahdneekos nesazet tikdaudj nitnuma, kâ ismifuma un besspehzibas
juhstas. Noschauto beedru lihki teem atgahdina par atreebschanos, bet
lihds ar to ari par paschu besspehzibu, par karstako ilgu fadrupfchanu,
par gawilejoscha pretineeka stiprumu. Tamdeht ari war teikt, ka so-
zialisti grib strahdneekus isaudsinat uswaru zekâ,
anarkisfi — saudejumu zekâ.

Kad anarkists eet strahdneeku masâs, tas atrodas loti neapstauschamâ
stahwolli: jo newar tatschu strahdneekem teikt, ka teem tagad jazenschas
dsihwot pehz eespehjas slittak, lai nahkotnê waretu dsihwot zik tik eespeh-
jams labi. Newar taf pretotees darba algas paaugstinaschanai,
darba laika faihfinaschanai — jo tad strahdneeki nemas neklausitu tahdu
spredikotaju wahrdeem. Gribot negribot nahkas islozitees un pascham
few pretim runat. Schahdus islozifchanâs peemehrus mehs atrodam rakstu

frahjumâ „Maise un Brihwiba“ („Хлѣбъ и Воля“). Zuhf, kas tur teef teifs par streika nosihmi: „Mehs sakam, ka mums, tā sozialistēm, vajag nemitofchi zihnitees, lai waretu iswest dsihwê sawus prinzipus; pagaidam mehš waram pabalstīt neezigu reformu eeweschanu. Mehš fewišchi pastrihpojam tās domas, ka zihna par uslabofchanām nedrihfti buht sozialistiskās kustības faturš, bet tikai tā zela pošms tai zihnā, kuru mehš wedam strahdneeku idealu pilnigas realizefchanas labā.“ (Хлѣбъ и Воля, 49. lapp.) „Beedri, dodeet juhsu roku!“ issauzas eepreezinats sozialdemokrats, islawijs scho weetu: „mehš, sozialdemokrati, sakam glufchi to pašču, ko juhs: par muhsu zihnas mehški mehš eefstatam sozialismu, bet isdewigus streikus — tā sekmiņu strahdneeku šķiras apweenofchanas lihdselki. Tamdeht ari mehš gribam, lai katrs streiks buhtu sekmiņš, jo strahdneeki, eemahzijušees nemt pa daļai, mahžēs nemt wifu.“ Domehr sozialdemokrata preeki israhdas pahrať agri. Winaš rakstu frahjumam pašķir wehl pahris lapas uš preefču un atrod šchahdu weetu: „Zuhf, tamdeht mehš teizām, ka wifa propagandas energija un spehks jawirsa uš to, lai streiks nenestu meerigu šarunu raksturu, šarunu starp laudim, kuri kapeikas deht šitas nost, ar laudim, kuri ir ar meeru dot kaut kahdus uslabojumus, ja tikai strahdneeki buhs „meerigi“. Streika laikā vajag fewišchi jaukt šchahdu taktiku... Un tikai tad šchahds streiks pahrwehrtiſees par apsinigu zihnu, rewoluzionaru kaušču demonstraciju, kuri eet eekarot jaunu, brihwu pašauli.“ (Хлѣбъ и Воля, 51. lapp.) Tā tad, no weenas puſes anarkistēm „nefas naw pretim“ pret neezigeem panahkumeem, bet no otras puſes, tikko ſahkas šarunas taiſni par ſcheem pašcheem „neezigeem panahkumeem“ — anarkisti zensčas „ar wiſeem lihdselkeem“ šchahdas šarunas trauzet. No weenas puſes leekas, ka teem nefas nebuhtu pretim, ja no ſabrikanta panahť algas paaugstināſchanu un darba laika ſaihsināſchanu, bet no otras puſes apſtatot israhdas, ka tās leetas tā nebuht naw, bet ka ſče grib peefpeeft ſabrikantu „lihgt tikai ſawas ahdas glahbſchanas deht“. (Хлѣбъ и Воля, 40. lapp.) Tahdas pretrunas war iſſklaidrot tikai ſeſofchā kahrtā: anarkisti runā par uslabojumeem tikai tamdeht, lai neatbaiditu no fewis strahdneeku maſas. Pateefšbā katru streiku, zīt neezigs tas ari nebuhtu, tee grib pahrwehrft par aſnaitau ſadurſmi, un wianu azis „neezigi panahkumi“ ir tikai kā atfewiſķķu dumpju zehloni.

Anarkismus un strahdneeku organisazijas.

Anarkisms noleedš katru peespeesčanu, katru stingru organisaziju. Bet dšihwe mahža, ka beš organisazijas it nešo newar panahft. Tà tad, ja ari zenštos išwest sozjalo rewoluziju — tomehr nahftos paruhpetees newis par gabijeena, bet par pastahwigu strahdneeku ščkiras apweenoščanu. Anarkisti, kuri ir nonahftušči uš ščajhda zeka, — t. i. ja tee pateesi newehlas to wahrbos ween išwest, bet ari darbos peerahdit, — buhs speesti atšahft nomalus šawas teorijas un apmehram to pašču atšahrtot, šo lihšš ščim wišada wirseena sozialisti ir darijušči. Strahdneeku kustišba pahrweido anarkistu, noleek to sem šawas waras un pataiša pilnigi nepafišstamu. Ka labakais peemehrs ščheit noder rewoluzionarais sindikalizims, kuru anarkisti atšihst par šawu likumigo behrnu.*)

Paluhtošim, kašds ir ta faturs.

Sindikats — ir kaut kašdas ruhpneezibas strahdneeku profesionala (arodneeziska) beedriba. Sindikalizistika kustišba tà tad buhtu kustišba, kuras mehrtis — apweenot strahdneekus wišu teesčo šaimneezisko intresču robesčhās. Bet ščajhda strahdneeku apweenoššana daudšreis nowed pee newehlamām šekam: daščreis strahdneeki zensčas tilkai uš to, lai išplehtu no darba deweja daščas kapeikas; tee bihtas no šaduršmem un išlaidiš glušči iš azim šawu galweno mehrti — burščuafiskās šahrtibas gahščanu. Šawu rewoluzionaro garu tee pahrmaina pret daščām kapeikam un paleek par tahdeem pat burščušeem, kà wišu darba deweji: bailigeem, aprobesčoteem un tagadejās walšis padewigeem pawalšneekem. Rewoluzionarais sindikalizims taišni zihnas ar ščo šaunumu, padšilinadams strahdneeku mašu apšinu un pastahwigi tam atgahdinadams wišu gala mehrti — sozjalizma šašneegščanu. Atšewiščkos štreikos tas rebs tilkai sozjalas rewoluzijas šagatawoššanas lihššektus.

Puščè tà noteiz sinditata mehrti: „Ščis mehrtis pastahw: 1) paštahwigà zihnà ar eksploatatoreem; peespeesč tos zeenit no strahdneekem eekarotos pahrlabojumus; apšpeesč wišus regresa (atpakal eesšanas) mehginajumus; tad zensčas apšpeest išsuhliščanu zaur neezigu ušlabojumu peeprafijumu, kà peem.: darba laika šaišhinaščanu, darba algas paaugštinaščanu, higienisko apštahklu ušlaboščanu u. t. t. Šaut gan ščee pahrlabojumi ir neezigi, totees wiši ir šoti šwarigi kapitalistu privilegiju

*) Peesišme. Weens no wišpopularakajeem sindikalizma darbineekem bija anarkists Pelutje, kuruš 1901. gadà nomtra.

apfaroſchanâ, pee kam pehdejâs (t. i. privilegijas) pamafam tiks iſnihžinatas. 2) Sindikata ženschanâs zaur to pawairot ſtrahdneeku ſolidaritati, lai pehž eeppehjas ihſâ laikâ buhtu iſwebama kapitaliſtu ekſpropriažija*), tas ir weenigais pamats, uſ kura eeppehjamſ iſweſt pilnigu ſabeedribas pahrbuhwi." (Stat. „Черное знамя“, Ruſſchê rakſtu 228.—233. lapp.)

Sindikata, tāpat kâ burſchuiſkâ walſti, iſwirſâs uſ preekſchu wiſ-energiſtakâs perſonas, kuras tad ari galwenâ kahtâ waba organizažijas darbibu. Tomehr ſtarp burſchuiſtu walſti un ſindikatu ir leela ſtarpiba: ne wiſos politiſkajos jautajumos katris pilſonis war weenlihdſigi tiſt ſkaidribâ, tamdehl tas nodod ſawa iſwehletâ deputata rokâs ſcho jautajumu iſſchkirſchanu, kurſch (deputats) daſchreiſ eeguht eepaid. Tikai zaur ſawu rihtli un neſaunibu. Turpretim katris ſtrahdneeks loti labi paſiht ſawa aroda noteikumus un tamdehl tihri weegli iſ ſawu beedru widus iſmeklê lozekli, kurſch buhs wiſſpehžigatais aiſſahwet arodneezikâs intreſes. Scheit newar wairs buht ne pehſſchna atgadijuma, ne krahſchanas, un eepaids paliks tikai teem zilwekeem, kuri to pateſi pelna. „Tahdâ ſinâ ſtrahdneeku kuſtibâ notiks dabikâ iſlaſe, kura atſchkirſ no maſas wiſus tos, kam buhs augſtaka garigâ attihſtiba, noboſchanâs leetai un darbiba." (Лагардель, Революц. синдикализмъ во Франціи в. сбор. „Вопросы момента“, 237. lapp.) Schee iſwehletee tad ari eekems ſwarigakos amatus, kâ peem. kaſeera, ſekretara u. t. t., ſtreika gadijumâ weidis ar darba dewejeem ſarunas un ſtrahdneeku widu wini buhs kâ ſawada weida walbiba. Frantiſchu ſindikaliſti noſauz to par „ſtrahdneeku ſchkirſas pahrwalbiſchanu ar iſmekletu ſtrahdneeku aſoziažiju (ſaweenibu) palihdſibu". (Лагардель, turpat, 237. lapp.)

Sindikateem newajag aprobeſchotees tikai ar darba algas, kaſes eerihkoſchanas, pabalſtu iſſneegſchanas u. t. t. jautajumeem. Teem wajag ruhpetees ari par ſtrahdneeku iſglihtoſchanu un uſaudſinaſchanu, eerihkot arodneezikſus un wiſpahrigus kurſus peeauguſcheem, behrneem ſkolas, bibliotekas, laſamus galbus. Ar weenu wahrdu, wineem peenahkas darit wiſu to, ko tagad walſts dara. „Tâ tad ſtrahdneeku zihnu, kâ to ſaprot frantiſchu rewoluzionaree ſindikaliſti, war ſanemt ſchahdâ kopigâ formulâ: peeſchkirſt ſindikateem, kâ ſtrahdneeku kuſtibas organeem, wiſas tās funkžijas, kuras atteezas uſ ſtrahd-

*) Ekſpropriažija — raſchoſchanas lihdſektu, t. i. fabriku, ſawodu, ſemes peeſpeeſta atſawinaſchana.

neeku ðsihwi, —atnemat tās walstij. (Лагардель, turpat, 235. lapp.)

Taghâ kahrtâ sindikati paleet fawâ sinâ par_walsti. Wisur uf strahdneeku ðsihwi atteezofchus darbus isbara wisenergiskatee zilweki, kureem teef dotas eewehrojamas piluwaras. „Strahdneeku eestahdem peemiht tendenze ar katru deenu paleelinatees un dot faweem sekretareem, faweem eerehdneem arween leelakas piluwaras, bet tai paschâ laikâ apafschneekus padodot wehl jo stingrakai kontrolei... Taghâ sinâ radi- fees flaweni administratori, kuri tab ari buhs proletarisko organizaziju lepnums un kuri nodroschinàs to pastahwejchanu.“ (Лагардель, „Sozialismus un demokratija“, eefsch Le Mouvem. Social. 1902., I., 1087. lapp.) Sindikati, tàpat kâ jebkura arodneezifka faweeniba, isstrahdâ statutus, kuri to lozetkeem ir obligatoriski jaispilda: tee ir sindikalistiskàs pafaules likumi. Un tàpat kâ burschujiskâ walsts zentralisè pahrwal- dibanu kopigâ zentra, — taifni tàpat apweeno, zentralisè fawu pahrwal- dibu ari sindikati. No teem fastahdas kopiga faweeniba, kuru nosauz par konfederaziju, un schai konfederazijai, pehz pehdejâ sindikalistu kon- gresfa domam, „wajag arweenu wairaf un wairaf zenstees fagrahbt fawàs rokàs wifu uf proletariatu atteezofcho intrefchu wadibu.“ (Лагардель, Революц. синдик., 245. lapp.)

Tà tab atfewischi iswehleto perfonu wara (kaut gan ir tikumiga, tomehr ne masakâ mehrâ stipra par tagadejo walsti), obligatoriskee no- teikumi, kopigâ rihsiba, kura iseet no weena zentra — luhf, noteikumi, uf kuru pamata dibinas frantschu sindikalisma organizazija. Kur tab ir palikufe beswaldbiba, wispahrigu likumu truhkums, kopigâ zentra isnihzi- naschana, kuras anarkisti tà pagehreja? Wisf schee wahrbi isnihka kâ duhmi pateefàs ðsihwes praifbu preefschâ...

Revoluzionarais sindikalismus, nepataudamees uf tagadejo walsti un gribedams to gahst, tai paschâ laikâ nekautrejas to ismantot. Tà, peemehram, darba birschas, no sindikateem dibinatàs eestahdes, dabon eewehrojamus pabalstus no walsts un pilsehtu walshu pufes; pehz paschu schis kustibas wadonu atfihfchanàs, bes scheem pabalsteem gruhiti buhtu eespehjams pabalstit bibliotekas, sinu eewahfchanas birojus, kursus u. t. t. Titai pehdejâ laikâ, kad sindikalistiskâ kustiba ir nostiprinajuses, sahft pahrrunat jautajumu par atteifchanos no katra burschujiskàs walsts pa- balsta. Bes pabalsteem strahdneekem ir nepeezeefchami darba aiffardibas likumi, kâ peemehram: darba laika aprobeschofchana, behrnu darba

aifleegefchana u. t. t. No fchahdeem litumeem revoluzionarais findikalifms ari neatteizas; glufchi otradi, tas eefkata par wajadfigu tos eeguht. „Proletariatam wajag zihnitees,“ faka Sorels, „lai eeguhtu fozialu likumboschenu, kas buhtu labwehliga preefch wina tablakàs attihstibas.“ (Le Mouv. Soc. 1902., I., 678. lapp. lihbs ar peefihmi.) Sindikalifms ari neatraujas no deputateem-fozialifteem, tas titai pagehr, lai tee buhtu afurati strahdneeku gribas ifteizeji. Ar weenu wahrdu, tas neatfweefch politifko zihnu, bet eetura to titai finamàs robeschàs. „Strahdneeku demofratija ifmanto politifko demofratiju titai tamdeht, lai to weeglaf ifnihzinatu.“ (Лагардель, eefch Mouv. Soc. — 1902., I., 1012. lapp.)

Preefch tam, lai katru falbatu turetu fem fozialiftifka eefpaiba, findikati zenschàs katru, no strahdneeku widus nahkofchu rekruti, faifit ar weetejo darba birfchu. Tas atnaht bibliotekà, apmeklè fapulzes jeb femifchi preefch tam eerihlotus falbatu pulzinus; daschreis, wajadfibas gabijumà, dabon pabalstu, ar wahrdu fakot, falbats ne minuti neatraujas no winam radneezifkà proletariata. (Лагардель, eefch „Вопросы момента“, 220. lapp.) Kafarme faaug kopà ar findikatu, falbats beidj buht eenaidneefs.

Tahds ir frantschu findikalifma wirseens. Tas tikpat tahku, kà seme no debefs, fahw no anarkiftiftkàm teorijam. Par mafjeem dumpjeem neeet ne runa: findikalifma peekriteji faprot, kà neween atfewischi dumpji, bet pat fekniga wispahriga revoluzija nenowedis nekur, ja strahdneeku fchira nemahzès fabeedribu pahrbuhwet uf jauneem pamateem.

Ugrako fazelfchanas neifboschanos findikalifti iffkaidro newis kà gabijumu, un newis ar to, kà tauta eezehlufe revoluzionaru walbibu (kà Krapotkins iffkaidro Parises komunas nahwi 71. g.), bet ar to, kà proletariats nebija wehl fagatawots preefch fozialifma; „... 1871. g. revoluzionarà fapulze iffludinaja dekretu (pawehli), kà strahdneeki war nemt fawà ihpafchumà no darba dewejeem atftahtàs darbnizas, bet fchi pawehle palika par nefihwu burtu tabeht, kà faimneezifkà attihstiba nebij wehl strahdneekus uf to fagatawojufe.“ (Rufchè rakfts eefch „Черное Знамя“, 24. lapp.) Scheit fkaidri fpihd zauri atfifchànàs, kà preefch fozialifma ifweschanas bfihwè nepeezeeschami wajadfiga finama faimneezifkà attihstiba, bef kuras katra foziala revoluzija ir nosodita uf neifboschanos. Bet ja nu tàs leetas fahw tà, tad findikalifteem nahkfees atfihtees, kà tagadejàs kahrtibas gahfchana tiks fagatawota newis ar atfewischu zilweku mehginajumeem, un ne ar atfewischkeem badojofchàs mafas dumpjeem,

bet ar nopeetnu, lehnu wiſas ſtrahdneeku ſchiras darbu. Anarkifiti teiza, ka proletariatum wajaſigs tikai „dumpibas gars“; ſindikaliſti turpretim apgalwo, ka tam nepezeefchamas ir „gribas ſkolas“ (ШКОЛЫ БОЛИ) t. i. ſindikati, kuri tam eeauſdinatu ſozialiſtiſkas eeraſchas, ſagatawotu tos uſ zihnu, un beht ſchis zihnas panahkumeem tee apſpeesch ſewi reebumu pret burſchujifko walſti. Soziala rewoluzija peenahks, bet tās zihnitaji un kareiwji buhs ne atſewiſchki bumbu meteji, bet organiſeta, daubſ miljonu leela maſa.

Scheit mehſ tuwat neapſtatiſim ſindikaliſtiſko kuſtibu, winas wehrtibu un truſtkumus. Mums bija no ſwara tikai peerahdit, zik ahtri kuhſt anarkifima pamata noteikumi, kad tos mehgina peemehrot plaſchai un organiſetai ſtrahdneeku kuſtibai. Protams, ne wiſi anarkifiti ir ſindikaliſti, un ne wiſi ſindikaliſti — anarkifiti: rewoluzionaro ſindikaliſtu rindās war faſtapt daubſus markifima peekritejus (kā peem. Sorels un Lagarbels). Bet katris anarkifits, kurſch nem dalibu ſchai kuſtibā, gribot negribot aiſmirſt ſawus mihtotos wahrbus: pilniga beſwaldbiba, pilniga brihwiba, kopigas rihezibas truſtkums — un pahrmaina tos ar padofchanos ſtatuteem, atſihſt ſindikata kontroli par wina eewehleteem eerehdneem, wiſpahrigu zentra (konfederazijas) rihezibu. Ar weenu wahrdu, tas burſchujifkās walſts weetā noſtahda ſtrahdneeku walſti.

Tā eet bojā anarkifitiſkā ideja, kad to zenſchas iſweſt dſihwē — eet bojā, newis no zeeumeem, no karatawam, ne no bendem, bet pate no ſawas beſſpehezibas.

Gala wahrds.

Kreewijas rewoluzijas ſpehts, neeſklaitot ſemneekus, faſtahw iſ „neſklaitama daubſuma wiſadu kahrtu laudim, kuri atrahwufchees no ſawas kahrtas un no Kreewijā priwiligeteem ſtahwoſkeem, no laudim, kuri neeerebſ tagadni, kuri gatawi atdot ſawu dſihwibu par nahſotni, kuri dſihwotā ſafot gaiſā — beſ pajumtes zekojoſchā brihwibas baſniza.“ (M. A. Бакунинъ, Балаſchewa iſd. 156. lapp.) Tahdeem wahrdeem Bakunins apſihmeja to ſchiru, no kuras tas zereja dabut apſinigus ſozialās rewoluzijas ſlubinatajus. Pehez wina domam ſchi „beſpajumtes brihwibas baſniza“ Kreewijā faſtahweja no ſemneekteem un „beſbehdigeem jaunekteem“.

Spanijā un Itālijā no nabadsigajiem proletariāta šlahneem. Blandonim, besdarba strahdneekam, kas zaur besdarbibu nowests lihds ahrprahtibai, padsihtam studentam, weetu saudejuscham eerehdnim — luhk, kam winsch ustizeja anarkijas karogu. „Gaisā dsihwojoscheem jauspriedsina gaisā tagadejā sabeedriba: proletariāts, kusch dabon zil nebuht leelaku darba algu, ir koti burschujisks un tadeht nederigs „gaisā spriedsinaschanas“ darbiba.

Bakulina wahrdi dod eespehju saprast muhslaitu anarkismu. Tee mums paslaidro, no kureenes ronās anarkisti un kahda sabeedribas schkira tos iswirja.

Kapitalisms ismet us eelas netik ween strahdneekus, bet padsen no semes arendatoru un sihto muischneeku, isposta sihto bodneeku un amatneeku. Winsch peespeesch ta behrnus atstahst eemihloto ligsdinu un meklet laimi pilsehtā. Wini pabeids gimnasijas, uniwersitates, augstakās tehniskās skolas; bet ar laiku kapitalisms atehdas inteligenta darbu, un tad — tas nespehj wairs isleetot wifus intelligentus. Daudsi no teem, neskatotees us sawām apleezibam, israhdas par issweestem us eelas. Bads teem sahht dseedat sawu bahrgo, nepeeluhdsamo dseefmu, dseefmu, par kuru tee agrak lasija tikai grahmatās. Pabalstu newar gaidit ne no weena: jo katris no teem ir paradis sawa ustura deht zihnitees atsewischki, atsewischki tam ir jazeesch bads. Tee nepasihst to sabeedrisko dsihwi, kahda dsihwo katris fabrikas jeb sawoda strahdneeks: magafinas hufete, kantoris, notara jeb adwokata peenemama istaba — luhk, no kureenes tee ir nahkuschki. Tamdeht ari sabeedriskās raschoschanas jautajums tos mas ko intrese: „leelako wehribu tee peegreesch sabeedriskajai patehreschana i. Wispahriga pahrtiziba, neaprobeichota rihkoschanās ar wifām pasaulēs bagatibam — luhk no ka wini grih eesahht sozjalās pahrmainas.

Tikai pehz tam wini jautā par tām eestahdem, kahdas jaunajai sabeedribai wajadsēs eewest. Sozjalisms teem ir pilnigi pretigs: sabeedribas kontrole pār saweem atsewischkeem lozekteem, darba dalischana, wifu tautu raschoschanas apweenoschana teem islikās kā personas apspeeschana, kā brihwibas nahwe. Tee naw paraduschki kopigi rihkotees, tamdeht, ka wifu sawu muhschu tee ir bijuschki atkarigi no sawa darba deweja un newis weens no otra. Buht atkarigeem no saweem beedreem teem islikās kā jauna wehrdriba, kuzai wajadsetu wajust lihds ar kapitalistu

nobihdichanu pee malas. Nahotnes walsis kahrtiba winu azis atgahdina pasaudeto burschujiskas neatkaramibas paradisi: tee grib buht tif pat brihwi, ka winu bagatee preekstetschi — burschuj, tikai ar to starpibu, ka wini wisu ko nems „no lopejas kaudses“. Sawu idealu wini smet pagatne; tee to tikai ispuscho ar jaunibas sapneem, un dob tam flanu wahrdu „anarkija“. Ideals nu ir atrasts, wajak tikai winu iswest dshwe.

Bet ka winu ijwest dshwe?

Strahdneeks ir paradis gruhotos dshwes brihchos palautees us beedru pabalstu; tapehz ari kad tas paleet par sozjalistu, winsch wispirms pakaujas us proletariata kopoto spehtu un tikai ar ta palihdsibu zere gahst pastahwojcho kahrtibu. Burschujam, iskastam no fleadem, schi pabalsta truhst: winsch tat ir badojofchais weenineeks. Tapehz ari winam naw tizibas us masu. Mafa preekch wina ir kaut kas tahsch, fweschs, weenkahrscha degofchu materialu noliktawa, kuru atfewischkeem waroneem wajak tikai aishedsinat. Un, luhk, winsch sah tizet scheem waroneem, tapat ka juhbi tiz Mesjam. Winsch apfweiz paschaisleedfigus humbu metejus un pats paleet par weenu no tahdeem. Winsch ir pahreleezinats, ka saujina droschu zilweku ar sawu peemehru usmudinas miljonus, un uspuhtis winos fazelschanas leesnu — tas wehl mas, bet — scheem miljoneem usreis eedwesis augstakas mihlestibas un taisnibas prinzipus. Un jo slittaki ir tee apstahkti, kuros dshwo schi mafa, jo wairaf winu stiprinasees tiziba preekch sozialeem brihnumeem.

Ta dshinst anarkists is tagadejas kahrtibas flehpja. Winsch peeder pee ta fabeedribas starpflahna, kuru burschuastija ir jau paspehjuse ismest is sawam rindam, un kuru proletariats naw paspehjis fewi usfuhkt. Winsch ir isdshhtais, kusch naw few wehl atradis jaunu tehwiju. Wina praweetjumi atrod atbalsi taisni starp teem, kuri tapat ka winsch ir atrauti no schkiru zihnas: besdarba strahdneeki, kuri saudejuschi zeribu dabut darbu, blandoni, nabadsigi semneeki, kuri ir padshiti is sahdschas, bet pilsehta naw usnemti — wif tee ir anarkistu ganams pulks. Bads un besisejas stahwoflis ir labatee anarkista beedri. Un mafas, kuras teem seto, ne tildaus mekle jaunu kahrtibu, ka atreebtees par sawu ispostito dshwi. Wini war daus ko ispostit, bet naw spehjigi ko nebuht uszelt.

Sa anarkists ir ismischanas un atreebibas praweetis, tad sozjaldemokrats ir atdshmschanas un apfinigas zihnas praweetis. Proletariats,

kuram tas tuwojas, ir pilns radošceem, neišmetameem spēkleem. Sinatne, finibas, domu wareniba un juhtu šwaigums aīstlīhd no arween wahjaf paleešohās burščuafijas un paleeš par „zeturtās kahrtas“ ihpašchumu. Uš to pašču „kahrtu“ ari pahreet škaita pahrakums. Tamdehš sozjaldemokratam naw jatiz brihnumeem, lai tizetu ušwarai. Winam naw ari nekahda wajadšiba pehž muhšchigās pateešibas, lai ari ar deef' zik jaukeem wahrdeem to netituletu. Winšch sin, ka zilweks attihstas pastahwigi un ka behrnu behrni šmejas par to, ko winu tehwu tehwi ir peeluhgufchi. Negribedams atstahš kà mantojumu nahkšohām paaušsem wiltotas pateešibas un diwdomigus wahrbus, winšch neko nesaka par preekšch wīseem zilwekeem weenadu taišnibu: tas sin un atšihst tikai spēhku. Stingras domas, noahrdetu gribu — luhš, ko tas pagehr no teem, kas zihnas proletariata rindās. Sinatne un newis īsmīšums tam dītē preekšchā šabeedribas pahrbuhwi: sozjalīšms, pehž kura tas zensčas, ir tikpat šlaidrs un weentahrschš, kà pate šchīru zihna un tikpat tizams, kà wairošchanas tabele (weenreis weens). Sozjalīšms ir tuwu — winu war gaischi wehrot nahkšohō gadu desmitu miglā. Wina dehš wajag strahdat, wina atnahšchānu wajag šagatawot — newis ar dumpigeem ušleesmojumeem un newis ar bailigu peekahpschānos waldošchām šchīram, bet ar drošču, atklatu, pahrdomatu šchīru zihnu, kura šadala buršchujisko šabeedribu un padara bešpehžigu buršchujisko walsti.

Waj sozjalīšms buhs pehdejais attihstibas šolis? Protams, nē. Tas, kas tā domatu, noteesatū uš bešpehžibu muhšchigi jaunās un muhšchigi dšihwās zilweka domas. Ari sozjalīšms warbuht pehž kahda laika nowezošes, kà nowezojās kapitalistiskā kahrtiba. Šaiks radis jaunās wajadšibas un preekšch winu apmeerinašchānas dos zilwekeem jaunus lihšbsektus. Bet par to kahrtibu, kahda nahšs pehž sozjalīšma, mehš newaram ne šrihšbetees, ne nopeetni špreest: mehš waram tikai to teikt, ka ta buhs bešgaligi tahku tiklab no tagadejā kapitalīšma, kà no tagadejā anarkīšma, tāpat ari no tagadejās monarkīšas, kà ari no tagadejās republikas — ar wahrdu šatot, no wīša ta, kas mirš lihšd ar XX. gadušimteni.

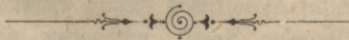
Sozjaldemokratijas ušdewums ir zihna ar tagadejo kahrtibu. Tas, kas nem winā dalibu, kas grib eet rofu rolā ar proletariatu — gribot, negribot buhs špeests atmešt šawus šapnus, kuri jau īšrahdiušchees par nejehdšibu. Un tamdehš anarkīsti-komunisti, kuri šahw ar weenu kahju

XVIII. un ar otru XX. gabuſimtenī — naw ſozialdemokratijai bihſtami:
ſtrahdneefu kuſtiba waj nu tos ijdſeedēs, kà wina jau ijdſeedeja frantschu
ſindikaliftus no anarkifma, jeb weentafriſchi tos pahriweediš pahr malu.

A. Panekėka.

Sozializms un anarkizms.

Tulkojis Dzelme.

St. Petersburg.

Sozialismus im Anarchismus.

Carlisle, Maine.

I.

Sabeedriškais ideāls.

Nesen parahdijās Hamona jaunā grahmata par sozialisimu un anarkisimu.*) Pagahjuschi jau wefeli 50 gadi no ta leelā pahrgrosības laika, kuru Engels nosauza par sozialisma attihstibu no utopijas par sinatni. Hamona grahmatu lasot tomehr janahk pee slehdseena, ka sozialisimu wehl loti mas fapratufchi pat loti daufsi no teem soziologeem, kuri isturas pret wīnu draudfigi.

Marksa un Engelsa mahzibās sinatniskais sozialisims šakaufeja pilnigā harmonijā diwas tahdas leetas, kuras no burščuhjiskā redses stahwokka škatotees runā weena otrai preti. Wīnšč šaweenoja uš aukstas, bespartejiskas analises dibinatu šabeedribas studiju ar karsto zenschanos pehz šchis šabeedribas pahrweidoschanas; bespartejisku, objektīwu sinatni, kurai naw nekas kopejs ar ideālu no weenas puses un kaisligu dšīnu pehz subjektīwa ideāla, pehz labākas šabeedriškas šahrtības no otras puses. Dee, kuri nestahw uš sinatniskā sozialisma redses stahwokka, domā, ka ideāls, t. i. tas, ko mehš weh lamees, nedar buht par sinatnes preeščmetu; pawīsam otradi: wīni domā, ka kaisliga wehleschanās pat trauzē faprašt objektīwo pateesību. Tahdu it kā objektīwu šabeedribas studiju ir peenemts šaukt par soziologiju. Tamlīhdšigi „soziologi“ apgalwo, ka šabeedriško pateesību ešot eespehjams atrašt weenigi šaufās šabinetu studijās un newis dšīhwi peedalotees šabeedriškā zihnā. Tomehr šaufā weenmukiba un neaugliba, kuras atšpogutojas šcho „soziologu“ nekšaitamo rakstu šatrā rindinā, noder par labāko peerahdijumu wīnu apgalwojuma nepareišibai. Sozialis ideāls pehz wīnu domam ir tilai utopija, noteiktas, labākas waj pilnigakas pašaules eekahrtes šludinaščana. Šča wirseena soziologi šaka, ka lai gan sozialisma aištahwji apgalwo, ka wīni war „sinatniski“ peerahdit šchi ideāla pahrakumu par wīseem ziteem ideāleem, tomehr tam naw nekas kopejs ar šabeedriško sinatni.

Sinatniskais sozialisims atrada šabeedriškās attihštības ekonomistos pamatus un reišē ar to nowehrša ari minētās nešafšanas. Wīnšč peerahdija, ka, pateizotees nemitofchāi darba tehnisko panehmeenu un at-

*) N. Hamon (Briseles uniwēsttates profesors) Sozialisims un anarkisims. Sozialisistiski apzerejumi, I. daļa. Definažija. Parišē, 1905. E. Saurot et Co. rue Saint André des arts.

teezigo fabeedrifko eestahšchu un organifaziju attihštibai un uflabofčanai, nemitofchi pahrweidojas ari wiša fabeedrifkâ kahrtiba ar wišeem winas eefkateem un idejam. Sawos eefkatos un jehdšeenos par daščadu fabeedrifku eestahšchu un eefahrtjumu eefpehjamibu un leetderibu zilwekam ir japeemehrojas raščotaju ſpehku attihštibai. Ziteem wahrdeem fatot tas noſihmè, ka wini ſprauſch ſew arweenu jaunus un jaunus fabeedrifkus idealus. Tahds fabeedrifks ideals naw tadehł jaunus fabeedrifkas kahrtibas iſgudrojums, kuzai nebuhtu nekahdu kluhdu; pawifam otradi, — winſch ir nahlotnes attihštitalàs fabeedrifkàs kahrtibas garigais atſpogulojums, kuzâ nebuhs wairs pagahtnes truhtumu un kura buhs peemehrota jaunai raščotaju ſpehku attihštibas pakahpei. Wiſs, to ween zilweks dara, tam eepreelſch japahrđiſhwo mehrka waj eegribas weidâ ſawâ garigâ paſaulè. Tadehł ari katrai fabeedrifkai kahrtibai, pirms ta paleel par iſhtenibu, jateel ſinamu laiku lolotai wairaf waj maſaf atteeziga ideala weidâ.

Tâ tas bij kapitaliſma ſahkumâ. Kad jaunee iſgudrojumi, Dſchema Wata kwaita maſchina un Alkraita auſchamàs ſtelles atwehra ruhpneeziſkai attihštibai neaptwerami plaſchu darbibas lauku, bij pilnigi dabigi, ka neaprobefchota priwatraſchofčananas un konkurenzes brihwiba, wiſu feodalo un zunſtes aprobeſchojumu iſnihzinaſchana tapa par fabeedribas idealu. Tagad, kur kapitaliſtiſkâ rijiba tapuſe raščotaju ſpehku tahlakai attihštibai un wina pilnigai iſmantofčanai par ſchkehrſki, kur miſſigee uſnehmumi un trefsti peerahdijufchi, ka ir eefpehjamus darbu leetderigi organiſet, — tagad fabeedrifkâ ideja par raščofčananas lihđſektu pahrwehrſchanu fabeedribas ihpaſchumâ paleel gluſchi dabiga. Šchis fabeedrifkais ideals ir wiſu ſemju ſozialdemokratifko partiju galwenaus programus jautajums.

Tâ tad, ja numus, ſozialdemokrateem praſis, kahdu fabeedrifku kahrtibu mehſ atſihſtam par wiſlabako, mehſ atbildesim: nekahdu. Mehſ neeteizam kahdu nebuht noteiktu fabeedribas eefahrtu un neſakam, ka wina ir wiſlabakâ, ka ſalihđſinot ar to zitas nekur neder. Daščadas fabeedribas eefahrtas formas ir neiſbehgamas un tadehł ari, ſtatotees pehž techniſkàs un ekonomiſkàs attihštibas pakahpes, labakas par zitâm. Uſ ſinamas attihštibas pakahpes ta fabeedrifkâ kahrtiba, kura lihđj tam laikam bij nepezeefchama, paleel par kaitigu un nepaneſamu. Tâ tas ir patlaban ar kapitaliſmu. Wiſs muhſu ſpehks, wiša muhſu zihna wirſas tadehł galwendam kahrtam uſ weenu punktu, t. i. uſ to ſchkehrſchku iſnihzinaſchamu, kuzi trauze raščofčananas lihđſektus pahrwehrſt fabeedribas ihpaſchumâ. Galwenee no ſcheem ſchkehrſchteem ir diwi: kapitaliſtu

politiskâ wara un strahdneeku schkiras organiseshanas un disziplinas nepilniba. Muhfu tuwafais mehrkis tabehf ir — disziplinet un isglichtot strahdneekus un tâ eekarot politisko waru.

Tâ tab mehs nebuht nedomajam, ka pehz schis uswaras — pehz leelushnehmumu pahrweshshanas walsts ihpashumâ — buhs iswesta dshwê wislabatâ sozialâ kahrtiba. Pawisam otradi, mehs esam pahrelezinati, ka schi jaunâ kahrtiba, lihdsigi winas preekschtezei, kapitalistiskai kahrtibai, ir tîfai weens lozeklis beşgaligâ atlihsstibas kehde. Pats par sewi şaprotams, ka muhsu programâ naw ne wahrda par tahtafâm attihstibas formam. Muhfu praktiskais usdewums ir — iswest dshwê tagadejo şabeeđisko idealu, t. i. kapitalisma weetâ nobibinat no wina istekofşo jauno şabeeđisko kahrtibu. Mums jaatwehl nahkotnes şabeeđibas lozekleem pašcheem şprauşt few jaunus şabeeđiskus idealus, kuzi buhtu peemehroti jaunishaugushâm praşbam.

Ar to mehs nemas negribam şazit, ka gar nahkotnes attihstibas formam mums nebuhtu nekahdas dasas un ka mums naw wehrtis par winâm interesetees. Es tîfai aishrahdu, ka buhtu aplami muhsu eestatus par nahkotnes şabeeđibas formam usstahdit kâ praşibas, kuras atstahtu eespaidu us muhsu tagadejeem praktiskeem şokeem. Bet ja mehs mehginatu ar wehsturiskâ materialisma palihdsibu nahkt şķaidribâ par nahkotnes şabeeđibas daschadâm attihstibas formam, tas nahktu leelâ mehrâ par labu ari muhsu tagadejai zihnai, eewehrojami şekmejet muhsu eestatu un teoriju nosķaidroschanu.

II.

Nahkotnes şabeeđiba.

Pahreja no kapitalisma us şozialismu nenorishnasees weena panehmeena weidâ, kuzsch us reishi radikali pahrweidotu wisu pašauli; wina rasees kâ pašahpenisks şabeeđibas pahrweidoschanas rezultats. Bet şalihdsinot ar tagadejâm pahrmainam, schi pahrweidoschanâs norishnasees tomehr deesgan ahtri. Mişşigo usnehmumu un trestu pahreja walsts ihpashumâ nemas nepahrweidos kapitalisma buhtibu. Daudş usnehmumu jau tagad ir pahrgahjuschi walsts ihpashumâ. Paşchos pamatos schi pahrweidoschanâs notikşees tîfai tab, şad strahdneeku schķira şagrahşs politisko waru şawâs rokâs. Mişşigâ ştarpiba ştarp jauno proletarisko un agrako kapitalistisko reshinu ispaudisees teeschi newis sistematiskâ raşşoschanas weida pahrmainâ, bet gan weselâ leelisku kulturielu us-

nehmumu wirknê: wispahrejas isglihtibas pazelšĉanâ, tautas mafu wefelibas aissardšibâ, truhkuma un nabadsibas pamafinasĉanâ, ar kuru palihdsibu jaunâ ņabeedriba paweiks wifu to, to ta nepašpehja pee kapitaliņiskas rašĉošĉanas ņahrtibas. Ja mehš ari newaram noteikt, žif leelâ mehrâ rašĉošĉana pahrees no indiwiduelâm uš ņabeedriškâm formam — jadomâ, ņa uš reisi tas nebuhs eespehjamš — tad tomehr par weenu newar buht ne mafako ņĉaubu, t. i. par to, ņa plašĉu tautas mafu kulturielâš pazelšĉanas labâ iswestee ušnehmumi nodereš par pamatu taškatai ekonomiškai attihštibai. Rautškis jau peerahdija, ņa wisweenņahrņĉatais un nepeezeņĉamais nabadsibas nowehrņĉanas lihdselkis — plašĉa bešdarba ņrahdneeku apdroņĉinasĉana no walšis puņes — kuruš teeņĉi no paņĉas dšihwes gaitas teel ušspeešs ņatram ņrahdneekam, ņa ņĉis lihdselkis dragâ kapitaliņismu paņĉos pamatos. Wiņĉiņ israhdiņees par weenu no wiņņehziĜateem lihdselkeem, ar kura palihdsibu drihš weenwareš isnihzinat uš pelnas iņņiņĉanu dibinato priwatarašĉošĉanu.

Kad tahdâ ņahrtâ indiwiduelâš rašĉošĉanas weetâ buhs ņahjuņes pa leelakai dašai ņabeedriškâ rašĉošĉana, pehž pehdejâš ahrejdâ iņņkata nebuhs wehl nomanamas neņahdas ņewiņĉkas pahrmainas: agrako neņĉaitamo ušnehmeju un darba deweju weetâ raņees tagad tiņai weens. Tadehl ari wehl paliks ņpehkâ dašĉadas wezas formas, raditas wehl pretņĉu rašĉošĉanas ņahrtibâ. Produkteem tiņš nolemta noteiktâ pahrdošĉanas žena; par ņabeedriškâ darbâ patehreto darba ņpehtu rašĉošĉanas dalibneeki ņanems noteiktu darba alĜu. Saprotams, ņa tad darba ņpehks tiņš wehrtets daudš augstaš, nekâ tagad. Jadomâ, ņa darba alĜa ari tad tiņš mehrita dašĉabi, ņtatotees pehž darba rašĉiĜuma waj wina ihpaņĉibam. To produktu iņdalikšana, kuri buhs nolemti ņabeedriškai leetoņĉanai, uš tâš attihštibas palahpes ari tiņš noņahrtota pirņĉĉanas žetâ. Wiņus pirkš no ņabeedribas par to darba alĜu, kuru ta iņmafņâš ņaweem loželkeem par padarito darbu. Tâ tad ari jaunâ ņabeedribâ priwatihpaņĉums ņpehlêš wehl deesĜan eewehrojamu lom. Buhs ari tahdi Ĝabijumi, kur ņĉis ihpaņĉums tiņš neweenlihdsiĜi iņdalits. Nauda nodereš ņâ atlihdsiba par darbu. Pirkņĉanas un pahrdošĉanas noluhkos wina iņmantos ari wehl paņtahwoņĉee priwataraņĉotaji. Nabadsibas isnihzinatšana, protams, war pilniĜi pahrmainit wiņas ņabeedribas Ĝlesnu, bet rašĉošĉanas ahrejaiš iņņkats pehž kapitaliņma isnihzinatšanas pirmâ ņĉĉumâ tomehr wehl loti maš pahrmainiņees. Bet ņĉai ahreenei newar uņtizetees, jo wina daudšreiš israhdiņuņes par krahpneezi. Ari rašĉošĉanâ notiks miņiĜas pahrmainas. Ta nenoderêš

wairs par tahbu lihdsekli, kas dod eespehju rādit wirswehrtibu; wina netiks wairs atwehleta priwatuskehmeja eegribai. Jaunā fabeedribā wina talpos teeshi fabeedristo wajadsibu apmeerinašchanai un tadeht tiks wadita pehž jau agrak noteikta, pilnigi apsiniga plahna.

Uš šchis attihstibas pakahpes fabeedriba ilgi newarēs usturetees, pamasam wina pate isgraus few pamatus. Ari nahtotnes fabeedribā eelšchējās preteschķibas noderēs par fabeedristās attihstibas eerozi, tikai te tās neispaudisees schķiru zihnas weidā, kā tas bij kapitalisma laimētā: šche schķiru nemas wairs nebuhs. Šchis preteschķibas atspogulosees pilsonu apsinā kā pastahwoschās kahrtibas kluhdas un peespeedis fabeedribas lozektus kertees pee wīnu isnihžinašchanas, apsinigi pahrweidojot paščas fabeedribas pamatus. Jaunā fabeedribā preteschķibas rodas tadeht, kā wehrtiba ir produktu ihpaščiba, kuras šaknes atrodas pretšču raschoshčanā un kā tadeht wīnai jaisuhd lihds ar pretšču raschoshchanas isnihšchanu. Pretšču raschoshchanas fabeedribā wehrtiba issaka atfewišķķu personu darba fabeedristo raksturu. Atfewišķķu personu darba produkti ar sawu kopeju ihpaščibu — buht wehrtigeem, parahda, kā ihpaščibas sinā wīni weens otram ir lihdsigi un kā šchis weenadās ihpaščibas issaka wīnu fewišķķo ihpaščibu — buht par fabeedristeem produkteem un eetehrpt fewi abstraktu fabeedristu darbu. Ka atfewišķķas priwatpersonas nem dalibu fabeedristā darba prozeshā, tas top rebsams pateizotees wehrtibai, kura peemiht kopeji wīseem wīnu produkteem. Raschotaji un produkti fastopas weens ar otru mainas prozeshā: šche top rebsams indiwiduelā darba fabeedristkais raksturs; šche ari rodas wehrtiba, waj labaki šakot, šche wīna no abstraktās un idealās pašales pahreet ihstenibā. „Tikai mainas prozeshā darba produkti dabon preešč wīšas fabeedribas weenadu ihpaščibu, proti — wehrtibu, kura atschķiras no wīšam tām daschadām ihpaščibam, kuras peemiht produkteem, kā patehreshchanas preeščmeteem.“ (Maršs „Kapitals“ I. sehjums).

Ēet kad darba fabeedristkais raksturs taps katram teeshi šaprotams, tad tam newajadsēs wairs tehrptees fantasmagoriskā produktu weelas ihpaščibas weidā. Wehrtiba issudis tikai tad, kad isnihšs indiwiduelā raschoshchana, kūrā ta isweidojās mainas prozeshā pee pretšču šalibhšinašchanas. Kahdu laizīnu ta wehl wastahwēs kā tradizija. Ēet pehž tam, kad wehrtiba buhs šaudejūš sawu buhtibu, praktiski to wairs nebuhs eespehšjams noteikt. Tas ari padarīs galu tai fabeedristkai kahrtibai, kur pee patehreshchanas preeščmetu isbalishchanas wehrtiba špheleja galweno lomu. Paees wehl daschi gabudesmīti pehž kapitalisistās kahrtibas is-

nihzinafchanas, isaugs jaunās paaudzes, turas pašīs wehrtību tikai peļņ nostahsteem un šchis kapitalistiskais jehdseens — darba alga par patehreto darba spēhku — pamafam issudis.

Kapitalistiskā raschofchanas kahrtībā finiskā un tehniskā isglichtiba bij peeejama weenigi privilegetām schkiram, kas dewa tām eespehju fanemt par šawu darba spēhku ari augstaku atalgojumu. Nahkotnes šabeehribā isglichtiba isplatifees ari plaschās tautas mafās un lihds ar to issudis ari darba algas daschadibas. Lihds ar atminam par kapitalistisko neweenlihdsību issudis ari winam (kapitalismam) atteezīgā apšina, ka tam zilwekam, kusch wairaf rascho, wajadsigs fanemt ari leelaku atalgojumu. Rā noteikt darba raschigumu tai gabijumā, kad wajadsēs salihdsinat dimus daschada šatura darbus? Preeksch patehreschanas preekschmetu isbalischanas wajadsēs tadeht atrast zitu mehraulku.

Loti eespehjams, ka no šahkuma, kamehr nebuhs atrasts nelas labaks, wajadsēs weenotees us to, ka katram zilwekam ir teešbas fanemt weenadu produktu daudsumu. Tomehr raschotaju spēhku attihstiba brihs ween radis zitu mehraulku.

Peļņ kapitalisma isnihzinafchanas milšigi usplauts dabas finatnes un winu tehniskā isleetoschana. Winas usplauts tik leelā mehrā, ka schimbrihscham mehs to nespehjam pat ne eedomatees. Ta buhs weena no kapitalisma isnihzinafchanas pirmām sekam. Wispahreja finatniskā isglichtiba papilbinās maso finatneeku un isgudrotaju šaujinu ar neskaitameem šwaigeem spēheem. Patlaban šchi šaujina strahdā weenigi preeksch kapitalistu pelnas, waj ari aijs dšinas usturet finatniskos augstumos neleelu finatneeku grupu. Bes tam wina ir aptraipita ar dšihschanos peļņ bagatibas, peļņ karjeras, waj ari teel trauzeta šawā darbībā no daschadām gruhtibām un neisbewigeem mehginajumeem.

Sozialistiskā walsis kahrtībā dabas pehtneeki un isgudrotaji strahdās ar lepnu apšinu, ka winu panahkumi teešchi nahk par labu wišai šabeehribai. Pee tahdeem apstahkneem dabas spēhku pašišchana un winu tehniskā isleetoschana aissneegs lihds schim wehl nelad neredsetus plaschumus. Darba raschigums štipri peeaugs, turpreti atšewišchām perfonam buhs jastrahdā daudj mafaf. Pateizotees tam apstahklim, wajadsigos produktus warēs raschot tahdā pahrpilnībā, ka newajadsēs ar wisleelaku usmanību atšwehrt katram wina pareiso daļu. Tur, kur walda neaprobeshchota pahrpilnība, katris war nemt tikdaudj, zil ween tam wajadsigs, nemas nebaidotees, ka otris waretu winu par to apškaust. Ta apšina, ka wisa ka ir peeteekofchā daudsumā, atturēs katru no ta, lai

nemtu wairak, nekà winam teescham wajadsigs. Buhtu pilnigi neprahtigi nemt wairak ar noluhku waj nu to noslehpt waj isschlehrbet. Us jaunas fabeedriksàs attihstibas patahpes pee patehreschanas preekschmetu isbalischanas par weenigo mehraulku nodereò katras atsewischlas personas wajadsibas. Gaischi redsams, ka pee tahdeem apstahkkeem, kur katris war nemt no fabeedriksàs noliktawas wisu, kas ween winam wajadsigs, privatihpaschuma jehdseens issudis pat us patehreschanas preekschmeteem.

Schi milfigà darba raschiguma pawairofchanàs, kà sinatnes un isglichtibas pazelschanas fefas, rafees tikai pehz tam, kad sinamu laiku buhs jau waldbijuse sozialistiska fahrtiba, jo pate sinatnes usplaußchana eespehjama tikai pehz wefelas wirknes kulturelu usnehmumu isweschanas jaunajà fabeedribà. No fachtuma sozialistiskàs raschoschanas labumi, fahlibsinot ar kapitalistisko, dibinasees us ziteem pamateem, t. i. us leetderigu un apsinigu raschoschanas eefahrtoschanu, nowehrschot weltu materiala un darba spehta isschlehrschanu, wahrdu fakot, organifazijà. Mehò loti beeschi fatham, ka muhsu tagadejàs zihnas mehrkis ir organiset isklaideto raschoschanu, kura tagad teef westa loti isschlehrdigi un pilnigi bes fahbas sistemas. To mehò waram panahkt weenigi fagrahbjot walfis waru fawàs rokàs. Proletariatam nepezeeschami wajadsiga walfis wara, lai ar winas palihdsibu waretu usspeest fawu grihu ari pahwaretàm schkiram un ar faweem milfigeem usnehmumeem pazelt us augstakas patahpes kulturu un isglichtibu. Bet lihds ar to winam wajadsiga schi wara ari preeksch fabeedriksàs raschoschanas organiseschanas. Wezàs politiskàs eestahdes pahrwidofoees jaunàs, kuras tad atstahs fawu eespaidu us raschoschanas gaitu. Tà tad winàs tiks eeleets pawisam jauns faturs, palikfees wehl tikai wezàs formas un wezee nosaukumi.

Us pirmà azu usmeteena islikfees, it kà ari fabeedribas politiskà wirsbuhwè notiktos tikai masas pahrmainas, tomehr pateesibà schis pahrmainas buhs milfigas! Paschos walfis pamatos notikfees tik milfigas pahrmainas, ka Engels ar pilnu teefsbu wareja fazit: walfis nomirs. No eestahdes, kas palihdsjeja weenai schkirai nospeest otu, ta pahrwehrtifees par eestahbi ar tihri ekonomiskàm funkzijam. Politiskà forma tiks faskanota ar fainneezisko dshwi, tà tad pats par fewi faprotams, ka nahotnes fabeedribà fainneeziskee noteikumi pahrwehrtifees par lifumeem.

Darba organifazija prafa ari sinamu speedeenu no likuma puses, t. i. masakuma padoschanos wairakuma grihai. Bet kur lai jaunà fabeedriba nem spehkus, kas dotu tai eespehju fawus likumus iswest dshiwè? Pee kapitalistiskàs fahrtibas walfis rihsibà atradàs milsums daschadu

waras eerotſchu: polizija, zeetumi, teefas un beidsot armija. Weentigi ar rupja ſpehka palihdſibu maſakums ſpehja noſtiprinat ſawu wirswaldibu par plaſchâm tautas maſam. Bet kad pehdejâs ſagrabs waru ſawâs rokâs, tad warmahzibas lihdselki ſaubes ſawu noſihmi, tadehſt ka plaſchâs maſas iſleetos ſawâ waldibâ tikai moralifko eſpaidu. To politifko ſiſtemu, kuru nobibinâs pehž ſawas uſwaras proletariats, warâs noſaukt par pilnigu demokratiju. Wina pamatoſees uſ teem paſcheem prinziſpeem, uſ kureem ſtrahdneeku zihnas organifazijas ir pamatotâs jau tagad, t. i. wiſu lozekku weenlihdsibu, wairakuma gribas iſteikſchamu daſchados lehmumos un noteikumos, kuri preekſch wiſeem ir obligatorifki. Wehletas eekſtahdes iſwedis ſchos wairakuma lehmumus dſihwê. Jadomâ, ka ari nahtotnê ſtrahdneeku demokratija iſleetos ſinamu ſpeedeenu, lai wajadhibas gabijumâ peekſpeeku maſakumu padotees wairakuma lehmumeem. Œhis ſpeedeens buhs — diſziplina.

Œhi diſziplina ir aſfewiſchlas perſonas labprahtiga padofchânâs wairakuma lehmumeem. Ta ir weena no proletariata wiſzehlakâm ihpaſchibam, kuru tas iſſtrahdajis ſawâ zihnâ pret kapitalifmu. Sawas perſonigâs wehleſchânâs, perſonifkais egoifms ſtrahdneeku maſam jaupurê wiſpahribas intereſem par labu. Tikai tad, kad ſchi ſajuhta buhs attihſtita wiſos lihds wiſaugſtakai patahpei — tikai tad wini ſpehs pahrawaret kapitalifmu. Œho zehlo ihpaſchibu ſtrahdneeku maſas pahrneſis ſew lihds ari jaunajâ ſabeedribâ, kur ta iſpildis, tâ ſatot, moralifka zementa lomu, ar kuru tiks ſaiſtita ſozialifſtikâ kahrtiba. Wina nodereſ politifkai demokratijai kâ moralifks papildinajums, ziti ſpaidu lihdselki pehdejai naw wajadſigi.

Diſziplina noſihmê uſwaru pahr paſtahwoſcheem inſtinkteem. Œhini gabijumâ wiſpahrejo intereſchu aiſſardſiba nerodas pate no ſewis, no teekſchâs nojautas, bet gan kâ aſſinigas pahrdomaschânas ſelas. Pateizotees pretſchu raſchofchânas un konturenzes ekonomifkeem aſſtahkſkeem, muhſos ir eeaudſis un attihſtijeos egoifma un patmihlibas inſtinkts. Winaſch attihſtijeos tiktaht, ka palizis pat par waldneeku wiſâ muhſu dſihwê. Œho inſtinktu mums japahrwar. Kam kapitalifſtikâ kahrtibâ naw egoifma un patmihlibas, waj kam wiſas peemiht tikai maſâ mehrâ, par to droſchi war ſazit, ka dſihwes zihnâ winaſch tiks ſalauſts. Inſtinkts, kureſch preekſch tik daudſâm paaudſem bij teekſcham nepeezeeſchams, bij, tâ ſatot, dſihwes jautajums, ir koti dſiki eekſaknojeos zilweka rakſturâ. Lai waretu wina iſrawet, ir wajadſigas weſelas paaudſes, kurâm ſchis inſtinkts nebuhs wairs dſihwê nepeezeeſchams. Tikai tâ buhtu eekſpehjam

wiru pamasam apflahpet un beidsot israwet galigi. Sozialistiskâ kahrtiba tadehlt newarès us reisi wiru isnihzinat. Sozialistiskâ walsts kahrtibâ egoismu apkaros disziplina. Upsina, ka aisstahwot wispahrejàs interesefes wislabat teef aisstahwetas ari personigàs interesefes, buhs pahrwehr-tusees tur jau par eerafchu. Jau taî apstahkli redsams sozialisma pahrafums par kapitalismu.

Jaunâ sabeedriskâ kahrtiba attihstis zilweka raksturâ pawisam jaunus ihpafchibas. Katris zeenis kopeju darbu preeksch kopeja mehrka. Indiwibuelo un sabeedrisko intereschu kopums leelâ mehrâ attihstis sabeedrisko un brahlibas nojautu. Kapitalistiskâ sabeedribâ ekonomiskâ nepeezeeeschamiba wisfpilgtati attihstija zilweka raksturâ egoismu. Rewoluzionarâ strahdneeku kustibâ ta pate nepeezeeeschamiba attihstija disziplinu un solidaritati. Sozialistiskais raschoschanas weids wairaf par wisam zitâm juhtam attihstis sabeedrisko nojautu. Itweens fajutis fewi wispirms newis par indiwidy, bet par sabeedribas lozekli. Wisas wina juhtas un domas faistisees weenigi ap wisas sabeedribas labklahjibu. Zenschanas pehz wispahrejàs labklahjibas nebuhs wis speesta, bet gan pilnigi labprahtiga, teescha dsina. Wezâ instinkta apspeeschanas weetâ wajadses tikai nostiprinat jau dabiski isauguscho jauno nojautu.

Zilwezisko instinktu attihstibai fetos ari sabeedrisko organisaziju pahrbuhwe. No fahkuma sabeedrisko darbu organiseschana pagehrès loti daudj usnehmibas. Daschadi usnehmumi, fanehmuschî wairakuma apstiprinajumu, tiks loti ruhpiigi iswesti dshwê no wadoschàs zentralàs eestahdes; atfewischteem sabeedribas lozekleem wajadses isdalit wirus loti apsinigi. Jo wairaf organisets darbs pahrees eerafchâ un sabeedribas labklahjiba taps par katra zilweka augstato mehrki, — jo drihsat paliks ari leeka darba wadischana. Tâpat pamasam issudis ari pehdejàs atleekas no walsts autoritates, kura no fahkuma wehl buhs usglabajusès wadoscho eestahschu un likuma weidâ, kâ ari kâ masakuma padoschanàs wairakumam. Ahreji wadoschi spehki preeksch darba organiseschanas nebuhs wajadsigi, wiru weetu ispidlis eekschejais instinkts. Bet kad patezotees finatnes uplaukshanai milfigi pazelfees darba raschigums, tad preeksch finamu rezultatu fasneggchanas nebuhs wairs wajadsiga fihki pahrdomata darba organiseschana.

Tâ tad jau pate pahreja no kapitalisma us sozialismu milfigi tuwinàs muhs brihwibai, jo peespeestas kalpibas weetu zita intereschu labâ eenems apsiniga, disziplineta darbiba sabeedribas un personigo intereschu labâ. Bet sozialistiskâ sabeedribâ mas pa masam issudis ari disziplinas

flogs; palitfees weenigi moralistkais spaida, turu radis eefchejâ fabeedrifkâ nojauta waj ari lihdsipisoku atfinibas waj nopelſchanas iſſaziſchana.

Pats par ſewi ſaprotams, ka iſejot no ſcheem pamata wilzeeneem war uſſtahdit wehl loti daudſ wairaf waj maſaf pareiſas warbuhtibas par nahkotnes fabeedribas daſchadâm attihſtibas formam. Muſſu literaturâ war atraſt loti daudſ derigu aiſrahhdijumu par darba techniku, par mahſſlas raſchojumeem, par atgreeschanos uſ laukeem u. t. t. Bet jau ar augſchâ ſazito pilnigi peeteef, lai mehſ waretu kritiſki iſtirſat ſcho laiku utopiſmu.

III.

Scho laiku utopiſms.

Kamehr ſtrahdneeku kuſtibas wehl nebij, utopiſms bij dabiga ſozialifma forma, tihri dabiga zenschanâs pehz tahdas fabeedrifklas kahtibas, kas buhtu dibinata uſ lopeja ihpaſchuma pamata. Kamehr uſ wehſtures ſkatuwes wehl nebij parahdijufês zihnu wedoſchâ ſchêira, turas nepeezeeſchamais zihnas mehrekis bij ſozialifms, ſcho mehrekî wajadſeja rabit mahſſligi, rabit tahdâ weidâ, lai wiſſſch iſliktoſ zilwekeem tomehr deesgan peewilzigs. Tanî laikâ jau domas ween par tahdu mehrekî noſihmeja miſſigu progrefu. Tadehl ari dewinpadſmitâ gaduſſmitena ſahkumâ leelee utopiſti, kâ ſozialifma preeſſchtetſchi, teef loti zeeniti no tagadejâs ſozialiftiſkâs ſtrahdneeku ſchêiras.

Sinatniſſkajam komunifmam un ſtrahdneeku kuſtibai iſjekotees utopiſms tomehr ſkatuwi wehl neatſtahja. Paſtahwoſchâs kahtibas kluhdas un truhtumi til gaiſchi kriht azis teem neſkaltameem elementeem, kuzi nepeeder pee ſtrahdneeku ſchêiras, ka wineem it newilus rodas jautajums, waj nebuhtu eefpehjams pahrbuhwet fabeedribu uſ labakeem pamateem? Tomehr ſtrahdneeku kuſtibas legeri no wineem pahreet pati neezigatâ data. Sozialdemokratijas paſaules uſſtats ſcheem elementeem ir loti ſweſchſ un ja ari daſcheem, pehz atſaziſchanâs no daudſeem aiſſpreedumeem, beidſot iſhdodas ſapraſt ſcho paſaules uſſkatu, tad tomehr wiſſu leelafâ data neſpehj to ſapraſt ſawas burſchuiſtkas aprobeſhotibas behl. Wineem wairaf nekâs neatleef, kâ iſſirahdat un ſludinat labaku paſaules eefahrtes plahnu pilnigi uſ ſawu galwu. Beſ tam ſcho kungu literariſtkai godkahtibai „ſiſtemas“ iſgudrotaju loma iſleekas daudſ zeenigaka, nekâ weenkahtſcha rekrufchu loma leelâ ſtrahdneeku partijas kara ſpehkâ.

Tâ tad ſcho laiku utopiſmam ir diwas ſafnes: kapitalifma kaunâs ihpaſchibas no weenas puſes un ſozialiftiſkâs kuſtibas augtâ garigâ

attihstiba, kas to kraši noschir no parastajiem burščuiskiēem eestateem, no otras pušes. Bet ja klasiskais utopišms šavā laikā bij milšigs šolis uš preešchū, tad šcho laiku utopišms tagadejā laikāmetā ir tikpat milšigs šolis atpakaļu. Newaredams istuhnotees no nowezojušchās burščuiskā domaschanas weida, wišč ne notahlu newar šekot laikā garam. Bet, pateizotees šaweem plaščateem usstateem un broščatam oposizionelam gara stahwo klim, burščuiskās domaschanas weida robeschās, wišč tomehr eekem deesgan zeenigu weetu. Šchi atsiniba lai noder tam par eepreezinaschanu, jo gandrihs pilnigi neezigā loma, kahbu tas spehlē šabeeeribā, wixam tahbu newar šagahdat. Utopija, wislabakās šabeeeriskās kahrtibas konstrueschana (zelschana) newar noderet par programu tai šchirai, kura web zihnu. Utopija nespehj organizet partiju, wina war nobibinat tikai šetti.

Saprotams, ka ari utopiskajiem labakās šabeeeribas dibinaschanas plahneem war buht daščreij eewehrojams eespaišs. Pehz Bellami grahmataš Looking Backward*) parahdichanās Amerikā nobibinajās kahda grupa, kura nošauza šewi pat par partiju un šprauda šew par mehrki iswest dšihwē Bellami aprakštito šabeeerisko kahrtibu. Wahzijas šrahndneeku kustibas šahkumā Eišchenija Diringa utopiskā ideja atrada tahbu peekrišchanu, ka Engels šutās špees šaraktit pret wixu šawu šlaweno polemisko grahmatu.**)

No wišam šcha laikā utopiskām šistemam anarķišmām, wina daščadās nokrahšās, šrahndneeku kustibā ir wisleelakais eespaišs. Anarķistiškais lošungs — atturetees no šamaitajoschās politiskās zihnas — ļoti weegli atrod peekritejus kapitalistiški nenobreedušchū šemju šrahndneekos, kur energiskās kapitalistu šchiras walbibas weetā, kas organizējuš wālšis waru uš štingreem pamateem, walda aprobeschota, iskurtejuše klike, kura zenschās tikai pehz šihlām, peršonigām interesēm. Tā tas bij Italiajā, un pee tam wehl deesgan ūgi, tā tas ir pat wehl tagad Spanijā. Anarķišms, konšekwenti attihštīdams liberališkā prinzipus, jo wišč ir liberališkā mantineeks, noweb wina (liberališkā) indiwiđuališkū, abštraktas brihwibas deewinaschanu un reehjumu pret wālšis waru, tā ari pret katru autoritati, lihds pilnigai kapitališkā nolēegschanai. Anarķistiškais

*) Kreewu tulkojumā: „Въ 2000 году“ (2000. gadā). Latwiška tulkojuma wehl naw.

**) Šchi grahmata pahrtulkota kreewu walodā šem nošautuma „Философия, политическая экономія и социализмъ“. (Šilosošija, politiskā ešonomija un šoziališms.) Latweešchū walodā šchi grahmata wehl naw parahdijušes. Tulk.

sozialisms ir utopija, ziteem wahrdeem fakot tas nosihmè, ka winam naw ne masakàs sajehgas par to, ka rasçotajeem spehkeem attihstotees nepeezeesçami jaattihstas ari saheedriiskàm eestahdem. Wirsçh apmeerinas tikai ar absoluti labakàs un taisnakàs saheedriiskàs kahtibas idealu un propogandas zekà mehgina saawejet few peekritejus. Pawirsçhi apluhkojot sçho idealu war nahkt us domam, ka winam ir dasças kopejas ihpasçhibas ar to saheedriisko kahtibu, kuru mehs nupat attehlojam, kà tahlakàs attihstibas resultatu. Mehs domajam, ka galigàs attihstibas sekas (augstà winas tika apskatitas pamatigati) ihsumà buhs sekosças: patehresçhanas preekçhmeti tiks isbaliti katram pehz wina wajadsibam un nebuhs wairs nekahdas peespeestas autoritates. Anarkisti to usstahda jaunajai saheedribai kà absolutu prasibu. Pateizotees sçhai lihdsibai, rodas deesgan sawadas sarunas par to, ka anarkisti esot konsekwentaki un radikalaki par sozjaldemokrateem, tadeht ka pagehrot daudj zehlatu un attihstitaku saheedriisku kahtibu, nekà sozjaldemokratiskà kahtiba.

Tahda spreedelesçhana jau tadeht ween ir pilnigi smeekliga, ka lihdsi sçhim nekahda noteikta „sozjaldemokratiska kahtiba“ naw nolemta. Kas sihmejas us anarkistu sistemu, tad wina ir pilnigi nepareisa, tadeht ka atstahj bes eewehribas weenu koti swarigu apstahkli, kirsçh weenigi dob eespehju iswest sçho brihwibu dsihwè, t. i. — plasçu rasçotaju spehku attihstibu. Krapotkina flawenà grahmata „Завоевание хлеба“ („Maises eekarosçhana“) ir sazits, ka tad, kad sahts trafot rewoluzijas bangas, strahdneekem wajadsès nogahst wiças wal dibas un nedibinat wairs jaunās, bet apweenotees brihwàs strahdneeku grupās. Bet kahdas tad wisam tam buhs sekas? Kooperatiwa waj indiwiduela sçhtrahosçhana — wairat nekās! Anarkistiskais ideals tà tad israhdas par sçhtburçhujisku idealu, par atpatakrahpuligu zenteenu pehz neaprosesçotas sçht-rasçotaju „brihwibas“. Dāsçi anarkisti, kuzi sauz fewi par wisonsekwentakeem, saht iswest sawas teorijas dsihwè — tee nometas us maseem semes stuhriisçhem tahlu no dsihwes wehtram.

Bet nekstatotees us to, anarkisms ir pilnigi saprotams, jo wisi burçhujiski domajosçhee zilwest, un tà tad ari anarkisti, newar eedomatees sozjalismu t. i. zensçhanos isnihzinat kapitalismu, zitadi, kà weenigi utopijas zekà. Tadeht ari wini tur sozjaldemokratus par tahdas nahkotnes saheedribas peekritejeem, kura jau tagad ir isstrahdata wisos sçhkumos. Sewisçki Franzijà mehds tà domat. Sozjaldemokratiskais ideals tur teek saults par kolektiwismu un sem wina saprot weenigi rasçosçhanas lihdsjeku pahreesçhanu saheedribas ihpasçhumà. Radikalakee elementi,

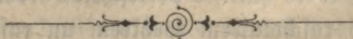
kuri pagehr katra privatihpaſchuma isnihzinafchanu, teel faukti tur par komunifteem. Bes tam wehl par kolektiwifteem ſata, ka wini pagehrot wiſu labumu iſbalifchanu pehz darba ſpehjam, kamehr komuniſti grib iſdalit pehz katra wajadſibam.

Tahds ir ari Hamona tga uſſkats, kurfch mehgina atraſt noteiktu ſozialiſma un anarkifma rakſturojumu, lai tahdâ kahrtâ waretu iſſchirt jautajumu, waj anarkifſti ir leelâs ſozialiſtiſkâs gimenes lozekli un waj ſozialdemokrati iſturas pret wineem pareiſi, neatſihdami tos par ſaweem iſhteem „brahſeem“. Neſtatotees uſ to, ka anarkifſti ir kapitaliſma pretineeki, mehs tomehr wedam pret wineem wiſſtingrato zihnu. Tas tabehl, ka anarkifſti ir ſtrahdneeku kuſtibas pretineeki un ka winu propaganda weenmehr ir kauna ſtrahdneeku organiſazijai un diſziplinai — wiſaſakajam proletariata zihnas eerozim, tas tabehl, ka wini zenſchas nowirſit ſtrahdneekus no winu galwenâs zihnas lihniſas, no zihnas par walſis waru. Tâ tab nemiſ kahds nebuht teoretifſks rakſturojums, bet praktiſkâs zihnas intereſes ſpeeſch muhs atſiht anarkifſtus par ſaweem pretineekeem, kuri nepeeder pee muhſu ſozialiſtiſkâs kuſtibas. Hamons, mehginadams atraſt pareiſu ſozialiſma un anarkifma rakſturojumu, iſleeto ſeloſchu lihdselli: wiſſch iſrot no wiſdaſchadakeem awoteem formulejumus un tad daſchus no teem iſwehſas ſaweem noluhkeem. Tahds panehmeens ir loti weenkaſhrſchs, bet daſchreiſ wiſſch paleel par wiſai naimu. Tâ lihds ar ziteem formulejumeem Hamons peewed, — bet neſtaidribas dehl ari tuhſin atmet, — Markſa teikummu, ka ſozialiſms ir pahreja no zilwezes neapſinigâs attihſtibas uſ apſinigu attihſtibu. Tahlak wiſſch peewed wehl Engelſa domas, ka ſozialiſms ir to faktiſko preteſchkiibu teoretifſkâs atſpogulojums, kahdas paſtahw ſtarp raſchotajeem ſpehkeem un raſchoſchanas atteezibam. Ko tas noſihmê? Wairal neka, kâ weenigi tuhſchu mehtaſchanos ar wahrbeem. Tas ween jau war noderet par labako rakſturojumu tai kabinetu gudribai, uſ kuras pamata ſaſtahdita wiſa ſchi grahmata.

Beidsot, ar wiſdaſchadako autoritatu palihdsibu: kâ Engelſa, Laſarga, Geda, Heibemana lihds ar anarkifteem Nuwengufu, Malatefu, Tſcherkeſowu un wiſniſnakeem ſozialiſma eenaidneekeem, kâ Jws Higo, Ableru tgs, P. Verua Bokjê, ſajauzot winus wiſus weenâ raibâ maifjumâ ar daſchadâm wahrdnizam un enziklopedijam, — beidsot autoram iſdodas radit formulu: ſozialiſms ir tahdas ſabeedribas ſiſtema, kuzâ raſchoſchanas lihdselli peeder ſabeedribai. Tad ſeko noſchkirojumi: kolektiwifms ir tahda ſabeedribas ſiſtema, kur tikai raſchoſchanas lihdselli ir ſabeedriſts ihpaſchums; komuniſms, kur ari patehreſchanas preekſchmeti

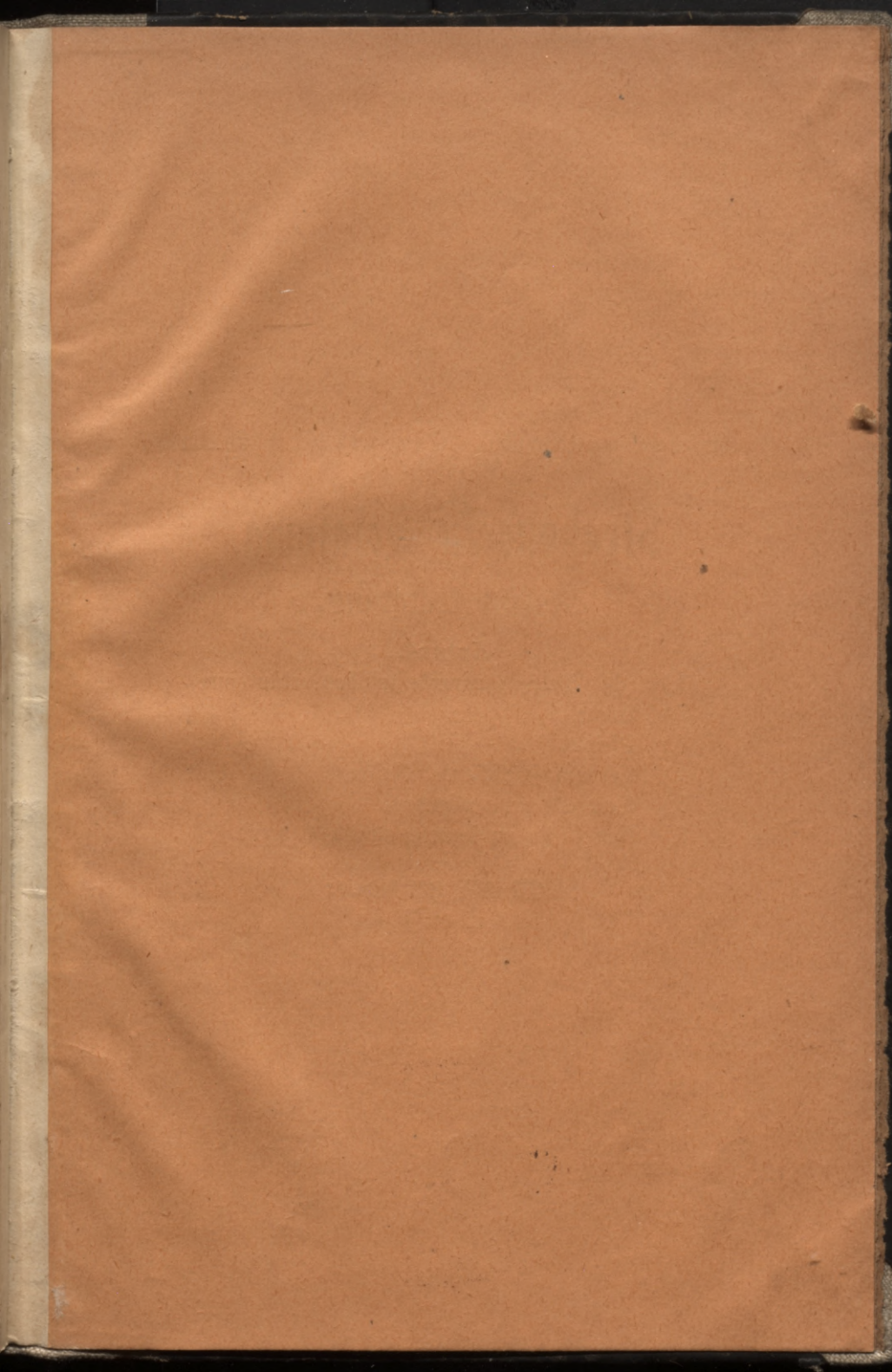
ir šabedristi. Sozialisms tā tad spreesch tikai par ekonomiskām eestahdem. Anarkisms turpreti ir tahdas šabedribas teorija, kurā naw nekahdas waldbibas, nekahdas organisetas autoritates; winā tā tad eet runa tikai par politiskām eestahdem. Tadeht ari abi sozialisma weidi, kolektiwisms un komunisms, ir šaweenojami tā ar anarkismu, tā ari ar waldbibas atsihšhanu. Atkal ar nekšaitamu autoritatu palihdsibu teef peewesti jauni peerahdijumi, ta anarkisms teesham peeder pee leelās sozialistu gimenes un ta naw neweena nopeetnata prinzipa, kura deht teem wajadsetu weenam no otra šchirtees. No wišas nekšaitamo peerahdijumu wirtnes peewediskā pašču labako: Engels šazija, ta tad, kad proletariats šagrahbs walsts waru šawās rokās, issubis ari walsts un winas weetā šahšees brihwa raschotaju ašoziazija (šabedriba); bet Krapotkins atkal šawu šahrt rakstija: isnihzinat walsti, tas luhš ir rewoluzionaru usdewums. Un teesham, šo lai wehl atbild, eewehrojot šcho milšigo šastanu štarp diweem eewehrojamašhem abu partiju teoretikšhem?

Šoti dauds, t. i. tā jau pats peerahdišhanas panehmeens, šalihdsinot weenabus isteizeenus, gaischak par wišu zitu peerahda, ta šamona šgm naw ne masalās šajehgas par ih što štarpibu štarp sozialdemokratiskō usšlatu šabedristkās atihštibas leetā un buršchuiskeem eeskateem, pee šureem peeder ari anarkisms lihds ar pašču šamona šgu un wiņa eeskateem.

22669

Grafiatu apgahdneezibas „Strahdneeks“ isdewumâ
isnahkufe:

Strahdneeku Zelasoma.

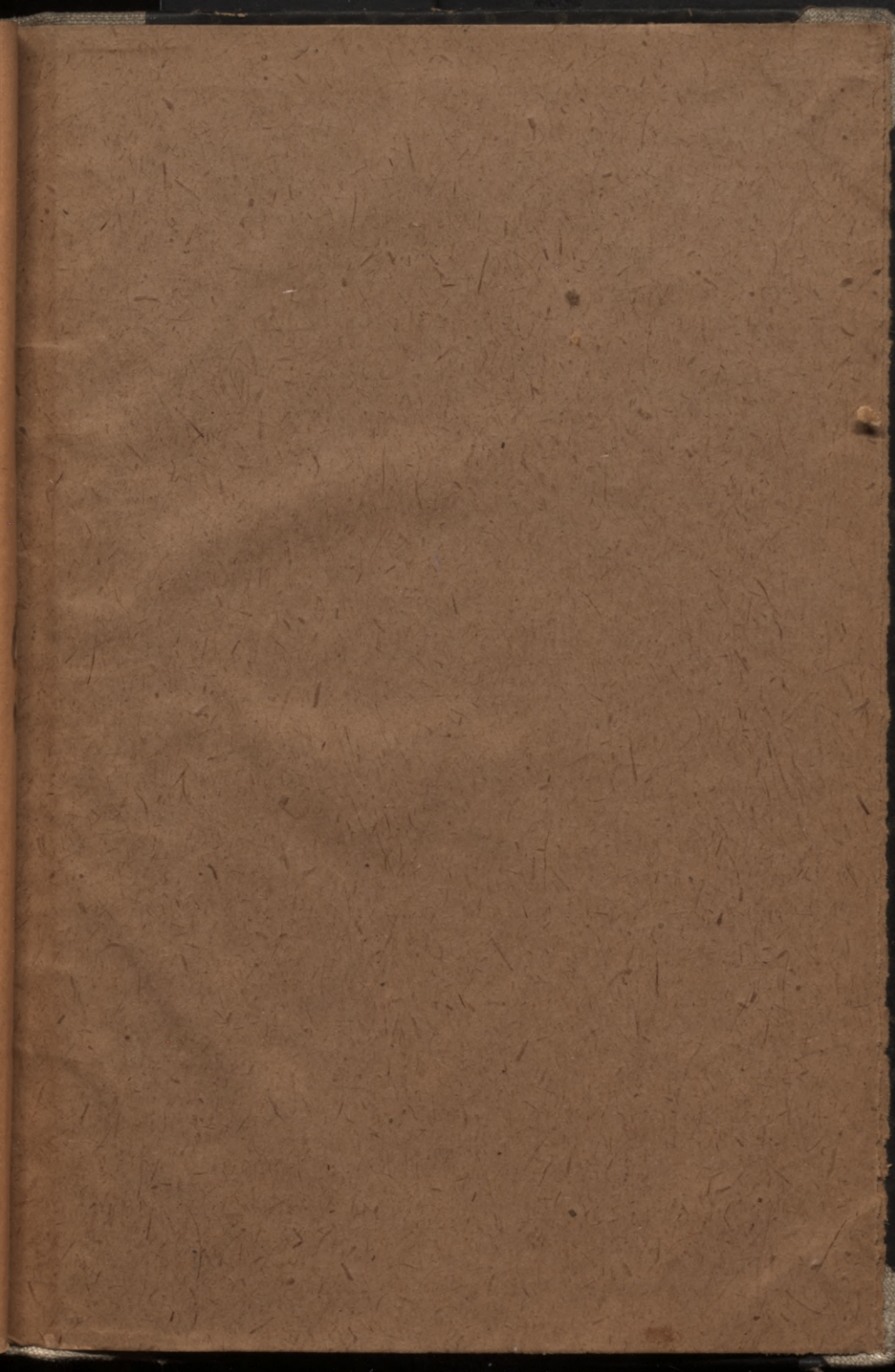
Rakstu krahjums.

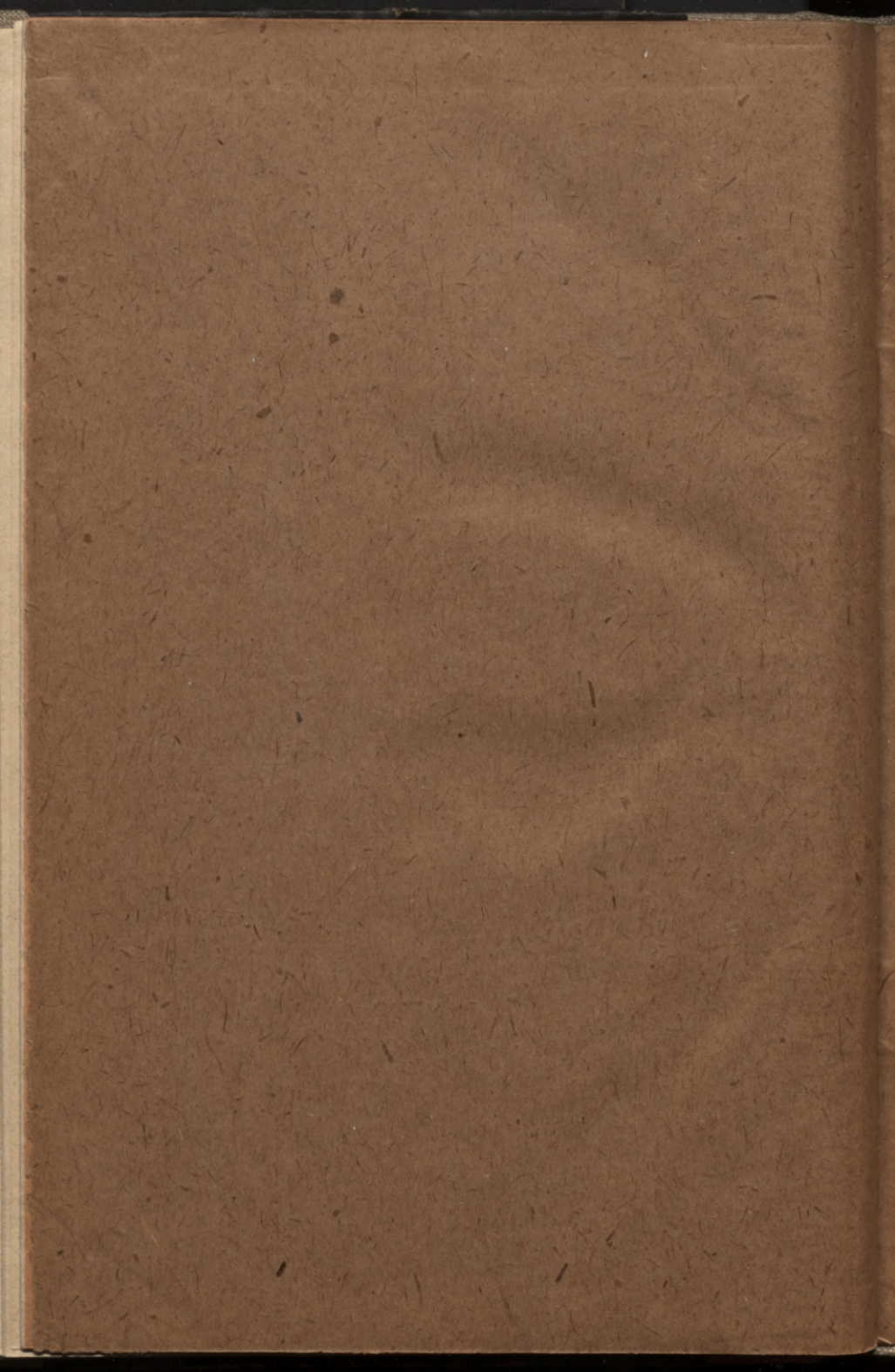
Saturs:

- 1.) Ihs Baltijas agrarâs kustibas raksturojums.
- 2.) Laime.
- 3.) Dzejols.
- 4.) Brunota fazelschanâs Maskawâ.
- 5.) Semneeks un proletareets.
- 6.) Rewoluzija un kontrewoluzija Sibirijâ.

Matjâ 25 kap.

L6669

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309068831